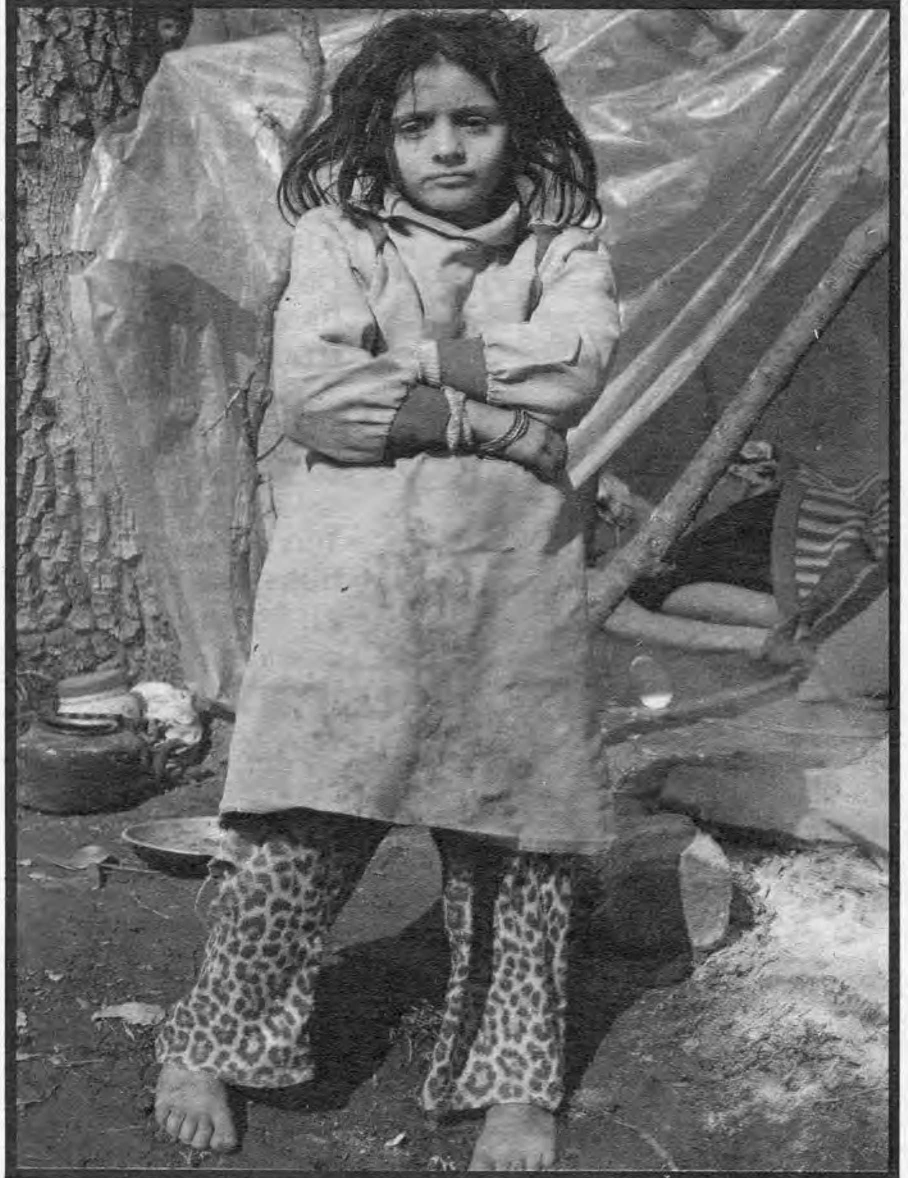
Birlik

AYLIK SİYASİ DERGİ ■ SAYI:7 ■ NİSAN-MAYIS ■ 1991 ■ 5000 TL (KDV DAHİL)

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ VE BAŞKANLIK SİSTEMİ ÜZERİNE

Bülent Tanör ile Söyleşi / Halil Berktay

Birlik

Aylık siyasi dergi

Sahibi ve Sorumlu
Yazıişleri Müdürü:
Atilla Aytemur

Yönetim Yeri:
Tünel/Galipdede Cad.
Birlik Apt. 48/9
Beyoğlu/İstanbul

Dizgi ve baskıya
hazırlık :
Birlik Teknik Servisi

Baskı : Teknografik

Baskı tarihi:

Abone ve bağışlar için
Posta çeki hesabı:
Erol Kızılelma 666071

Döviz Hesabı:
Garanti Bankası
Maltepe/ Kartal şubesi
Erol Kızılelma
9001065/3 DEM

Bu Sayıda

Sevgili okurlar,

Uzun bir gecikmeyle bu sayımızı Nisan-Mayıs olarak çıkarıyoruz. Aradan geçen zaman içinde Türkiye ve dünya yine önemli olaylara tanık oldu. Körfez Savaşı bitti bitiyor derken, bu kez insanlık Saddam'dan kaçmak durumunda kalan çocuk-bebek, kadın-erkek, genç-yaşlı milyonlarca Irak Kürdünün trajedisiyle yüzyüze geldi. Durumun nasıl sonuçlanacağı ise sayısız sorunun yanıt bulmasına bağlı gözüküyor. Türkiye'de yılların yarası 141-142. maddelerin kalktığına sevinip, özgürlüğüne kavuşanları kucaklamak üzereyken, bu kez Terörle Mücadele Yasası hepimizi yeniden derin derin düşünmeye ve tartışmaya itti. Fikir özgürlüğü ve örgütlenme alanında değişen ne? Görülen o ki, bu tartışma ve acılar değişik rakamlarla daha sürecek.

1Mayıs, İşçilerin Bayramı yine yasaklıydı ve yine çevik kuvvetlerle sımsıkı abluka altına alınmıştı. Bayram belki abluka altına alınabilirdi ama insanlarımızı böyle yaşamaya zorlamanın uzun boylu olmayacağının ip uçları da günbegün ortaya çıkıyor.Nitekim ileriki sayfalarımızda bulacağınız SBP milletvekillerinin TBMM'ne verdiği yasa önerisi de bu yönde atılan adımların giderek artığını göstermiyor mu?

Sevgili okurlar, bu sayımızda Kürtlerin direnişlerine, yeni anayasa tartışmalarına bakışlar getiren yazı ve söyleşileri bulacaksınız. Ayrıca, parti anlayışının ele alındığı ve çeşitli boyutlarıyla tartışıldığı yazılarla, etkin bir siyasal çizgi izlemenin arayışlarını çeşitli imzalarla sizlere ulaştırmaya çalıştık.

Önceki sayılarımızda olduğu gibi, değişik konuları değişik imzalarla sunmaya devam edeceğiz.

Sevgi ve Dostlukla
Atilla AYTEMUR

Erdal Talu

Politik Yaşamda Etkili Bir Parti Olmak

Partimiz, ülke çapında örgütlenme çalışmalarını sürdürüyor. Öte yandan dünyada, bölgemizde ve Türkiye'de politik gelişmelerin hızlandığı bir süreçten geçiyoruz. En çok bir yıl içinde ülkemizde yeni seçimler yapılacak.

Güçlü ve politik yaşamda etkili bir SBP yaratmak istiyoruz. Yaşanan hızlı politik gelişmeler karşısında aktif bir rol oynamak zorundayız. Ne var ki, bunu nasıl gerçekleştireceğimiz üzerinde yeterince düşünmüş ve tartışmış değiliz. Bu hedeflere ulaşabilmemiz önemli ölçüde partinin hangi anlayışı savunacağına ve temel politik tercihlerinin ne olacağına bağlıdır.

Klasik Partilerin Yaşamakta Olduğu Bunalım Geneldir

Türkiye'de ve dünyada geleneksel partilerin bunalımı varlığını derinleşerek sürdürüyor. Bütün dünyada klasik partilerin toplumsal yaşam üzerindeki etkileri azalıyor. Bu partilerin azalan üye sayısı, parti yayınlarının sürekli düşen tirajları, parti etkinliklerine yurttaşların ve parti üyelerinin katılım düzeyinin azalması gibi göstergeler, yaşanan bunalımın sonuçları olarak ortaya çıkıyor.

Bu bunalımın temelinde iletişim ve enformasyon alanında yaşanan devrimin önemli bir payı vardır. Küçülen dünyamızda insanlar, ülkelerinde ve dünyada gelişen olayları bulundukları yerden, evlerinden ve doğrudan canlı olarak izleyebilmekte ve yaşanan sorunun doğrudan tanığı olmaktadırlar. Gelişmeleri izlemek, yorumlamak ve tutum almak için ayrıca bir "aracıya" olan gereksinim azalmaktadır. Günümüzde insanların, baştan yaptıkları bir politik seçime bağlı olarak değil, yaşanan iletişim çağında, ülkede veya dünyada gündeme gelen ve kendisinin doğrudan tanık olduğu bir olayda taraf olmaya ve harekete geçmeye daha yatkın olduğu görülmektedir.

Uluslararası planda hızla gelişen bu olgu, insanların siyasal karar alma süreçlerine doğrudan katılımı sorununu gündeme getirmektedir. Klasik partiler, bu sorunun çözümünde işlevsel olabilecek bir nitelik kazanmış değillerdir. Kazanmış değillerdir, çünkü klasik partiler artık aşılmış bir dönemin ve politikanın aracıdırlar.

Klasik partiler, tarihsel olarak ulus-devletlerin ortaya çıkışı ile birlikte gündeme gelen temsili demokrasinin araçları olarak doğdular. Merkezi devletin yetkilerinin paylaşımında ve yönetim faaliyetinin düzenlenmesinde, belli sosyal sınıfları ve politik tercihleri temsil etmek amacıyla ortaya çıkan örgütsel formlardı. Aynı zamanda klasik partiler, belli bir politik seçime bağlı "bilinçli" üyelerin, yani azınlığın eylemine dayanan, merkezi devlete paralel olarak dikey olarak örgütlenen ve bilinçli azınlığın topluma hegemon olma ve onu yönetme aracı olarak geliştirilen örgütlerdi. Halbuki günümüzde yaşanan bunalımın temelinde artık ulus-devletin, temsili demokrasinin aşılması sancısı yatmaktadır. Bu nedenle klasik partilerin aşılması ve katılımcı demokrasinin araçlarının geliştirilmesi sorunu gündemde durmaktadır.

Uluslararası planda diğer önemli bir özellik, giderek hızlanan sosyal zamandır. Giderek hızlanan gelişmelere müdahale etmek ve etkili bir rol oynayabilmek için çok hızlı hareket etmek gerekiyor. Bu ihtiyaç, katılım yönündeki ihtiyaçla çelişkilidir. Çünkü hızla gelişen bir sorun gündeme geldiğinde, aşağıdan yukarıya geniş katılımla ve tartışmayla politika oluşturmak, soruna müdahale etmekte gecikmekle ve etkili olamamakla eş anlamlıdır. Yeni muhafazakarlık, dar bir yönetici klik eliyle gelişmelere hızla müdahale eden bir yönetim anlayışı ile bu çelişkiyi kendine göre "çözdü". Ama dünyada hızlanan sosyal zamana paralel olarak değil partilerin, parlamentonun, geleneksel devlet kurumlarının, gündeme gelen politik sorunların çözümünde etkisiz ve işlevsiz kaldığı bir süreç yaşanıyor. Yeni muhafazakar anlayışa karşı daha demokratik ve katılımcı, aynı zamanda hızlı ve işlerliği olan bir alternatif ise henüz yaratılmış değildir.

Türkiye'de Yaşanan Klasik Muhalefet Partisi Bunalımı

Uluslararası planda gelişen çelişkili sürecin yanısıra, Türkiye'de çok çarpıcı biçimde klasik muhalefet partisi rolünün iflası yaşanıyor. Her durumda iktidar partisine karşı olma ve yaşanan sorunları "iktidara gelince kendisinin çözeceğini" iddia etmekle sınırlı bir muhalefet anlayışı, Özal'a karşı hiçte inandırıcı bir alternatif oluşturamıyor. Bu anlayış, ne Türkiye'nin politik gündeminin belirlenmesinde, ne de halkın geniş kesimlerinin desteğinin kazanılmasında etkili olabiliyor.

Bu klasik muhalefet partisi rolünün yanısıra, klasik marksist muhalefet anlayışı da çıkmazdadır. "Dünya genelinde emperyalizme" ve "Türkiye özelinde ABD işbirlikçisi ve 12 Eylül'ün ürünü Özal"a karşı olmaktan ibaret bir "marksist muhalefet" anlayışının, körfez bunalımı boyunca izlediği politik tutuma bakarak çıkmazını görmek mümkündür. Bu anlayış, emperyalizmin körfez krizine müdahalesine karşı çıktı. Bazıları emperyalizme karşı çıkmayı, Kuveyt'in işgal edilmesini onaylama ve "anti-emperyalist Saddam"ı destekleme düzeyine çıkardı. Kuveyt'in işgalini haklı göstermenin pek mümkün olmadığını düşünen diğerleri ise, ABD emperyalizminin, krizin başlangıcında Araplar arasında patlak veren bu soruna "pek karışmak istemiyor izlenimi vererek" ve Irak'ın Kuveyt'i işgal etmek üzere "harekete geçtiğini önceden bilinmesine rağmen hiçbir uyarıda bulunmayarak" daha sonra kendi müdahalesi için gerekçe hazırladığını ve "akılsız Saddam'ı emperyalizmin planları için kullandığını" söyledi. Kısacası, ister "anti-emperyalist Saddam", ister "akılsız Saddam" versiyonundan gidilsin, sonuçta körfez krizinin "esas sorumlusunun ABD emperyalizmi" olduğu ve "emperyalizmin planları ve çıkarları için bölge halklarının başına bela edildiği" kanıtlanmış

oldu.

Askeri operasyon sonrasında bölgede Kürt sorunu güncelleşmeye başladığında, "ilerici ve anti-emperyalist" çevrelerde ve bunların basın organlarında "emperyalizmin Saddam'ı devirmek ve çıkarlarını korumak için bölgede bir Kürt devleti kurma peşinde olduğu", "Sevr'in yeniden hortlatılmak istendiği" ve "Özal'ın Kürt liderleriyle görüşerek sorumsuzca bu planlara alet olduğu" yolunda yorumlar ortalığı kapladı. "Emperyalizme" ve "Özal'a" karşı olma konumundan yola çıkarak "Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü" ve "üniter devlet yapısını koruma" temelinde Kemalist çevrelerden Demirel, Ecevit, İnönü ve hatta Evren'e varıncaya kadar, "geniş bir cephe oluştu. Emperyalizme ve Özal'a her durumda karşı olmak ile Kürt sorununda marksist tutum almak arasında sıkışan devrimci, marksist solun önemli bir bölümü, giderek güncelleşen Kürt sorununun bu aşamasında politikasız ve sessiz kaldı. Bir bölümü ise "ABD emperyalizminin bu manevrasını, Türkiye'de yaşanan Kürt halkının "intifadasını" ehlileştirmek ve halkın gerçek temsilcilerini devre dışı bırakmak amacıyla" açıkladı.

Iraklı Kürtlerin isyanının ezilmesinin ardından başlayan büyük insanlık dramı, daha önceki "politikaları" ve "açıklamaları" altüst etti. "Sevr'i hortlatma planı" bir gecede, "önceleri Kürtleri teşvik edip, sonra yalnız bırakarak Kürt halkının soykırımına neden olma" planına dönüştü. Nasıl olsa emperyalizmde oyun çoktu! Daha önceleri Saddam'ı, barikatın kendilerinden yana bölümüne koyanlar, bir gecede Saddam'ı barikatın öbür tarafına gönderdiler ve "Kürt Halkının soykırımının sorumlusunun ABD emperyalizmi ve Saddam olduğunu" büyük bir pişkinlikle ilan ettiler. Daha önceleri bölgede "Kürt Kartını oynamakla" eleştirilen ABD emperyalizmi, bu sefer gelişmelere "müdahale etmeyip seyirci kalmakla" eleştirilmeye başlandı. Kuveyt işgaline karşı tutum alırken Kürt halkının yaşadığı büyük acıya sessiz kalması , bir çifte sıtandart örneği olarak sergilendi. Ama uluslararası kamuoyunun da etkisiyle ABD'nin başı çektiği yardım operasyonunun başlaması ve "güvenlik bölgelerinin" kurulmasının gündeme gelişiyle birlikte yeniden, "Sevr hortlatılıyor" yolundaki açıklamalara geri dönüldü. SHP ve Demirel'in bu sefer daha ihtiyatlı tutum almaları nedeniyle "anti-emperyalist" cephe, daha önceki kadar genişlemedi. Ama bölgede, Türkiye'yi yakından ilgilendiren bu gelişmeler yaşanırken marksist sol, büyük ölçüde politikasız ve sesiz. Bölgede keskinleşen sorunların çözümü konusunda nasıl bir politika önerdiği ve Türkiye'nin nasıl bir rol oynamasını savunduğu belli değildir. Çünkü durum hayli "karışık" görünmektedir. Bugünkü görünüme göre ABD emperyalizmi Kürt halkını anti-emperyalist Saddam'ın soykırımından kurtarmakta, kürt halkı bu durumu alkışlarla karşılamakta ve evlerine dönmek için Saddam ile liderlerinin anlaşmalarını yeterli görmeyip ABD'nin garanti vermesini istemektedir.

Klasik marksist muhalefet anlayışının, bütün "ilkeli olma" iddiasına karşılık çelişkili, çifte standartlarla dolu ve her türlü inandırıcılıktan uzak politik tutumları son derece öğreticidir. Aynı anlayışın bir sonucu olarak, geçtiğimiz günlerde Terörle Mücadele Yasası'na karşı takınılan tutum da çarpıcıdır. Bu yasanın anti-demokratik maddeleri ve çifte standart yaratan şartlı tahliye uygulamasına karşı tutum alınmalıdır. Ancak 141-142'nin kalktığı, buna dayalı davaların ve mahkumiyet cezalarının sonuçlarıyla düştüğü ve binlerce politik tutuklunun salı verildiği koşullarda "hiçbir şeyin değişmediğini", hatta "varolan durumun daha da kötüleştiğini ve ağırlaştığını" söyleyerek muhalefet yapmak hayret vericidir. Çünkü, herkes açıkça biliyor ve görüyor ki, yetersiz de olsa olumlu bir adım atılmıştır ve bu mevzinin kazanılmasında en çok, yıllardır bu maddelere karşı mücadele eden solun katkısı olmuştur.

SBP'nin Etkinliğini Nasıl Arttırabiliriz?

Bu sorunun üzerinde etraflıca durmak ve tartışmak gerekiyor. Sorunun basit bir yanıtının olmadığını kabul etmeliyiz.

Bugünlerde partinin Türkiye çapında "örgütlenmesinden", onun "yığınsal" bir nitelik kazanmasından söz ediyoruz. Kuşkusuz SBP, Türkiye'de parti olabilmenin asgari koşullarını yerine getirmelidir. Örgütlenme açısından seçimlere katılabilme hakkını kazanmalıdır. Elbette SBP, olabildiğince çok sayıda üyeye sahip olmaya çalışacaktır. Ancak SBP'yi çok sayıda il ve ilçede örgütlemek ve onun çok sayıda üyeye sahip olmasını sağlamak, etkili olabilmesi için yeterli mi? Bizden çok daha fazla örgüt ve üyeye sahip muhalefet partilerinin etkisiz kalmasının nedeni nedir? Bizim marksist olmamız sonuç almaya yeterli mi?

Bugün Türkiye'de yapılan kamuoyu yoklamalarının sonuçlarına göre, iktidar partisi dahil, bütün partilerin halk içindeki desteği %10 ile %20 arasında değişmektedir. Ve bu durum uzunca bir süredir böyle devam etmektedir. Basında bu sonucun genel yorumu, "politikanın tıkandığı" şeklindedir.

Ayrıca biliyoruz ki, örgütlenme çabası hiçte kolay sonuç vermemektedir. Yakın geçmişte politik mücadeleye aktif bir biçimde katılmış birçok insan, bugün politik faaliyete pek sıcak bakmamaktadır. Birçok çevre SBP'nin faaliyetini izlemekte, ancak buna katılmak, sorumluluk yüklenmek açısından daha çok "bekleme" konumunda bulunmaktadır. Sosyalist ülkelerdeki çarpıcı gelişmeler, yaşanan 12 Eylül yenilgisiyle birlikte marksist kadrolarda ciddi bir kimlik bunalımına yol açmıştır. İnsanlar, harcadıkları emek ve özverinin boş bir çaba olmadığını görmek istiyorlar. Daha iyi bir dünya ve toplumun gerçekleşmesinde birey olarak anlamlı bir rol oynayabileceklerine inanmak istiyorlar.

Kimilerine göre bu kimlik bunalımı, marksizmin bir geleceği var mıdır sorusuyla bağlıdır ve bu soruyu aydınlatmadan aşmak mümkün değildir. Böyle bir sorun yaşadığımız doğrudur, ama kimlik bunalımını aşmayı ve politik mücadeleye aktif katılımı bu sorunun aydınlatılmasına bağlamak yanlıştır. Çünkü marksizmin geleceğini tek başına bizim, kısa sürede ve teorik-politik içerikli bir tartışmayla aydınlatmamız olanaklı değildir. Bu soru uzun süre tartışılacak, derin bir teorik faaliyetin konusu

olacak ve büyük ölçüde toplumsal-politik pratik içinde yanıtını bulacaktır. Bugünkü aşamada, "marksizmin konjonktürel olan bu bunalımı, kendisini yenileyerek aşacağını" söylemekle de insanlarda yeni bir "heyecan" ve "moral" yaratmakta mümkün değildir. Mümkün değildir, çünkü dünyada yaşanan deneyler karşısında böyle bir yargının inandırıcılığı yoktur ve başarıyı önceden garanti eden determinist yaklaşımlar hiçte ikna edici olmamaktadır. Ama insanların, kendiliğinden "mutlu sona" doğru ilerlemeyen toplumsal gelişmeye müdahale etmekte ve onu daha iyiye doğru ilerletmekte birey olarak anlamlı bir rol oynayabileceklerini görmeleri mümkündür. Gereksinim duyduğumuz yeni heyecan ve moral kaynağı buradadır. Var olan bugünkü durumun değişmesine katkıda bulunabileceğimize inanç ve bunun mümkün olduğunun somut olarak görülmesi, politik faaliyete daha aktif katılımın yolunu açacaktır.

Dünyadaki bütün gelişmeleri, "emperyalizmin planları ve oyunlarıyla" açıklamakla ve "hiçbir şeyin değişmediğini" söylemekle ne değişimi ne de bu değişime bizlerin, insanların yapabilecekleri katkıyı görmek mümkündür. Yıllardır sürdürülen mücadeleye, çekilen bunca acı ve özveriye rağmen dünyada ve Türkiye'de "her şey daha da kötüye gidiyorsa", hala bir "ütopya", daha ileri ve yüce amaçlar için mücadele çağrısı, ne ölçüde inandırıcı ve etkili olabilir? 21. yüzyılın eşiğinde insanlar için, "daha güzel bir gelecek uğruna, bugün çok acı çekmek" düşüncesi hiçte çekici değildir. Gerçekte insanlar marksizmin geleceğinden çok kendi geleceklerini, dünyanın ve toplumun geleceğinde kendilerinin ne ölçüde etkin bir rol oynayabileceklerini merak etmektedir. Biz, asıl bu soruya gecikmeden yanıt vermeliyiz.

Etkin Olmanın Araçlarını Somutlamak Gerekiyor

SBP programında, klasik parti anlayışından farklı bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılıyor. Yurttaşların siyasal karar alma süreçlerine katılımını örgütleyen ve bu alanda etkili bir rol oynamaya talip bir parti anlayışı sergileniyor. Programımızda, politikayı yalnızca iktidara gelme ve devleti ele geçirme amaçlarıyla bağlı görmediğimiz, politikanın "yurttaşların her düzeyde, kendi gelecekleri üzerinde daha çok söz ve karar sahibi olmalarıyla" gerçek amacına ulaşacağı belirtiliyor. Programımızda öngörülen bu katılımcılık işlevimizi somutlamak gerekiyor.

Toplumsal yaşamda politik karar alma süreçlerinin başlangıcını, temel sorunlar konusunda düşünce üretme aşaması oluşturuyor. Bu aşama, sorunları tanımlama, değişik açılardan alternatif yaklaşımlar üretme, bunları tartışma ve değişik gelişme "senaryolarına" bağlı olarak birçok politik seçenek hazırlamak biçiminde somutlanabilir. Eğer bu aşamaya katılmıyorsanız, bu noktada bir katkınız bulunmuyor ve süreci etkilemiyorsanız, daha sonra sorun gündeme geldiğinde "politika oluşturma ve karar alma mekanizmasına katılım" sözcüklerinin fazla bir anlamı kalmamaktadır. Çünkü, bu noktada söz konusu olan daha çok, üretilmiş politik seçenekler arasında seçim yapmaktır. Bu nedenle partinin etkili olması, onun düşünce üretiminde aktif olmasına, Türkiye'nin fikir hayatını etkileyebilmesine bağlıdır. Bu ölçüt, örgüt ve üye sayısından çok daha önemlidir. Buna bağlı olarak partide her türlü entellektüel girişimciliği geliştirmek ve popülizme karşı açık tutum almak zorunludur.

İkinci olarak, bir politik sorun güncelleştiğinde günümüzde politik karar alma süreçlerini en çok etkileyen güç, kamuoyu olmaktadır. Hiçbir devlet, hükümet veya politik güç, kamuoyunun eğilimini dikkate almadan hareket edememektedir. Bu nedenle de patlak veren politik bir sorunda taraflar esas olarak kamuoyunu kendilerinden yana kazanmak için mücadele etmektedir. Bir partinin etkili olabilmesi, aynı zamanda kamuoyu oluşturmakta ne ölçüde etkili olabildiğine bağlıdır. Bu nedenle çok sık kullandığımız "yığınların desteğini kazanmak" sözlerinde geçen soyut yığın kavramını, kamuoyu olarak somutlamak gerekiyor.

Kamuoyunun desteğini kazanabilmek için **vicdanına**, yani ortak insani değerlere ve **sağduyusuna** seslenen politikalara sahip olmak gerekiyor. Dar, bencil ve hegemonyacı çıkarlar için kamuoyunun desteğini kazanmak mümkün değildir. Böyle politikalar bile, bütün insanlığın paylaştığı moral değerler ardına saklanmak zorundadır. ABD'nin körfez krizine müdahalesini, BM kararlarına dayandırması ve bunu "Kuveyt halkının, Saddam diktatörlüğünün işgalinden kurtarılması" amacıyla açıklaması anlamlıdır.

Kamuoyunun oluşmasında diğer önemli bir unsur, farklı düşünce ve politikaların toplumda özgürce dolaşımını ve fikirlerin yarışabilmesini sağlayacak demokratik koşulların varlığıdır. Bu nedenle katılım, özyönetim gibi demokratikleşme süreçleri için mücadele, özellikle kamuoyunun oluşumunda etkili rol oynayan araçlar ve alanlar için yaşamsaldır. İletişim ve medya alanı bu açıdan stratejiktir. Aynı zamanda düşünce yasaklarının ve tabuların aşılması önemlidir. Özgür bir iletişim ve medya alanının yaratılmasında ve düşünce yasaklarının aşılmasında etkili olabilmek, çok önemli bir adım anlamına gelecektir.

Bilinen Parti Formunu Aşmalıyız

Gerek düşünce üretimi ve ülkenin fikir hayatını etkileme gibi yaratıcı bir faaliyetin, gerekse kamuoyu oluşturmak gibi somut bir politik giriş etrafında etkili bir çevre oluşturmayı ve bir hareket yaratmayı temel alan politik faaliyetin, bilinen parti formu altında yürütülemeyeceği açıktır. Klasik parti, insanların baştan bir politik seçim yapmasına ve "taraf" olmasına dayanan ve "bilinçli" üyelerin "örgütlü gücüyle" sonuç almayı amaçlayan bir anlayışın ürünüdür.

Düşünce üretiminde yaratıcı olabilmek için "ideolojik tercihlerden" uzak kalmak, nesnel hakikati anlamamıza yardımcı olacak bir çok teoriden yararlanmak, hiçbir tabu tanımadan "kendi doğrularımızı" sorgulayabilmek ve sürekli bir arayış içinde olmak gerekiyor. Ayrıca yaşadığımız iletişim çağında insanları harekete geçiren itici gücün, baştan yaptıkları politik tercihten çok, doğrudan "tanık" oldukları bir olay karşısında tutum alma ihtiyacı olduğunu da dikkate al-

malıyız. Bütün bunlar yalnızca öncü parti anlayışından değil, klasik parti anlayışından da, onun bilinen formları içinde politik çalışma yapma alışkanlığından da kurtulmanın gerekli olduğunu gösteriyor.

Bu nedenlerden dolayı SBP'nin, klasik partiden çok parti ve hareket arasındaki ayırım çizgilerinin giderek içiçe geçtiği yeni bir "hareket parti" niteliği kazanması gerektiği üzerinde durmalıyız.

Demokratik hareketler, çağdaş toplumlarda çok değişik politik düşünce ve inançta, partili, partisiz geniş yığınların harekete geçme biçimlerinden biri olarak büyük önem taşıyor. Günümüzde insanların biraraya gelme ve harekete geçme süreçlerini anlamamız açısından hareketlerden öğreneceğimiz çok şey vardır. Çağdaş insanın ilgi alanlarını, duyarlılıklarını, onları harekete geçiren motifleri, biraraya gelme ve kendilerini ifade etme biçimlerini (daha klasik deyimle örgütlenme ve eylem anlayışlarını) kavramakta son derece öğreticidirler. Ayrıca hareketler, geleneksel anlayışların ve değer yargılarının değişmesinde, tabuların yıkılmasında ve toplumsal yaşamın özgürleşmesinde önemli bir rol oynuyorlar Özellikle çevre ve kadın hareketinin, toplumsal yaşama etkileri açısından bu sonuçları görmek mümkündür.

Buna karşılık partinin bir form olarak, en azından görünebilir bir gelecek için, toplumsal yaşamda işlevini tükettiğini söylemek de mükün değildir. Parti formu anlaşılır nedenlerden dolayı hala bir gereksinim olarak varlığını sürdürüyor. Birincisi, daha iyi bir toplum projesine ancak bilinçli insan faaliyeti ile ulaşmak mümkün. Çünkü, dünyünın ve toplumların önceden belirlenmiş sonuçlara doğru kaçınılmaz bir biçimde ilerlediğini varsayan determinist yaklaşımların geçerli olmadığını biliyoruz. Bu nedenle günümüz dünyasında da politik seçimler önemini koruyor.

İkincisi günümüzde temsili demokrasinin, katılımcılık yönünden aşılması gerektiği üzerinde duruyoruz. Ancak bu, temsili demokrasinin kurumlarının parlamento ve partiler aracılığıyla biçimlenen politik sistemi bütünüyle redetmek anlamına gelmiyor.Bugün politik yaşamda bir iddia sahibi olanların, parti tarzında örgütlenmeye bütünüyle sırt dönmesi mümkün değildir.

Bu nedenle hareket ve parti tarzının içiçe geçtiği biçimlere yönelmek gerekiyor. Parti içinde politika oluşturma süreçlerinin ve parti faaliyetlerinin üye olmayanların katılımına açılması sağlanmalıdır. Bu yaklaşım, parti üyeliğinin önemsiz ve değersiz olduğu anlamına gelmiyor. Tersine, bizim daha çok sayıda sivil toplumsal örgütlere aktif olarak katılan üyelere ihtiyacımız var. Sadece parti toplantılarına katılarak düşüncelerini dile getirmekle politika yapmaya katılınmış olunmaz. Katılımcı üye sivil toplumsal örgütlerde etkin ve işlevli üye demektir. SBP programında üyelerin insiyatifli, her türlü yurttaş girişimlerine aktif olarak katılan kişiler olmasının önemi vurgulanıyor. Ancak henüz bu niteliklerden bir hayli uzağız.

Parti örgütlerinin gücü ve başarısı bu güne kadar olduğu gibi partinin merkezi eylemlerine üyelerini ne oranda mobilize ettiği ile değil, esas olarak yerel düzeyde bir **hareket** yaratmakta ve çevre oluşturmakta ne ölçüde girişimci olabildiği ile ölçülmelidir.

PARTİNİN TEMEL POLİTİK TERCİHLERİ NELER OLMALIDIR?

Bu soru, iki açıdan önem taşıyor. Birincisi, günümüzde yaşanan radikal değişiklikler ve hızlı politik gelişmeler karşısında tutum almak ve politika belirlemek için bir zamanlar yeterli gördüğümüz, "anti-emperyalist olmak", "ezilen halklardan ve işçi sınıfından yana olmak" ile sınırlı tercihlerin artık yeterli olmadığıdır. Bu günkü dünyada gelişmeler çok daha karmaşık, çok yönlü,sorundan etkilenen çevreler açısından çok taraflı ve basit ikilemlerle açıklanamayacak boyutlardadır. Körfez krizinin de sadece "anti-emperyalist" konumlardan çıkarak izlenen politikaların çıkmazlarına değindik. Ülkemizde gündeme gelen bir çok sorun içinde çok yönlülük geçerlidir. Örneğin, Zonguldak maden işçilerinin grevi, daha ilk günden itibaren sadece bir ücret sorunu olmaktan çıkarak demokrasi sorunuyla, Türkiye ekonomisinin yeniden yapılandırılması sorunuyla, bunun için izlenecek politikada verimlilik, dünya pazarında ve rekabet gibi ekonomik faktörlerle insani ve sosyal boyutun nasıl bağdaştırılacağı ve bu politikanın ilgili bütün tarafların katılımıyla nasıl belirleneceği gibi bir çok sorunla iç içe gündeme gelmiştir.

İkincisi, günümüzde hızla gündeme gelen gelişmeler karşısında tutum alabilmek için, partinin güncel politikasının dayanacağı temel tercihler ve politik yönelimler belli olmalıdır. Aksi taktirde bir gelişme ortaya çıktıktan sonra, parti içinde geniş katılımla ve aşağıdan yukarıya tartışarak politika oluşturmak, gelişmelere müdahale edememek ve durumu "yorumlamakla" yetinmek anlamına gelecektir.

Partinin güncel politika geliştirirken dayanacağı temel tercihler olarak şu noktalar vurgulanmalıdır:

- Parti muhalefette ve iktidarda anti-statükocu olmalıdır. Egemen anlayışa, geleneksel değer yargılarına karşı mücadele eden, değişimden yana bir parti olmalıdır. Gelişmelere müdahale etmeyi, var olan durumu geliştirmeyi güncel politikamızın ve devrimciliğimizin temel özelliği haline getirmeliyiz.

- Geleneksel merkeziyetçi devlete karşı sivil toplumun gelişmesi için mücadele eden bir parti olmalıdır. Devletin küçülmesinden, toplumsal yaşama müdahalesinin önlenmesinden ve "resmi ideolojiden" arındırılmasından yana tutum almalıdır. Günümüzde Ulus-Devletin artık aşılması gerektiğini, ulusal sınırların erimekte olduğunu ve bir yandan uluslararasılaşmanın diğer yandan heterojenleşen toplumsal yapı ile birlikte gündeme gelen yerelin ve adem-i merkeziyetçi yönetim biçimlerinin artan önemi politikada dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, parti, ortak insani değerlerin korunmasını, uluslararası entegrasyon süreçlerinin gelişmesini, çok kültürlülüğü ve renkliliği zenginlik sayan ve bunun tek bir "ulusal kimlik" içinde eritmek yerine tersine geliştirilmesini savunan politikaların izleyicisi olmalıdır.

- Parti özgürleşmeden, katılımcılıktan, atılımcılıktan ve toplumsal yaşamın her alanında derin demokratikleşmeden yana

aktif taraf olmalıdır.

- Parti her türlü ulusal, dinsel, cinsel ayrımcılığa, tahakküme ve toplumsal yaşamın her alanında şiddete karşı ikircimsiz tutum almalıdır.

- Parti doğanın ve ekolojik dengenin tahribine karşı mücadele etmeli ve global sorunlar çevresinde genel insani çıkarlardan yana aktif taraf olmalıdır.

- Parti ezilen ve sömürülenlerin çıkarlarını savunmalıdır.

- Parti kalıcı barıştan daha adil ve eşit bir uluslararası ilişkiler sisteminin yaratılmasından yana tutum almalıdır.

Bu temel fikirler ve politik tercihler SBP programında vardır. Önemli olan bunları birbirinin karşısına koymadan ve birini diğeri için "feda"etmeden gündeme gelen somut bir olayda bunlara dayanarak politika geliştirmek ve tutum almaktır.

PARTİNİN KİMLİĞİ

SBP'nin proğramını hazırlama aşamasında, partinin kimliğini nasıl tanımlayacağımızı değişik açılardan tartıştık. Ancak bu konuda henüz bir netliğe ulaşmış değiliz. Sorun biraz da, bu konuya yaklaşımdaki yöntemsel farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

Partinin kimliğini tanımlamak için, eskiden olduğu gibi, "işçi sınıfı partisi", "marksist" sıfatlarının gerekli olup olmadığını tartışıyoruz. Partinin önüne koyduğu somut politik amaçlar ve temel tercihler açısından bakıldığında, bunları tek bir sınıfla ve sadece onun çıkarlarıyla özdeşleştirmenin doğru olmayacağı açıktır. Marksist partilerin ise, bugüne kadar tarihsel ve somut olarak bilinen iki örneği, klasik Sosyal Demokrat Partilerin ve Komünist partilerin artık aşılması gerektiği konusunda SBP içinde geniş bir mutabakat vardır. Program ve tüzükte tanımladığımız özellikleriyle günümüzde ve tarihte, bilinen hiçbir marksist partiye benzemeyen SBP'yi, bu kavramla tanımlamak gerçekten gerekli midir? Üstelik bu kavramdan herkes bugün değişik şeyler anlıyorsa...

Partinin kimliğini, öne koyduğu politik amaçlar ve bu amaçlar doğrultusunda politik faaliyeti belirlemelidir. Parti bu amaçları paylaşan ve yürüttüğü politik mücadeleye katılmak isteyen herkese açık olmalıdır. Partinin "sözü ve işi" onun kimliğini tanımlamaya yetirlidir. SBP, emeğin, düşüncenin, insanın ve doğanın özgürlüğü partisi olmalıdır.

Partinin ayırdedici çok önemli özelliklerinden biri de amaçlar ve araçlar arasındaki bütünlük olmalıdır. Parti bu niteliğiyle ve sözü ile işi arasındaki uyumla, politikada yeni bir kalitenin ve değerler sisteminin yaratılmasına katkıda bulunabilmelidir. Hangi gerekçeyle olursa olsun ve kimden kaynaklanırsa kaynaklansın, çifte standartlı politikaya karşı ikircimsiz, açık tutum almalıdır.

Partinin önemli bir özelliği onun çoğulcu parti olmasıdır. Bu konuda SBP içinde genel bir mutabakat vardır. Ancak çoğulcu ve demokratik bir parti içi yaşam, bazı kuralların ve seçim usullerinin tüzük hükmü olmasıyla tek başına "garanti"altına alınamaz. Çoğulcu bir parti, aynı zamanda teoride de çoğulculuğu kapsamak ve parti içinde tek bir ideolojinin hegemonyasını reddetmek zorundadır. Nasıl devletin resmi ideolojisinin olmaması gerektiğinden söz ediyorsak ve resmi ideolojinin varlığı koşullarında toplumsal yaşamda gerçek bir çoğulculuğun yeşeremeyeceğini söylüyorsak, bu durum parti için de geçerlidir. Buna bağlı olarak SBP programında yer alan, "marksist olmayanlara da açık marksist parti" cümlesinin taşıdığı mantıksal çelişkinin yanısıra, çoğulculukla bağdaşmazlığı daha iyi anlaşılabilir.

Parti bu özellikleri ve politik tercihleriyle Türkiye'de yeni ve demokratik bir kültürün oluşmasında aktif rol oynayabilir.

Birlik Politikamızın Ana Yönleri

Bu konuda yanıtlamamız gereken ilk soru, bizim işbirliği ve birlik politikamızda a priori "önceliklerin" olup olmadığıdır. Örneğin, "öncelikle devrimci-sol güçlerle birlik", önce "sol blok oluşturmak" tarzında yaklaşımlar ne derece geçerlidir?

Bu yaklaşımlar, "aynılar aynı, ayrılar ayrı" biçimindeki eski anlayışlarımızın uzantılarıdır. Herşeyin hızla değiştiği ve bu değişimin bütün politik akımları derinden etkilediği bir dönemde, politik akımları eski kategorilerimizle "devrimci"veya "anti-emperyalist", "gerici" olarak sınıflandırmak ve onları somut olaylarda izledikleri politik tutumla değerlendirmek yerine, yaptığımız sınıflandırmaya göre tavır almak geçerli olmaz. Bir çok şeyin değişmekte olduğu dönemde, değerlendirme ölçütleri böyle statik ve "her durum için geçerli olmak" üzere belirlenemez.

Bu nedenle politik partilere ve akımlara karşı **ayrımlı** yanaşmayı temel almalıyız. Politik akımlara ayrımlı yaklaşmak her somut olay ve gelişmede dışımızdaki güçlerin izledikleri politika ve tutumu değerlendirmek ve bizim politikamızla ortak yanlar içermesi halinde bunu desteklemek ve kim olursa olsun işbirliği olanakları aramak demektir.

Bugünkü aşamada SBP'nin birlik politikasının amacı açık olmalıdır. Bu amaç sadece nicel açıdan belli bir büyüklüğe ulaşmak veya geçerliliği olmayan "öncelikleri" gerçekleştirmek olamaz. Birlik politikamızın temel amacı Türkiye'yi dönüştürücü yeni ve etkili bir politik gücün yaratılması, yeni bir politika ve buna uygun örgüt anlayışında birlik olmalıdır. Bu nedenle birlik sürecinde daha önce sözünü ettiğimiz partinin temel politik tercihleri ve ayırt edici özellikleri üzerinde anlayış birliği sağlamak esas olmalıdır.

Bu nedenle birlik politikamızın içeriği üzerinde daha çok durulmalıdır. Partimiz birliğin biçim sorunlarını, tali sorunlar olarak ele almalı ve burada azami esnekliğe sahip olmalıdır. Örneğin sayın Baştürk'ün "seçim partisi" önerisinin yanı sıra, birleşmek, diğer partiye katılmak belli adayları birlikte desteklemeye dayanan sınırlı seçim ittifakı gibi bütün biçimlere açık olmalıdır. Ancak birlik sorunu, aynı zamanda solun bütün bileşenlerinin kendilerini kapsamlı bir biçimde yenileme sorunuyla içiçe olduğunu dikkate almalıyız.

Bugün herşeyden daha çok bize Türkiye'de diğerlerinden farklı işlevli ve anlamlı kılacak toplumsal yaşamda yeni bir ses ve renk olduğumuzu ortaya koyacak politikaların üzerinde düşünmeye ve tartışmaya ihtiyacımız var. ■

Elif Gönül Tolon

Helsinki Yurttaşlar Meclisi'ne Dair Bazı Bilgi ve Düşünceler

Sosyalist Sistem, Bürokratik İşçi Devletleri ya da Revizyonist Devletler; nasıl nitelendirirsek nitelendirelim Doğu Avrupa ve Sovyetler de milyonlarca insanın içinde yaşadıkları sisteme karşı ayağa kalkmaları, dünyanın bu çok süratli ve sürprizli alt-üst oluşu, ABD önderliğinde* ve / ya da çok kutuplu emperyalist-kapitalist sistemin dünya ölçeğinde ve geniş kitleler tarafından demokratik, barışçı ve özgür bir dünya olarak algılanan "Yeni Dünya Düzeni" temel sloganı eşliğinde her cephede yeniden yapılanması sosyalistler arasında olup biteni anlamaya yönelik anlaşılabilir bir telaşa, önemli bir kesimde adını, bayrağını ve hatta çarçabuk parti binasını bile (eski loş bir binadan aydınlık ve modern bir binaya!) terke yol açabilecek şaşırtıcılıkla ve kuvvette bir suçluluk duygusuna neden oldu.

On yıllardır devlet ve parti başkanlığını yapmış yetmiş yaşındaki bir adamın, belki yaşlılığın verdiği bir safiyetle "Ben zaten, içten içe, hiç komünist olmadım" deyiverişinde gizlenen canyakıcı trajik boyutu ve nedenlerini kavramak, anlamak ve açıklamak ihtiyacındayız. Şükür ki, bir çoğumuz Jivkov'un doğru söylediğine eminiz. Uygulayıcısı olduğu sistemin sosyalizm ile bir ilgisi yoktu. Evet, lider olarak tanıyıp, bilen, ona karşı ayağa kalktığında işte bu itirafı işiten bir Bulgarın parçalanan ve artık bir yanılsamadan ve yalandan ibaret hale gelen dünyasını ve bunun yol açtığı yıkımı tasavvur edin. Ahlaki bir sorumluluk duymamak mümkün değil.

Diyeceğim, Türkiyeli sosyalistlerin bir türlü kitleler tarafından farkedilen ve önemsenen bir örgütlenme ve siyasallaşma içinde olmayışının kendi tarihinden gelen nedenleri olduğu gibi; onu atalete, derin bir incinmişlik ve hırpalanmışlık duygusuna, kendine dönüklüğe ve güvensizliğe, bir ütüpyası ve hülyası var ve onu terk etmiyor gibi görünse de "içten içe" bir hülyasızlığa sevk eden nedenleri de vardır. Elbette bütün bunlardan kurtulmak mecburiyeti de. Fakat bunu "kurtulmak mecburiyetini" belki başka bir yazıda tartışmak üzere Avrupalı aydının hülyasına "Avrupa'nın demokratik entegrasyonu" hülyasına geçebiliriz.

Helsinki Yurttaşlar Meclisi'nin kuruluşunu ilan eden 1990 Prag Bildirisi "bütün Avrupanın güvenlik ve işbirliğine doğru ortak yolculuğu"nun Avrupaya "tazelenmiş bir özgüven ve atılımcılık" ruhu kazandırdığını ve dün imkansız gibi görünen şeyin yani Avrupa'nın "barış, adalet, refah, insan onuru ve dünya çapında dayanışma"nın merkezi haline dönüştürülmesinin bugün mümkün olduğunu bildiriyor. Helsinki Yurttaşlar Meclisi'nin hedefinin "farklılıkları gözeten" bir entegrasyon olduğunu belirten bildiri şöyle devam ediyor: "Tümü ile militarizmden arındırılmış, sosyal adalete dayanan ve ekonomik gelişmeyi çevre bilincini feda etmeden düzenleyen bir toplum yaratmak istiyoruz."

Avrupa'nın bölünmüşlüğünü ortadan kaldırmanın "özellikle sivil toplumun görevi" olduğunu belirten bildiri bunun "yeni sosyal ilişkilerin yaratılması, yurttaşların hükümetlerle ve birbirleriyle diyalog kurabileceği yeni forumların oluşturulması, siyasal kurumlara baskı yapabilmesi ve elbette hükümetlerle doğrudan ilişki kurmadan da bir çok sorunu kendi başına çözebilmesi" anlamına geldiğini açıklıyor. Meclis "çok geniş bir görüşler yelpazesini temsil eden bireylerin ve kurumların deneyimlerini aktardıkları, mümkün olduğunda ortak stratejiler ve kampanyalar ürettikleri sürekli bir forum" olarak tasarlanıyor. Meclise katılım ana hatları Prag Bidirisi'nde vazedilmiş görüşleri destekleme koşuluna bağlı. Meclis şimdiki halde Ulusal Komiteler, Sürekli çalışma komisyonları ve Uluslararası örgütlerden oluşuyor. Vaclav Havel'in deyişiyle "Avrupa'nın vicdanı" olabilecek meclis için HYM dışında kalan ülkelerle, Güneyle ilişkiler üyeleri düşündürüyor ve bir sorun oluşturuyor. Prag Bildirisi'nde sözü edilen Güney ülkelerine açıklığın nasıl gerçekleşeceği halen tartışılıyor. Öyle ki AGİK'in Kasım 1990 toplantısında AGİK'e katılan devlet başkanlarına HYM'nin sunduğu mektupta Güney'in "Kuzey'in itmesi yüzünden dünyadaki gelişmelerden ayıklanabileceği, Avrupa eğer istekli ve yapıcı bir biçimde dünyadaki yoksul ülkelerle **eşit haklar zemininde işbirliğine kendini adamazsa** (Abç) sorunların toplumsal ve doğayı yaşayan bir gelişme yönünde çözülemeyeceği" önemle belirtiliyor.

Hülyası olmak güzel şey, fakat bir "Avrupa baharında" derin hülyalara dalmak ve mesela geniş ve aktif bir işçi denetimi olmaksızın demilitarizasyondan söz etmek, emperyalist Avrupa'nın kendini hemde eşit haklar zeminin de yoksul ülkelere adamasını beklemek, bu sistemde "insa-

nı merkez alan" "makul bir ekonomi"nin mümkün olabileceğini böylece hem doğayı kurtarmanın hem de "herkes için refahı" sağlamanın gerçekleştirilebiliceğini, ehlileştirilmiş ve tek dişi de söküllüp çıkarıldığı için gülümsemesi gönüllere ferahlık veren bir Avrupa'da barış içinde çok özgür, çok mutlu bir yaşam tahayyül etmek derin bir çaresizliğe mahkumiyet oluyor. Öte yandan ister istemez HYM'ni "Yeni Dünya Düzeni" sloganıyla da ilişkilendiriyor.

Fakat şimdiden Green Peace'den Uluslararası Af Örgütüne, sosyalist -feminist Avrupa forumundan çeşitli kadın, barış, çevre, insan hakları grup ve örgütlerine ve İCFTU'ya kadar çok sayıda katılımın sağlandığı meclis, ortaya attığı sorunlar çerçevesinde geniş bir diyalog, özgür bir fikri alış-veriş; mümkün olan çözümler bakımındansa ortak olarak harekete geçiş potansiyeli taşıyor. Doğaldır ki, sosyalistlere de açık. Bütün katılımcılar gibi onların da fikirlerini, endişelerini, kendi çözüm yollarını ve önerilerini sunma fırsatı ve imkanı var. Bu fırsat aynı zamanda Avrupa'dan insan hakları çerçevesinde alınmış bir kesitte, meclise dahil grup ve örgütleri fikri açılımları ve örgütsel durumları bakımından yakından tanıma imkanı yarattığı gibi Avrupa'da da faaliyet sürdüren çeşitli ülkelerden muhalif hareketler ve HYM'nin Akdeniz Diyaloğu Platformu etrafında ilişki kurulan Ortadoğu ve Akdeniz ülkelerindeki muhalif örgütlenmelerle de teması mümkün kılıyor. Meclis kuşkusuz Türkiye'de olup anti-demokratik uygulamalar ve insan hakları ihlallerinin duyurulması ve karşı bir mücadele örgülenmesi bakımından da önem taşıyor. ■

Helsinki Yurttaşlar Meclisi Akdeniz Diyaloğu Platformu'nun

Ortadoğu'da Barış Süreci Konferansı

Helsinki Yurttaşlar Meclisi (HYM) bünyesi içinde yer alan Akdeniz Diyalogu Platformunun "Ortadoğu'da Barış Süreci"ni konu alan konferansı, HYM genel çerçevesi içinde Türkiye'de düzenlenen ilk uluslararası toplantı olarak, 23-24 Mart 1991'de İstanbul'da yapıldı.

(1) Kuveyt ve Irak'ta demokratik potansiyel; (2) Türkiye'nin demokrasi deneyi ve Kürt sorunu; (3) İsrail ve Filistin sorunu; (4) din, din-devlet ilişkileri ve bölgedeki üç büyük dinin biribirleriyle ilişkileri; (5) Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyetler Birliği'nde ve Batı'da demokrasi potansiyeli; (6) yeni bir dünya düzeni umudu ve sorunları gibi konulara, ayrı oturumlar hasredildi. Bütün bu karmaşık sorunlarda, Ortadoğu'da demokrasi ve insan hakları mücadelesinde halen aktif rol oynayan çeşitli örgütler ve tek tek bireylerce sunulan görüşler enine boyuna tartışıldı. Söz alanlar, kadınları ve erkekleri, Irak'ın ve Kuveyt'in muhalefet hareketlerinin temsilcilerini, İsrail barış hareketi mensuplarını ve Filistinli İsrail vatandaşlarını, Müslümanları, Yahudileri, Hristiyanları ve tanrıtanımazları, HYM'de çalışan İngiliz, Fransız, İtalyan ve Hollandalıları, Türkiye'den Kürt ve Türk konuşmacıları, Amerikan ve Sovyet vatandaşlarını kapsıyordu.

Körfez Bunalımı ve Savaş

Bu çok geniş yelpazeyi oluşturan insanlar, doğrudan doğruya Körfez bunalımının kaynağı ve patlak veriş biçimi üzerinde fazla durmadılar; daha çok, savaş sonrasında dünyanın ve bölgenin durumuna eğildiler. Bununla birlikte, gerek Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhak etmesine, gerekse başlı-

Bütün belli başlı tarihsel sorunlara el atılıp çok yönlü çözümler getirilmedikçe, onyıllardır acı çeken bu bölge huzur ve sükun bulamıyacak.

başına Saddam rejimine karşıtlık, birçok konuşmacı tarafından dile getirildi. Öte yandan, katılımcıların önemli bir bölümünün, dünyada ve bölgede barışın bekçiliği işlevinin Birleşmiş Milletler tarafından değil, doğrudan doğruya başını ABD'nin çektiği bir koalisyon tarafından üstlenilmek istenmesine de karşı oldukları ve bütün yabancı birliklerin bölgeden çekilmesini arzuladıkları görüldü. Bunun yanısıra, yıllardır örneğin İsrail'in yayılmacı eylemlerine ya da hatta doğrudan doğruya kendi silahlandırdıkları Irak'ın bundan dokuz yıl önce gene toprak kazanmak amacıyla İran'a saldırmasına ses çıkarmayan Batılı ülkelerin, yalnızca kendi petrol çıkarlarının sözkonusu olduğu Kuveyt işgal edildiğinde tepki göstermelerinin çifte standartlılığı yansıttığına dikkat çekildiği gibi, Amerika'nın Irak'ta aslında demokrasiden değil, "ülkenin birliğinin ve istikrarının ancak bu yolla korunulabileceği" gerekçesi ile güçlü bir askeri rejimden yana olduğu endişesi de zaman zaman kuvvetle ifade edildi. Oysa bu, iflas etmiş bir mantıktı, çünkü "güçlü askeri rejimin en alası, Saddam'ın ta kendisiydi.

Adil ve Kalıcı Bir Barışın Koşulları

Konferansta genel olarak paylaşılan bir anlayış, Ortadoğu'da barışın yalnızca Irak'ı Kuveyt'ten çekilmeye zorlamakla ve savaş öncesindeki duruma geri dönmekle sağlanamayacağı; bütün belli başlı tarihsel sorunlara el atılıp çok yönlü çözümler getirilmedikçe, onyıllardır acı çeken bu bölgenin huzur ve sükun bulamıyacağıydı. Örneğin, halen bölgedeki hemen hiçbir ülkede, bütün halk için gerçek bir demokrasi söz konusu değildi.

Tam tersine, Siyonizm temelinde kurulduğu için Yahudiler dışındaki vatandaşlarının toprak edinmek gibi bazı önemli vatandaşlık haklarını dahi tanımayan İsrail'den başlayıp, Körfez bölgesinin teokratik şeyhlik ve sultanlıklarından ya da tek-partili, otoriter Arap rejimlerinden geçerek, devletçi bir mirasın üzerine peş peşe gelen askeri darbelerin yarattığı kurumsal çarpıklıkların oturduğu Türkiye'ye uzanan, demokrasiden çeşitli derecelerde ve yönlerde sapan devlet yapıları egemendi.

Bu nedenle bütün ülkelerde çoğulcu ve katılımcı bir demokrasiye doğru ilerlemek gerekliydi ve nitekim bu açıdan mevcut olanak ve dinamiklerin araştırılması, konferansın gündemine kuvvetle yansıyordu.

Söz konusu çoğulculaşma ve demokratikleşme sürecinin çok önemli bir parçası da, çeşitli ulusal sorunların çözümünde esaslı adımlar atılması olmak zorundaydı. Bu konuda tebliğ sunan ya da daha sonra söz alarak tartışmaya katkıda bulunan herkes, bir kere, mevcut devletlerin bünyesi içinde bütün milliyetlere, başka azınlıklara ya da özel grup, topluluk ve cemaatlere tam ve eşit haklar tanınması, üzerindeki baskılara derhal son verilmesi gerektiğinde hemfikirdi. Öte yandan, şu anda devleti olmayan öyle bazı ulusal hareketler vardı ki, bir kısım konuşmacı, bunların kendi kaderlerini belirleme hakkının (da) tanınması gerektiği görüşündeydi. Zorunlu birlik diye bir şey olamazdı; bir evliliğin gönüllülük temelinde sürebilmesi, boşanma hakkının varlığına bağlıydı; öte yandan, bir kere tanındığı takdirde, kendi kaderini belirleme hakkının mutlaka bağımsızlık ve ayrı devlet kurma yönünde kullanılması gerekmeyebilirdi. Bu, ilgili halkın özgürce kararlaştıracağı bir sorundu; her halde, halkların deneme ve yanılmaya da hakları olabilmeliydi. Filistin sorunu ise bölgedeki ulusal sorunların en önemlilerindendi. Konferansta, Filistin Kurtuluş Örgütü'nden kimse yoktu; İsrail'in Filistinli vatandaşları ise, açıklamalarını daha çok kendi özel durumları ve eşit hak talepleriyle sınırlı tutarken, Filistin halkının tek ve meşru temsilcisinin FKÖ olduğunu vurgulamaya özen gösteriyorlardı. Körfez savaşının seyri ve sonucu bahane edilerek bu gerçeğin üzerine gölge düşürülmemesine dikkat edilmeliydi.

Son olarak, silah deposu halindeki bir bölgede kalıcı bir barış aranamayacağı açık olmalıydı. Ortadoğu'da kapsamlı bir barış aranamayacağı açık olmalıyıdı. Ortadoğu'da kapsamlı bir silahsızlanma ve askersizleşme süreci yaratılması, hemen bütün katılımcıların görüşbirliği içinde olduğu konulardan biriydi; savunma bütçeleri kısılmalı, ordular küçültülmeli ve çoğulcu, seçilmiş sivil yönetimlere bağımlı, halka hesap verir hale getirilmeliydi.

Ordular politikaya karışmak üzere kışlalarından çıkamamalıydılar. Çeşitli ülkelerden konuşmacıların yaptığı sunuşlara bakılırsa, bu hem barışın, hem de Irak'tan Türkiye'ye kadar her yerde demokrasinin ön koşulları arasındaydı.

Yeni ve Demokratik Bir Siyasal Kültür

Ama barış ve demokrasi yalnızca bir kurumsal önlemler demetinin ürünü olamazdı; aynı zamanda bir kültür sorunuydu. "Ortadoğu'da barış süreci" konferansında, bütün halklar nezdinde yeni ve demokratik bir siyasal kültür yaratılmasının sorunlarına da değinildi. Bu bağlamda, haklı ulusal taleplerden ayrı ve farklı olarak milliyetçi ideolojinin kaygı verici yönleri üzerinde de durulmuş; çeşitli milliyetçiliklerin, her şeye yalnız kendi dar çıkarları açısından bakma, dışlayıcı bir tutuma ve hatta birbirlerine karşı bencil kavgalara sürüklenme eğilimi taşıyabileceklerine işaret edildi.

Buna alternatif olarak, karşılıklı anlayış zemininin ve çeşitlilik içinde dayanışma ruhunun gelişmesine, düşman ve düşmanlık imgelerinin ortadan kaldırılmasına çalışmak, Helsinki Yurttaşlar Meclisi'nin perspektifleri arasındaydı. Milliyetçilik gibi dini inançlar da, siyasal eylem ve hareketlerin temeli haline getirilmek istendiklerinde, bölünme ve düşmanlıklara kaynaklık edebilirlerdi. Onun için birçok konuşmacı, siyasetin ve özellikle devlet politikası ve davranışlarının dinsel temellere oturtulmasına yönelik eğilimlere karşıydı: milliyetçiliğin muhalefetteyken mazlum, iktidara geldiğinde ise başkalarına karşı zalim olabilmesi gibi, fondamentalizm de kuvvetli konuma geçtiğinde dinsel totalitarizmi üretebiliyordu.

Devlet gücünün yüceltilmesine götüren çok çeşitli politikalar söz konusuydu. Her şeye devlet açısından bakma eğilimi olarak devletçilik ise muazzam sorunlar yaratıyor, çatışmaları yumuşatmak şöyle dursun büsbütün körüklüyordu. Helsinki Yurttaşlar Meclisi genel çerçevesi içinde yer alan sivil toplum akımları ve bireyler için önceliğin devletlere değil, vatandaşlarına özgü değerlerde, onlar arasındaki bağların güçlendirilmesinde yatması gerektiği, konferansta sıkça sözü edilen temalar arasındaydı.

■

Ortadoğu'da Barış Süreci Konferansından Bazı İzlenimler

Helsinki Yurttaşlar Mecsi'nin "Ortadoğu'da Barış Süreci" başlığı ile düzenlediği konferans 23-24 Mart 1991'de İstanbulda gerçekleştirildi.

Toplantının çok kısa bir sürede örgütlenmek zorunda kalışı, HYM'nin Türkiye'deki Ulusal Meclisi'nin henüz kuruluş aşamasında bulunuşu belki toplantıya Türkiye'den katılımın azlığını açıklayabilir. Fakat Türkiye girişim komitesindeki 15 kişiden yarısının dahi toplantıya katılmayışı girişimcilerden başlıyan bir ilgisizliğe işaret ediyor olsa gerek.

Türkiyeli Kürtler canlı fakat yine de eksik bir katılımla oradaydılar. Siyasal partilerdense yalnızca Sosyalist Parti sözcüsü tartışmalara katıldı.

Açılış konuşması sırasında Murat Belge meclisin toplumun vicdanı olmayı hedefleyen bir kuruluş olduğunu söyleyince kuşkusuz insanın aklına başta işçi sınıfından ve Kürtlerden olmak üzere açık sözlü temsilciler geliyor. Fakat ben neden Türkiye'den bir ozan yok diye de düşündüm. Neden Melih Cevdet Anday yok, Fazıl Hüsnü Dağlarca yok diye aklıma geldi. Bir ülkenin büyük ozanlarının bilgeliği ve şiirin dili kuşkusuz bu toplantıya uygun düşüyor.

Toplantıda konuşulanların geniş bir özetini basın bildirisinden okuyacaksınız. Özete yansımayan ve belirtmeden geçemeyeceğim bir şeyde İsrail, İngiltere ve ABD'den gelen kadınların gösterdikleri performanstı. İstisnasız hepsi fikirlerini son derece berrak canlı ve etkili bir .biçimde ifade etmekle kalmadılar; Kuveytli, Iraklı muhalif örgütlenmelerin temsilcilerine milliyetçi ideoloji fondemantalizm ve erkek egemen sistem konusunda külyutmaz bir zeka ve incelikle sorgulayıcı sorular sorarak toplantıyı sürüklediler.

Haluk Şahin'in, Türkiye'de demokrasinin "kültürel özerklikler, fikir hürriyeti ve insan hakları ihlalleri bakımından eksiklikleri" -küçük bazı zaaflar!- vardır diyen ve sonra "İsrail demokrasisi"ni öven konuşmasına en iyi cevap da bir İsrailli kadından geldi: "Çok şakacı bir bey bu!" ve kendi düşüncesini söyledi: "Gerçek bir demokrasi için birleşik bir işçi devleti, bir sosyalist devlet lazımdır".■

E.G.Tolon

1 Mayıs İşçilerin Bayramıdır

Sosyalist Birlik Partisi Milletvekilleri Kemal ANADOL, Kamil ATEŞOĞULLARI, Ekin DİKMEN, ve Hüsnü OKÇUOĞLU 1 Mayıs'ın İŞÇİ BAYRAMI olarak yeniden yasallaştırılması için bir yasa değişikliği önerisini 24 Nisan 1991'de TBMM Başkanlığı'na verdiler. Bu önerinin gerekçe bölümünü yayınlıyoruz.

Ülkemiz demokratikleşme sancıları çeken bir ülkedir. Toplum yaşantımızda varolan tabular ve yasaklar bir yandan demokratikleşmemizi ve sivilleşmemizi geçiktirmekte öte yandan da bizzat bunlar şiddeti ve şiddet olaylarını besler bir nitelik kazanmaktadır. Bazılarının sandığı gibi yasakların ve tabuların bol olduğu ve uygulandığı ülkelerde şiddet azalmamakta aksine artmaktadır. Kısacası, şiddetin panzehiri açıklık ve demokrasidir. Demokrasinin yaşam biçimi olarak algılandığı ülkelerde ekonomik ve toplumsal yapı daha rahat ve daha adaletlidir. Hak arama yolları herkes için açıktır. Meşru hak arama yollarının açık oluşu ve sonuç alınabileceği yargısı toplum bireylerini daha rahat ve önyargısız bir konuma sokmaktadır.

Ülkemizde 1 Mayıs İşçi Bayramı, 1 Mayıs 1976 gününe kadar tam yarım yüzyıl tabu halinde tutmuştu. Bu tarihten sonra bazen olaylı bazende olaysız geçmesine karşın tabu anlayışı sürmektedir. Her 1 Mayıs arifesinde önlemler alınır, tüm güvenlik güçleri seferber edilir. Ülke düzeyinde bir tedirginlik ve korku havası hem iktidarda hem de muhalefette bulunanlar ve daha önemlisi sokaktaki yurttaşımız üzerinde egemen olur.

1 Mayıs'ı doğuran neden sekiz saatlik iş gücünü ve insanca yaşamaya yetecek bir istemden ibaretti. 1886'da Amerikan işçileri bu istemlerini dile getirmişler ve daha sonra da önderleri olan 4 işçi 1887'de idam edilmişlerdir. Ancak, ABD işçileri bu haklarını çok geçmeden almışlardır. Altı yıl sonra bu olayın çıkış yeri olan İllinois eyaletinin yeni valisi işçi önderlerinin haksız hüküm giydiklerini, adaletsiz bir yargılamanın kurbanı olduklarını ilan etmek zorunda kalmıştı.

Ülkemizde 1 Mayıs 1976 yılında ilk kez yığınsal olarak 1 Mayıs bayramı kutlanmış hiçbir olay meydana gelmemiştir. 1976 yılında olduğu gibi 1977 yılında da DİSK'in düzenlediği 1 Mayıs'ta olaylar çıkmış birçok yurttaşımız canını yitirmiştir. Bu olay 12 Eylül'den sonra işbaşına gelen askeri iktidarların İşçi Bayramını yasaklamarına gerekçe olmuştur. Ancak, 12 Eylül'den sonra akla gelen ve gelmeyen çeşitli örgütler bu arada DİSK hakkında birçok dava açılmasına karşın nedense kanlı 1 Mayıs 1977 olayları hakkında geniş bir soruşturma açılarak gerçek ortaya çıkarılamamıştır. Bu konuda provokasyon iddiaları çeşitli politikacılar, gazete kitap yazarları tarafından ileri sürülmüş ancak bu iddialar ve sorular yanıtsız kalmıştır. Daha doğrusu bırakılmıştır. Kısaca 1 Mayıs 1977 karanlıkta kalmış bir olay olarak tarihe intikal etmiştir. Bir yıl sonra otuz civarında parlamenterin de katıldığı 1 Mayıs 1978 İşçi Bayramı aynı yerde ve daha kalabalık kutlandığı halde hiçbir olay olmamış, kimsenin burnu kanamamıştır.

Bugün 1 Mayıs İşçi Bayramı dünyanın yaklaşık 160 uygar ve demokratik ülkesinde resmen kutlanmaktadır. Ülkemizin en büyük işçi konfederasyonu olan TÜRK-İŞ'in üyesi olduğu Avrupa Sendikaları Konfederasyonu'na üye olan tüm sendikalar ülkelerinde 1 Mayıs'ı resmi olarak kutlarken,TÜRK-İŞ ve diğer sendikalarımız bu haktan yoksundur.

Ülkemizde iki yıl önce bir yurttaşımız bu kutlamalarda yaşamını yitirdi. Bir yıl önce bir genç kızımız yaralandı ve yaşamının bundan sonrasını felçli olarak tekerlekli sandalyede geçirecek.

Dünyamızda soğuk savaş yerini karşılıklı işbirliğine bırakmış ve yeni bir yumuşama dönemine girilmiştir. Şiddet tüm insanlar ve tohlumlar tarafından reddedilmektedir. Ama şiddete dayanmayan hak ve özgürlükler de aynı şekilde ödün verilmeden korunmakta ve genişletilmektedir. Nitekim Türkiye'nin iki imzayla katıldığı Paris Şartı "Sükunu bozmayan bir şekilde toplanma özgürlüğünü" garanti etmektedir. Bilindiği gibi Anayasanın 90. maddesi "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası Antlaşmalar Kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz." hükmünü amirdir.

Ayrıca, bugün Türkiye'de iktidarı ve muhalafetiyle herkes çağdaş ölçülerde demokratikleşme ve sivilleşmenin savunucusudur. Tartışma sadece uygulama noksanlıklarından gelmektedir. Yüce Meclisimiz çok kısa bir süre önce Türk Ceza Kanunu'ndaki 141, 142 ve 163. maddeleri yürürlükten kaldırmıştır.

1 Mayıs işçilerin bayramıdır. Onun yasaklanması siyasal polemik konusu olmakta ve ülkedeki gerilimi artırmaktadır. Bu bayram hiçbir siyasal partinin tekelinde olmayan her eğilim ve ideolojideki çeşitli inançlardaki işçilerin bayramıdır. Güvenlik güçleri bu bayrama ancak şiddet kullanıldığında müdahale etmeli, normal durumda bayramın olağan biçimde kutlanmasını güvence altına almalıdırlar. Batı Avrupa'da ve çağdaş demokratik ülkelerde olduğu gibi 1 Mayıs"ın özgürlükçü bir anlayışla kutlanması ülkemizin bu önemli sorununu çözecektir. Bundan böyle şiddete başvuranlar ise ülkedeki tüm güçlerin geniş bir mutabakatı ile kınanacak ve dışlanacaklardır.

Yukarıda açıkladığımız nedenlerle ülkemizdeki demokratikleşmeyi daha da genişletmek, şiddeti önlemek, özgürlükçü bir anlayışı egemen kılmak kısaca çağdaş anlamda, sivil ve demokrat bir toplum olmak için 1 Mayıs İşçi Bayramının resmi bayram olarak kabulünü Yüce Meclisimize saygıyla öneriyoruz. ■

Bülent Tanör ile
Anayasa Değişikliği ve Başkanlık Sistemi Üzerine

Halil Berktay: Cumhurbaşkanı Özal'ın bir süredir ANAP Milletvekillerine telkin etmekte olduğu duyulan "Anayasa değişikliği paketi", sonunda hükümet önerisi olarak kamuoyuna açıklandı. İlk akla gelen bazı sorular, şunlar: Böyle kapsamlı bir değişikliğin Özal tarafından ortaya sürülmüş olmasının arkasında yatan faktörler neler olabilir?

Önerilen değişiklikler gerçekten liberal yöndemi? Batı etkisi mi ağır basıyor? Türkiye'nin iç dinamiklerinin bir rolü var mı? Yoksa önerilenler bir gözboyama mı? Yeni bir gündem maddesi yaratarak kamuoyunu oyalama amacına mı yönelik?

Anayasa, Devleti Kutsallaştırıyor

Bülent Tanör: Sorduğun soruya uyarak ilk izlenimlerimi açıklamaya çalışacağım. Başta, önerilen değişikliklerin gerçekten " kapsamlı" olup olmadığı noktasına değineyim. Bence, temel hak ve özgürlükler rejimi konusundaki öneriler "kapsamlı" diye nitelenemez. Gerçi burada bazı önemli "iyileştirme" ya da "normalleştirme"ler amaçlanmıştır. Fakat bunlar kısmidir. Bir kere, bütün hak ve özgürlüklerle ilgili değillerdir.

İkincisi ve bence asıl önemlisi, Anayasanın bu konudaki temel felsefesi ve iskeleti değişmemektedir. Devlete "kutsal"lık vasfı yükleyen ve otoriter hükümlerle dolu Başlangıç bölümüne dokunulmamaktadır.

Bütün hak ve özgürlüklerin son derece keyfi ve her yana çekilebilir kavramlarla sınırlanabilmesi yolunda yasama organına geniş yetkiler ve takdir hakkı veren 13 ve 14'üncü maddeler de korunmaktadır. Bu açıdan, hak ve özgürlüklerle ilgili olarak düşünülen yeni düzenlemeler son derece palyatif karakterlidir. Buna karşılık, hükümet sistemi konusunda önerilen bir değişiklik ise, sonuçları bakımından çok önemlidir. Bu da, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ve statüsünün güçlendirilmesi ile ilgili önerilerdir.

Halil Berktay: Peki, bunlar kendi çapında "kapsamlı" ve önemli değil mi?

Bülent Tanör: "Kapsamlı" demiyelim. Çünkü hükümet sisteminin bütünü ile ilgili ayrıntılı ve değişiklik getiren başka öneriler, şu anda yok. Ama sonuçları bakımından önemli ve etkileyici. Neden denirse; zaten bugünkü statüsüyle, yani halk tarafından seçilmemiş ve parlamenter rejim içine yerleştirilmiş bir cumhurbaşkanı bunca etkili bir rol oynayabilirken, önerilen biçimde seçilmiş ve güçlendirilmiş bir cumhurbaşkanının artık parlamenter sistem kalıpları içinde tutulması bütün bütüne imkansız hale gelebilir.

Bu yüzden de, önerilen değişiklik varolan Anayasanın içine yerleştirildiğinde hem radikal bir sonuç yaratacak, hem de Anayasaya aykırılık tartışmalarını daha da alevlendirecektir. Çünkü önerilen değişiklik bu kadarıyla, hükümetin meclis önünde sorumlu olduğu bir parlamenter rejime de son vermiş olmamaktadır. Öneri gerçekleşir ve kabul görürse, sistem melez karekterini ve çelişkilerini artırarak sürdürecektir... İkinci soru neydi?

Özal Batıcı ve Avrupacıdır

Halil Berktay: Önerilerin arkasında yatan itici güçler...

Bülent Tanör: Tamam. Evet... Şimdi ilkin, izin verirsen, sübjektif bir noktadan, "niyetler"den çıkayım. Deniyor ki bu bir "gözboyama"dır, "kamuoyunun dikkatleri gene başka bir konuya çekilmek istenmiştir", "işin arkasında samimiyet yoktur",vs. vs. Bunlarda gerçek payı olabilir. Nitekim Özal başta olmak üzere bütün ANAP iktidarı bu açılardan oldukça sabıkalı ve şaibelidir. Bu tür yollara çok sık başvurmuşlardır. Bu defaki de öyle bir şey olabilir. Bunu zaman gösterecektir.

Hatta denebilir ki, denmiştir ki, "Özal'ın asıl niyeti cumhurbaşkanlığını güçlendirmektir; gerisi, yani temel haklarla ilgili iyileştirme önerileri, bunun karşılığında ortaya sürülmüş pazarlık unsurlarıdır".

Gerçi bu varsayımların da geçerliliğini zaman gösterecektir ama, bence bu gibi sübjektif faktörler zemininde şu anda fazla fikir yürütme olanağımız yok. Ayrıca, geçerken bir noktaya işaret edeyim: Daha Özal Amerika'dayken, Cumhurbaşkanlığının statüsüyle ilgili konuda bir anlaşma olmazsa, bunda

ısrar edilmeyebileceğini açıklamıştır. Yani bu konudaki adımını çok çabuk geri çekme eğilimine girivermiştir. Bunu da gözden kaçırmayalım. Demiştir ki, referanduma gitmeyi zorunlu kılmayacak düzeyde bir oyçoğunluğuyla sağlanabilen değişikliklerde anlaşılsın, bu yetebilir. Bu durumda, bence objektif itici güçler üzerinde fikir yürütmek daha yararlı olur.

Halil Berktay: Tartışma kolaylığı sağlamak açısından,bunları iç ve dış etkenler olarak ele alabilir misin?

Bülent Tanör: Benim de düşündüğüm bu zaten. İlkin dış faktörlerden söze girmik istiyorum. Çünkü, bana öyle geliyor ki bunlar Özal'ın kafasında ya da çizgisi açısından son derece önemli noktalar.

Sanırım Özal ve yeni yakın çevresi Doğucu ve İslamcı olmaktan çok, Batıcı ve Avrupacı. Amerikancı olmak bunun dışında kalmaz. Ama asıl hedeflerinin Batı Avrupa ile bütünleşmek olduğunu hissediyorum. Türkiye'nin ekonomik, sosyal, kültürel, politik alışverişlerinin de daha çok Batı Avrupa ile olduğunu kabul ediyorlar.

Avrupa Topluluğuna tam üyelik konusundaki sürekli ısrarları, ABD nüfuzunu bu yönde harekete geçirmeye çalışmaları, hatta mutasavver Karadeniz Ortak Pazarından bile bu açıdan yararlanmayı tasarlamaları, Doğu Avrupa rejimleri ile ilişkilerde "Avrupa ile bütünleşme" perspektifini hizalamaları, bunu gösterir.

Asıl önemlisi, yeni Avrupa'nın ve yarınki Avrupanın siyasal demokrasi açısından taşıdığı büyük değerdir. AGİK toplantıları, Paris Şartı, ilerki birleşik ve federe Avrupa için Anayasa taslağı çalışmaları, vs. bütün bunlar, Türkiye için çok önemli çekim alanı oluşturmaktadır. Avrupa ile bütünleşmenin hararetli taraftarları ve hatta öncüleri olan Özal ve ekibi bunun bilincindedir.

Türkiye'nin özgürlükçü ve demokratik bir rejime kavuşmadıkça, Batı ile bütünleşmesinin gerçekleşemeyeceğini de bilmektedirler. Bu açıdan, kısmi ve palyatif de olsa bugünkü Anayasa değişikliği önerisinin, 1989-1991 Avrupa'sının yeni ve deha demokratik çehresinden ciddi bir şekilde esinlendiğini düşünmek mümkündür.

Demokrasi Ortak Değer Haline Geldi

Halil Berktay: Olaya bir de içerden, Türkiye'den bakarsak....

Bülent Tanör: İç dinamikler de çok önemlidir. Zaten onlar hazır olmasaydı, dış rüzgarlar bunca etkili olmazdı. Türkiye'de 12 Eylül felsefesi ve kurumları, Anayasası da dahil ve hatta başta olmak üzere, adam akıllı hırpalanmıştır. Dikilen elbisenin vücuda dar geldiği artık her alanda görülmektedir.Bir anlamlda,Doğu Avrupa ülkelerinin 1989'da yaşadığı spektaküler ve ani dönüşümleri,Türkiye 7-8 yıldan bu yana başka koşullarda yaşamaktadır.Toplum katında esen rüzgarlar artık çok farklıdır.Demokrasi ortak değer haline gelmiştir.Şeriatçılık gibi totaliter akımlar bile,bu çerçeve içinde iş tutmak zorunda olduklarını görmeye başlamışlardır.Adeta herkes demokrasiye mahkumdur. Demokratikleşme baskısı son derece güçlenmiştir.Türkiye,1960 başlarına kadar daha çok siyasal demokrasi,özgürlük ve hukuk devleti mücadelesi verdi.1960'lardan sonra,61 Anayasasınınve 27 Mayıs'ın da verdiği ivmeyle bu sorunlar büyük çapta aşılmaya başlanmıştı.1961-1980 arasını daha çok bir sosyal muhalefet,sosyal eşitlik ve sosyal özgürleşme mücadelesi olarak yaşadık. Bugün ise, kurumlar ve kurallar düzeyinde ne siyasal demokrasi,ne de sosyal adalet ya da sosyal eşitlik yönünde ciddi bir rahatlık vardır. Aksine, demokrasi hem siyasal hem de sosyal yönleriyle erozyona uğramıştır. Bunun baş sorumlusu elbette 12 Eylül darbesi ve rejimidir, onun getirdikleridir.

Ama Türkiye halkının hem siyasal hem de sosyal demokrasi mücadelesinden edindiği çok zengin tecrübeler vardır. Ve bugün iki mücadele içiçe geçmiştir. Birinin öbüründen daha öncelikli olduğunu söylemeye olanak yoktur. EKMEK ve Demokrasi mücadelesi eşanlı olarak karşımızdadır. Ve bunun aşılması için gerekli her türlü bilinç birikimi de vardır. Siyasal ve sosyal muhalefet potansiyellerinin bu kadar içiçe geçmiş olması, parlayıcı, patlayıcı bir bileşimdir. Uzun süre bunun önünde durulamaz. Siyasal ve sosyal muhalefetin çoğulculuğu zorlaması kaçınılmazdır. Bugün bunu yaşıyoruz. Sağın, iktidarda olsun muhalefette olsun, siyasette görev yapıyor olsun ekonomide hakim durumda bulunsun, en uyanık kanatları bile bunun farkındadırlar. Konumuza dönersek, ülkede her kesimden "yeni Anayasa" taleplerinin yükselmesi bununla ilgilidir.

Halil Berktay: Peki, bugün önerilen değişiklik paketi karşısında muhalefetin aldığı tavırlar nasıl değerlendirilebilir?

Bülent Tanör: Siyasal partilere ve çizgilere göre bir ayırım ve gözden geçirme yapabilecek durumda deği-

lim. Bu, ayrıntılı bir inceleme işi. Haksızlık yapmaktan da korkarım. Ayrıca şu anda hafızamdaki bilgiler de çok ayrıntılı değil. Ama yine de şunları söylemek isterim: Mevcut hukuk sisteminin ve Anayasanın kısmi bir tuvaletle eli yüzü düzgün hale getirilemeyeceğini, esas işin Anayasada bazı değişiklikler değil yeni bir anayasa yapmak olduğunu vurgulayan muhalefet odakları vardır. Bence bu doğru ve ilkeli bir tespittir. Gerçekten, en halisane niyetlerle bile işe koyulmak gerekse, bu Anayasanın düzeltilmesine olanak bulunmadığı anayasa tekniği ve pratiği içinde görülecektir. Türkiye'nin ihtiyacı, üstüne hiçbir geçmiş dönemin sivil ya da askeri vesayetinin sinmediği yepyeni bir anayasanın hazırlanmasıdır. SHP ile DYP'nin zaten bu konuda hayli ilerlemiş çalışmaları vardır.

Klasik Parlamenter Rejim ve Başkanlık Sistemi

Ancak gerçek budur diye bugünkü önerilere baştan kulak tıkamak doğru mudur? Bence, bazı muhalefet kanatlarında ve özellikle de solda böyle bir eğilim kısmen vardır. Ve bu da yerinde değildir düşüncesindeyim. En azından, pratik ve pragmatik açıdan şu saptanabilir: Türkiye'nin önündeki seçimlere biraz daha az yasaklı bir mevzuatla girmesi iyi mi olur, kötü mü olur? Bence, derde deva olmasa bile çok isabetli olur. Bir tek örnek vereceğim: dil yasakları. Haydi bir tane daha vereyim: düşünce suçları. Bunlar, demokratik olduğunu iddia eden her sistem için birer ur durumundadır. Bunlara neşter vurulması için, toplu ve köklü bir değişiklik gününün beklenmesi gerekmez. Bu bakımdan, Özal'ın taktik bir takım hesaplar içinde olduğu ya da oyun oynamak istediği varsayımları, ya da yeni bir anayasa hazırlığı beklentisi, bu gibi kısmi düzeltmelere ilgisiz kalmayı haklı çıkarmaz. Tabii bu söylediklerim, temel hak ve özgürlükler rejimiyle ilgili "normalleştirmeler" içindir; Cumhurbaşkanlığının statüsü ile ilgili değildir. Sanırım bu noktaya ilerde değinme olanağını bulacağım.

Halil Berktay: İlerde değil, şimdi!.. Zaten buna gelecektim. Yani, Türkiye'nin hükümet sistemi ne olmalıdır? Klasik parlamenter mi, başkanlık mı, yoksa ikisi arası yarı-parlamenter, yarı-başkanlık modelleri mi? Önce istersen, tartışmanın cereyan ettiği alanın iki tipik sistemi, parlamenter rejim ile başkanlık hükümeti sistemine kısaca değinelim. Özellikle üzerinde bir hatırlatmada bulunalım..

Bülent Tanör: Memnuniyetle. Klasik parlamenter rejimin beşiği, bilindiği gibi İngiltere'dir. Bu rejimde yasama ve yürütme güçleri arasında bir ayrılık vardır ama, bu, yumuşak ve işbirliğine dayalı bir ayrılıktır. Bu işbirliği, hem organların kuruluşu hem de işleyişi açısından görülür. Yürütme organının parlamento çoğunluğuna dayanması ve onun içinden çıkması, organik işbirliğine örnektir. Bakanlar Kurulunun yasama meclisine kanun teklifi başta olmak üzere değişik biçimlerde katılması da, işlevsel işbirliğine klasik bir örnektir. Bu sistemde yürütmenin asıl kanadı,meclis önünde siyasetinden dolayı sorumlu olan hükümettir: cumhurbaşkanı ya da devlet beşkeni ise, ister meclis ister halk tarafından seçilmiş olsun, siyasal anlamda sorumsuzdur; dolayısıyla bazı istisnalar dışında yetkilerini tek başına kullanamaz, ilgili bakan(lar)ın ve başbakanın destek imzasıyla kullanabilir. Burada organların birbirlerine karşı denetleme silahları da vardır. Bakanlar Kurulu gensoru ve güvensizlik oyu yoluyla düşürülebilir. Ayrıca, meclis üyelerinin sorularına cevap vermek zorundadır. Bunların karşılığında ise yürütme, belli koşullar çerçevesinde meclisin feshine karar verir. Onun karşı-silahı da budur.

Başkanlık sistemine gelince, bu da kuvvetler ayrılığına dayanır. Ama bu katı bir ayrılıktır. Kuvvetler arasında organik bağımlılık pek bulunmadığı gibi, işbirliği de parlamenter sistemdeki ölçüde değildir.Yürütme tek başlı olup, Başkan'da düğümlenir. Onun sekreterleri vardır. (ABD'de bakanların "secretary", örneğin Dışişleri Bakanı'nın "Secretary of State" olarak anılması gibi). Başkan, meclis tarafından değil halk tarafından seçilir. Yardımcıları olan sekreterleri de kendisi seçer. Başkan sadece seçmene karşı sorumludur; sekreterler de başkana karşı sorumludur. Bunlar meclis faaliyetlerine, özellikle de yasama faaliyetlerine katılamazlar. Başkan ve meclis ayrı siyasal partilere dayalı olabildikleri için, yasama ile yürütme arasında uyumsuzluk çıkması doğaldır. Meclisin yürütmeyi (Başkanı) düşürme yetkisi olmadığı gibi, Başkanın ya da yürütmenin meclisi fesih yetkisi de yoktur. Organlar adeta birbirlerine sırtları dönük çalışırlar. Klasik parlamenter sistem ile başkanlık sistemi arasındaki bölgede de, kara Avrupa'sında yaygınlaşmaya başlayan yarı-başkanlık sistemleri görülmektedir. Bunlarda cumhurbaşkanının aktif konumu ayırdedici özelliktir...

Yürütmenin Güçlendirilmesi Eğilimi Evrensel, Başkanlık Sistemi Değil

Halil Berktay: Kıta Avrupasından söz ettin. Buradaki gelişme, yani klasik parlamenter rejimden yer yer uzaklaşma, yarı-başkanlık sistemine kayma olayı, nasıl değerlendirilebilir.

Bülent Tanör: Burada, hükümet istikrarsızlıklarını önlemek başlıca itici neden olmuştur. Yürütmeyi güçlendirme eğilimi, 20. yüzyıl burjuva demokrasilerinde genel bir eğilimdir. Porlamentoların altın çağı 19. yüzyılda kapanmıştır. Hızlı karar alma, dış politikada aktif davranabilme, dünya çapında emeller besleme gibi saikler, ayrıca ekonomik ve teknokratik ihtiyaçlar bunu beslemiştir. Kimi ülkelerde yürütmeyi güçlendirme, özellikle cumhurbaşkanını dekoratif bir şahsiyet olmaktan çıkarma şeklinde tezahür etmiştir. Fransa'da Beşinci Cumhuriyet, bunun klasik modelidir.

Halil Berktay: Peki, yürütmeyi güçlendirme eğilimini, yarı-başkanlık ya da başkanlık sistemlerinin Batı tipi demokrasinin zorunlu bir aşaması mı saymalıyız?

Bülent Tanör: Yürütmeyi güçlendirme açısından, "evet" diyebilirim. Bugün bütün Batı demokrasilerinde görülen budur. Parlamentolar birer denetim ve muzakere organı durumuna gelmişlerdir. Esas kararlar yürütme tarafından alınmaktadır. Partilerin varlığı ve parti çoğunluğuna dayalı hükümetler de buna olanak sağlıyor. Disiplinli partilere dayalı hükümetler artık karar insiyatifine sahipler. Meclislerin birer onay makamı durumuna doğru gerilediği yolundaki tezler de bu gözlemden hareket ediyorlar.

Ama başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemlerinin genel olarak demokrasinin zorunlu bir aşaması olduğunu söylemek, bence, en azından bugün için mümkün olmaz. Bir kere, klasik parlamenter rejim hala bir çok ülkede geçerlidir. Sadece İngiltere'de değil, İskandinav ülkelerinde, hükümet istikrarsızlıklarına rağmen İtalya'da, geri kalmış bir ülke olmasına rağmen Hindistan'da, vb.. öte yandan bunlarda da, yürütmenin serbestçe çalışabilmesini sağlayan mekanizmalar vardır: Kanun hükmünde kararname olanakları, yürütmenin düzenleyici işlemlerde bulunabilme serbestliği, İtalya'da olduğu gibi güçlü bir kamu idaresi... İtalya özellikle ilginçtir. 1945'lerden beri aşağı yukarı her yıl bir hükümet düşmüş gibidir. Yani hükümet istikrarsızlığı had safhadadır. Daha geçen hafta hükümet tekrar istifa etmiştir. Ancak istikrar ve yürütmenin sürekliliği kamu idaresi eliyle sağlanabilmiş, rejim korunabilmiştir. Avrupa'nın bence en demokratik rejimlerinin de başında gelir. Kısacası, klasik parlamenter rejim iflas etmiş değildir.

Kaldı ki, 1970'lerde demokrasiye geçen ya da dönüş yapan İspanya, Portekiz, Yunanistan gibi Akdeniz demokrasilerinde de, sonuç itibariyle yasama önünde sorumlu bir kabine sistemi, yani parlamenter rejim benimsenmiştir. Başkanlık rejimi ise, ABD örneğine takılı kalmış gibi görünüyor. Sanki evrenselliğini asıl ispatlayamayan o gibi...

Başkanlık Rejimi ve Başkancı Rejimler

Halil Berktay: Başkanlık rejiminin başka ülkelerde örnekleri olmadı mı?

Bülent Tanör: Oldu elbette. Başta bazı Latin Amerika ülkeleri, sonra da bazı Afrika ülkeleri. Fakat bunlardaki uygulama, ilkin çoğulcu demokrasi bağlamında başlamışken, sonra otoriterliğe yöneldi. Başkancı rejimler türedi. Ya tek adam yönetimine, ya da açıkça otoriter modellere savrulundu. Çünkü ABD'de, tarihsel koşulların ve uzlaşmaların ürünü olarak doğan bir rejimdi başkanlık. Tek adam otoritaryanizmine karşı dengeler de vardı ve hala çok güçlü olarak var. En başta federalizm. Merkezin ve merkez ajanlarının en başta da Başkan'ın otoritesini sınırlayan bir olgu, bu. Sonra güçlü bir kamuoyu rejimi. Özgür bir basın. Son derece köklü bir yargı geleneği. Yani, bağımsızlığı kastediyorum. Yargı denetiminin etkinliğini belirtmek istiyorum. Bu faktörler üçüncü dünya ülkelerinde yeterince gelişmiş değil. Başkanlık rejimi yapalım derken Başkancı ve otoriter rejimlere savrulmak biraz bununla da ilgili.

Halil Bektay: Öyleyse başkanlık rejiminin otomatik olarak diktaya yol açabileceği söylenebilir mi?

Bülent Tanör: Bence söylenemez. ABD'de, özel koşullar buna olanak vermiştir. Bu rejimin özünde diktacı olduğu hiç söylenemez. ABD rejimi, farklı oluşum ve kuruluş tipolojisine rağmen yine bir Batı demokrasisidir. Üçüncü Dünya ülkelerinde de başkanlık rejiminin zorunlu olarak diktaya götürecegi söylenemez. Her ne kadar bugüne kadarki tablo pek olumlu değilse bile... Ancak şu söylenebilir: Diktaya değilse bile kişisel yönetime,

tek adam yönetimine ve keyfiliğe doğru olan mevcut eğilimleri körükler. Latin Amerika ve Afrika'nın bazı ülkelerinde olan, budur. Otoritarizmin tohumları bu ülkelerde çok daha derinlerde ve yaygındır; sadece hükümet sistemiyle ilgili değildir; sadece başkanlık rejiminden başkancı rejimlere geçiş kolay olduğu için değildir.

Türkiye'nin Geleneği, Parlamenter Rejim

Halil Berktay: Şimdi, Türkiye için soruna baktığımızda pek çok kişinin aklına şu sorular geliyor: Bizde başkanlık rejimi tartışması belirli bir ihtiyaçlar dizisinden mi kaynaklanmaktadır? Darbelere karşı dayanıklılığı sağlamada ve istikrarı sürdürmede, başkanlık rejimi bir alternatif olamaz mı? Gerikalmışlıktan çıkma sürecinde, hantal organlardansa enerjik karar alabilen mekanizmalar daha yararlı bir rol oynayabilir mi? Bunlar, artık Marksist solun da tartışma gündemine girmiş sayılabilecek sorulardır; tabu değillerdir. Hatta, parlamenter rejime ortodoksça bağlanmakla acaba klasikleşmiş bir dogmayı mı sürdürüyoruz,Türkiye'yi daha ileri götürecek tutumlara açılmak gerekmez mi, şeklinde sorular vardır. Toplumsal dönüşüm sürecinde klasik "reform" ve "devrim" kategorilerini mutlak sürette birbirinin karşısına dikmekten vazgeçtiğimiz; "tek yol devrim" mantığını terkettiğimiz; uzun vadede kapitalizme karşı olmakla birlikte, bugün Türkiye kapitalizminin kaderinin, pastanın büyümesinin, halkı ve dolayısıyla bizi de ilgilendirdiğini kabul ettiğimiz anda, bu sorular sökün ediyor ve bazı konularda acaba tutuculuk mu yapıyoruz kaygıları doğuyor. Örneğin tamamen hipotetik olarak şu soru da ortaya atılmıştır: Halkın seçtiği cumhurbaşkanı ile yine halkın seçtiği meclisin dengesi bir diktaya nasıl yol açabilir? Bu terazilenme, aksine diktacı müdahalelere karşı bir set oluşturmaz mı? Demokrasinin bunca geliştiği bir dönemde, halkın seçtiği bir kişiden bir diktacı çıkabileceği söylenebilir mi?

Bülent Tanör: Sorular bence yerindedir. Bunları hep kendi kendimize sormalıyız. Fikir taasubunun her türlüsünden uzak bulunmak gerekir. Anayasallaşma politikaları için de bu böyle olmalıdır. Ayrıca, başkanlık rejimine bir umacı gibi bakmak da doğru değildir. Ben şahsen karşıyım ama, korkutucu ya da tek başına ülkeyi felakete sürükleyici bir olasılık olarak da görmüyorum. Sorun, fayda-zarar tartışmasıdır. Bundan ibarettir. Şimdi istersen, başa döneyim. Şöyle demiştin: başkanlık rejimi tartışması bizde gerçek bir ihtiyaca mı tekabul ediyor? Böyleydi, değil mi?

Halil Berktay: Evet, aşağı yukarı.

Bülent Tanör: Şimdi, yakın tarihimize şöyle bir göz atıyorum... Görgül bilgi olarak şunlar kafamda canlandı: Bizde,1876 Anayasası'nın ilk şekli hariç, 1909'dan bu yana hukuk düzleminde, anayasa metni alanında egemen olan eğilim, başkanlık rejimi değil, açıkça parlamenter rejimdir.1909 Anayasa değişikliği,1921 Anayasının getirdiği özel meclis hükümeti sistemini atlarsak 1924 ve 1961 Anayasaları,hatta 1982 Anayasası bu çizgiyi sürdürmüşlerdir. Yazılı hukukun genel şaşmaz eğilim budur. Yani, yetkilerinin düzeyi ne olursa olsun devlet başkanlığı sembolik veya da tarafsız-sorumsuz bir hakem durumundadır. Esas yürütme Bakanlar Kurulunun: o da meclis önünde sorumludur. Yazılı hukuk budur. Fiiliyatta sapmalar olmuştur. Tek parti dönemi, liderleri önplana çıkarmıştır. 1980-83 askeri rejimi,keza. Ama bunlar zaten otoriter rejimlerdir. Çok-partili hayatta ise, klasik parlamenter şema sürekli aranmıştır, hatta işlemiştir. Ne DP dönemihdeki tek-parti hegemonyası, ne de 1961'den sonraki koalisyon zorunlulukları, bunu tersine çevirmiştir. Evren bile, 1982 Anayasasının klasik parlamenter şemanın netliğini bozan bazı hükümlerine rağmen, 1983"den sonra parlamenter bir cumhurbaşkanı rolünü oynamaya özen göstermiş sayılabilir. Yürütmenin esas ve sorumlu kanadının, dolayısıyla da yetkili kanadının hükümet olduğu fikrine, çok ters düşmemiştir. Bence Türkiye'nin ne yazılı ne de teamüli anayasa hukukundan, başkanlık sistemi aranışı çıkmaz.Kastettiğim, bir kez daha söylemek gerekirse, olağan ve sivil yönetimlerdir. Başkanlık tartışması bence Özal'ın özel konumundan hissiyatından çıkmıştır bizde. Kendi partisinde bile şiddetli muhalefet olduğu gibi, muhalefet partilerinin de hiçbirinden, klasik parlamenter şema dışında bir ses gelmemiştir. Özal da bu hevese Cumhurbaşkanı seçildikten sonra kapılmıştır. Başbakanlıkta kalsaydı, böyle bir ısrarı da olmayacaktı.

Esas Tehlike: Parlamenter Rejime, Sorumsuz ve Güçlü Başkanın Yamanması

Halil Berktay: Başba-

kanlık yaptığı sırada da, yürütmenin hızlandırılması ve güçlendirilmesi üzerinde durmuyor muydu? Sözünü kesiyorum ama, birde Türkiye'de yasama-yürütme ilişkileri alanında 1971,1973 ve 1982'deki anayasa hareketleriyle meydena gelen değişikliklere ne denebilir? Bunlar tamamen anlamsız,ihtiyaç dışı ve toplum dışı, keyfi şeyler midir? Sırf hükümet sistemiyle ile ilgili kısmı kastediyorum....

Bülent Tanör: Haklısın. Demokrasi ve özgürlüğün kısıtlanmasındaki keyfilikler üzerin durmak gereksiz. Bunlarda, tek taraflı olarak halka yapılan bir dayatma vardı. Bunları geçelim. Sorun, hükümet sistemiyle ilgili. Özellikle de yasama-yürütme ilişkileriyle bağlantılı. 1971'den bu yana olan bütün anayasal değişikliklerin, yürütmeyi daha da güçlendirmek için yapıldığı açıktır. Doğrusu, 1961 metninde yürütmenin eli kolu bazı konularda gereğinden fazla bağlıydı. Anayasa Mahkemesi de pek çok kararında bu kuşatmaya eklemelerde bulundu. 1971'den bu yana yürütmenin güçlendirilmesi eğilimi doğdu. Ben şahsen burada, demokrasi ve özgürlük aleyhine sonuç doğuran kısımlar bir yana, çağın ihtiyaçları açısından belli bir kaçınılmazlık ve karşıkonmazlıkla da görüyorum.

Düşünün, 1961 metninde bir Kanun Hükmünde Kararname kurumu ya da yolu yoktu. Bugünkü ANAP yönetiminin bu alandaki bütün suistimalleri, bu kurumun gerekliliğine olan ihtiyacı ortadan kaldırmaz. Yürütmenin kabul edilebilir bir çizgiye kadar güçlendirilmesi, Türkiye için bir ihtiyaçtı. Bu ihtiyaç 1971-1973 değişiklikleriyle bile karşılanmıştı. Hatta fazlasıyla. Yürütmeyi güçlendirmenin de sade yolu seçilmiş olsaydı, buna pek fazla itiraz olmazdı. Yani, yürütmenin asıl kanadı olan sorumlu hükümet tarafı. Oysa, 1982'nin yarattığı bulanıklıkta, sorumsuz cumhurbaşkanı da güçlendirilmek istenmiştir. Kargaşa biraz da buradan kaynaklanmaktadır. Yani sırf Özal'ın kişisel tutumundan değil. 1982 sistemi, her melez sistem gibi çapraşıktır. Özal olgusu, bu karma sistemin sakıncalarını daha da ortaya çıkarmıştır. Yürütmenin güçlenmesi adı altında, bugün sorumsuz bir cumhurbaşkanı kısmen de Anayasadan destek alarak yürütmenin hakimi durumuna gelebilmiştir.

Dış ve İç Dinamikler: Cumhurbaşkanı ve ANAP'ın Meclis Grubu

Halil Berktay: Peki, hukuki gelenek bir yana, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar, siyasal faktörler ve roller açısından durum nedir? Örneğin son yasa değişikliğiyle bazı fikir suçları ve dil yasakları kaldırıldı; bunlarda ANAP grubu esas olarak muhafazakar bir rol oynadı. Direnmeler, Cumhurbaşkanının dayatması ve kulis faaliyetleriyle aşıldı. Adeta şöyle bir durum var: Senin sözünü ettiğin Avrupa ile bütünleşme kertesinden kaynaklanan demokratik değişim paketlerine karşı, bir bakıma Türkiye'nin sosyal yapısının bir ürünü ve ifadesi olan ANAP'ın en azından bir kanadı direniş gösteriyor. Burada iç ve dış dinamikler arasında bir çelişme de sözkonusu.Bunlar sanki farklı kurumlarda ifade buluyorlar. Cumhurbaşkanlığının müdahalesi olmasa, kendi haline bırakıldığında bu meclisin bu kadarını dahi yapamayacağı, yapmayacağı fikrine ne dersin?

Bülent Tanör: Gerçekten, bu girişim Cumhurbaşkanı katından geldi ve ANAP grubunun tutucu kanadı, hatta belki çoğunluğu, Özal usulü özel yönetim usulleri ve özel yöntemlerle ikna edilerek bunlar gerçekleştirildi. Asıl soruna geçmeden, yine hukukçuluğum tuttu; bir noktaya işaret edeyim. Bu yöntemler de, kuvvetler ayrılığına, cumhurbaşkanının yasama organından ayrı bir makam oluşuna, onun tarafsız ve parti bağlarından kopmuş sayılması gibi anayasal esaslara aykırıydı. Biçimsel olarak bunu tesbitle yetiniyorum.

İşin özü, sosyal ve siyasal yönü daha önemli. Senin de sorun buna ilişkin zaten. Evet, gerçekten de bu olayda, başka bazı alanlarda da olduğu gibi, Özal değişimciliği temsil etti, ANAP meclis grubu ya da bunun çoğunluğu ise taşra tutuculuğunu. Bu fark nereden kaynaklanıyor? İki kaba saptama yapacağım. Birincisi, bence Özal, bugüne kadarki ekonomik ve siyasal iç ve dış bağlantılarıyla, yani eski MESS günlerinden tutun da bugünkü entegrasyon şampiyonluğuna kadar, taşra tutuculuğunu çok aşmış bir lider. Bu tutuculuğu, din motifleri başta olmak üzere, kullanıyor. Ama perspektifi çok daha geniş. Ve sürekli genişliyor, yenileniyor. Bence Özal 3-5 yıl öncekinden de farklı. Birinci nokta bu.

İkincisi, devlet kurum ve organları açısından bir fark beliriyor. Yürütme organı çevresi daha dinamik olmayı mümkün kılıyor. Özal, bakanlık, başbakan yardımcılığı ve cumhurbaşkanlığı gibi mevkilerde bulundu. Çabuk ve köklü kararlar alabilme, bu organın, yani yürütmenin başlıca nitelikleri ve hatta üstünlükleri arasındadır. Yasa-

ma organı günümüzda hem hantallaşmıştır, hem de üyelirini meclis faaliyetlerinin ağır temposuna tabi tutmaktadır. Yani, değişme ihtiyacının yürütmenin en üst katlarında kuvvetle hissedilmesi bir rastlantı olmayabilir: bu organın çalışma ve sorumluluk biçiminden doğuyor olmalıdır. Yalnız burada meclisin bütününü tutuculukla suçladığım sanılmasın. Muhalefet partileri bu değişim paketine katılmışlar, çerçevesinin genişletilmesini bile yer yer önermişlerdir. Yani tutuculuğun asıl karargahı ANAP grubundaki çoğunluk kanadı olmuştur. Bu da, yalnız Özal'a bağlılığından ya da bağımlılığından değil, bence ülkenin ve dünyanın genel gidişi karşısında artık fazla ayak direme olanağı kalmadığından, pakete olumlu oy vermiş gibidir.

Çözüm: Parlamenter Çerçevede, Yürütmenin güçlendirilmesi

Halil Berktay: Bir de dikta tehlikesi ile ilgili sorularım vardı...

Bülent Tanör: Başkanlık sistemi Türkiye'de benimsenecek olsa, diktatörlük tehlikesi doğar mı? Diktatörlüğü doğuran faktörler çok çeşitlidir. Böyle bir sistem değişikliği tek başına bu sonucu yaratmasa bile, bunu besleyici bir rol oynar. Tarihte, seçimle gelmiş, sonradan diktatörlüğe heveslenmiş şahsiyetler boldur. O bakımdan, seçimle gelmiş olmak tek başına bir güvence oluşturmaz. Bir de, belki "diktatörlük" deyimi yerine, başka kavramlar açısından bakılabilir: Otoriterlik, tek adam yönetimi, ya da keyfilik gibi. Bugün, 1982 Anayasası bile, bu kadar her yerde hazır ve nazır bir devlet başkanı öngörmediği halde, fiili durum budur. Özal'ın kişisel ve denetimsiz yönetimi, ülkenin asıl karar merciidir. Üstelik, sorumsuzluk zırhı arkasına da saklanmaktadır. Bugünkü Anayasının bile izin vermediği bu durumu anayasallaştırmak nasıl sonuçlar yaratır? Bence günümüzde yaşanan siyasal kriz, bu yola gidilirse ilerde yaşanacak olanların da habercisidir: Denetimsiz bir tek-adam yönetimi. Bu açıkça bir diktatörlük olmayabilir. Büyük ihtimalle de olmaz zaten. Türkiye bu noktaları aşmıştır. Dünya konjonktürü de demokrasiler hesabına olumlu bir gidiş içindedir. Ama, bugünkü gibi keyfi, sorumsuz ve tek adama dayalı bir rejimin, parlamentolu ve anayasalı bir dekor altında işi daha da azıtması olasılığı yüksektir. İşte asıl bu tehlike, askeri müdahaleleri ya da iç çatışmaları davet edebilir.

Halil Berktay: O halde sence hükümet sistemi açısından yakın gelecek için ne önerilebilir? Ne tasarlanabilir?

Bülent Tanör: Bence, klasik parlamenter sisteme dönüş en sağlıklı yoldur. Türkiye'nin içinde piştiği ocak budur, alıştığı budur. Yürütmenin zayıflığını giderecek düzenlemeler, zaten 1971'den beri anayasalarımızda vardır. 1982 sistemi klasik parlamerter şemanın sade ve basit mekanizmasını bozma yoluna girdiğindendir ki, karışıklık doğmuştur. Kimsenin, güçlü ama denetim altında bir yürütmeye bugün itirazı olduğunu görmüyorum. Ama, davul kimin omuzundaysa, sorumlu ve yetkili de o olmalıdır. 1982 tipi bulanıklıkta ya da parlamenter-başkanlık arası melez sistemlerde, bu netlik zayıflar. Türkiye'de, sorumsuz cumhurbaşkanının sorumlu başbakan ve bakanların yetki alanına girmesini kolaylaştırır. Bugün görülen de budur: Davul, Anayasaya göre Bakanlar Kurulunun boynundadır, ama tokmak fiilen cumhurbaşkanı tarafından çalınmaktadır. Aslında, 1982 Anayasasını yapanlar yürütmeyi güçlendirelim derken iki yanlışı bir arada yapmışlardır. Birincisi, onu sorumsuz cumhurbaşkanının müdahalelerine açmışlardır, bugün yaşanan budur. İkincisi, yürütmeyi güçlendirelim derken, onu zayıflatacak bir ikibaşlılığı bu organın içine sokmuşlardır. Yarın, yeni seçimlerle oluşacak TBMM'deki çoğunluk ve onun hükümeti, Cumhurbaşkanı Özal ile ters düştüğünde, yürütmenin üst kademelerinde de hengame kopacaktır. Çözüm bence basite dönmektir. Bu da, sembolik ve hakem konumundaki bir cumhurbaşkanlığı ile klasik parlamenter rejimdir. Devletin başı olan bir makamı, sırasında hakemliğine başvurulması gereken bir makamı, günlük politika çekişmelerinin dışında tutmak da bu şekilde olabilir. ■

Demokratik, çoğulcu,. katılımcı bir sosyalist partiyi hep birlikte oluşturmak maddi katkılarınıza bağlıdır. Bağışlarınızı bekliyoruz

Türkiye İş Bankası Necatibey Şb.
321 290 SBP Hesabı
T.C.Ziraat Bankası Necatibey Şb.
638-4 SBP Hesabı

Hüseyin Ergün

Örgütlenme Parti Anlayışının Bir Türevidir

Bir politik hareketin örgütlenmesi bir yandan o hareketin amacı, dünyaya bakışı ile öte yandan belli bir etkililik sağlama gereği ile birlikte ve birkaç ayrı düzlemde düşünülebilir.

Diri yetenekli saygın üyeler

Parti, bir program çerçevesinde toplanan ve bir tüzükle belirlenen kurallara uymayı üstlenen insanların birliğidir. Görevi topluma projeler sunmak ve toplumun onayını almaya çalışmaktır.

Bu bağlamda, parti bir öncü örgüttür.

Bir adım daha, parti, belli niteliklere sahip insanların, yani-sıkı durun-öncülerin örgütüdür.

Parti dernek veya sendika gibi bir kitle örgütü değildir. Üyelerini seçerek belirlemek durumundadır.

Her isteyen parti üyesi olamaz, olamamalıdır. Programı benimsemek ve tüzüğe uymayı yükünlenmek yetmez. Parti üyesi olacak kişinin bir temsil yeteneği ve saygınlığı da olması gerekir. Parti üyesi işinde hiç değilse orta derecede başarılı ve çevresinde olumlu izlenimler bırakmış bir kişi olmalıdır. Bu, seçkinlerden bir parti oluşturmak anlamında değil; ezik beceriksiz, moral değerler yönünden olumsuz kişileri partiye almamak anlamına gelir. Dikkat edilirse, yukarıdaki tanımlama bireysel nitelikler açısından yapılmıştır. Partinin sınıfsal kökeni ayrı bir konudur. Elbette bir işçi partisine, bireysel nitelikleri ne kadar olumlu olursa olsun, burjuvaları doldurarak bir yere varılamaz.

Demokrasi ve Disiplin bir arada

Bu yazıda parti içi işleyişe girmeyeceğim. Ancak, şunu kısaca belirtmekte yarar görüyorum: Parti, çeşitli düşüncelerin yarışmasına açık olmakla birlikte; bu özgürlük, belirli bir kalın çizgi içersinde olacaktır. Aynı şekilde, parti tüzüğünde belirlenen kurallar da partileri bağlar. Çünkü Parti gönüllü bir birliktir. Üye olma hakkı gibi ayrılma özgürlüğü de vardır. Amerikan tipi bir oluşumu öngörmedikçe, partiyi belkemiksiz bir yapı, bir pelte gibi gören anlayışlara katılmak mümkün değildir. Parti organlarına seçimde "nisbi temsil"esasının uygulanması, çeşitlilik içinde birlik; tartışma-karar alma-uygulama sürecinte hoşgörü ve uyum bakımından çok yararlı sonuçlar doğurabilir.

Yığınlarla İlişki

Parti belli nitelikteki insanlardan oluşunca yığınlarla ilişkilerini nasıl kuracaktır? Klasik yol, demokratik ve mesleki nitelikteki örgütler içinde çalışmak ve işyerleri ya da yerleşim birimlerinde örgütlenmektir. Bunlar gene yapılmalıdır. Ancak burada çok dikkat edilmesi gereken nokta, dernekler, sendikalar gibi demokratik ve ekonomik nitelikli örgütleri bir parti alt birimine dönüştürmeye kalkışmamaktır. Geçmişte bunun pek çok örneği yaşandı: olumsuz sonuçlar alındı.Gerek demokratik örgütlerdeki gerekse işyeri veya yerleşim birimlerindeki partilerin dışa kapalı bir yumak izlenimi vermeleri de bir başka tehlikedir.

Halkın Partiyi Etkilemesi

Parti-halk ilişkileri, kuramdaki ve söylemdeki "edebiyat" bir yana bırakılırsa, tek yanlı bir uygulamadır. Özü de parti halkı "aydınlatır" ve ona seçmesi için adaylar sunar. Halkın Parti üzerinde yönlendirici bir etkisi, aydınlatıcı bir rolü yoktur. Parti toplantılarında, adayların saptanmasında halk dışta bırakılmıştır.

Yeni dönemde bunu aşmak için yeni yöntemler bulmak gereklidir. Bu yöntemler, sistematik ve sonuç verici olmalıdır.

Fazla uzağa gitmeden SBP Tüzüğündeki bir olanaktan yararlanılabilir.

Parti Konferansları her düzeyde halka açık olmalı, partili olmayan yurtaşların da toplantılarda **söz ve oy hakkı** bulunmalıdır. İlçe ve il düzeyindeki parti konferanslarında da temsil edilebilmelidirler. Buradaki temsil oranı da en az % 30 gibi anlamlı bir düzeyde olmalıdır.

Parti Konferanslarına partisiz katılımı, halkın parti politikasını etkileme mekanizması olarak görülmeli ve önemsenmelidir.

Önseçimlerde, partiler yanında partisizlerin de oy hakkı sahibi olmaları, aday adayları arasından seçim yapabilmeleri halkla parti arasında anlamlı bir ilişki kurulabilmesi açısından çok önemlidir. Halk benimsiyebileceği gibi; asıl parti, adaylarını belirlerken halkın eğilimlerini elde etmek olanağını kazanacaktır.

Bana öyle geliyor ki, partili olmayan yurttaşların önseçime katılımına, hiç değilse başlangıçta, bir sınır koymamak en doğru yoldur.

Burada bir irade saptırması söz konusu olmayacaktır. Çünkü parti aday adaylarını kendisi belirleyecektir. Bu belirlemenin tutarlılığı da halkın önseçime katılım düzeyi ile sınavdan geçecektir. Halkla bağı olmayan aday adaylarından oluşan bir listeye oy vermek için halkın büyük bir istek duyacağı düşünülemez.

Yığınlardan etkilenmeye açık, diri bir parti

Yukarıda söylediklerimizi özetlersek amaç diri, yetenekli, saygın üyelere dayalı, kendi içinde demokrasi ile disiplini bağdaştırabilen, halk yığınları ile karşılıklı etkileşim içinde bir örgütlenme modeli yaratabilmektir. ■

Umur Coşkun

Parti ve Yayıncılık Üzerine

A. GENEL GÖRÜNÜM

Bir parti merkezinin organı olarak hazırlanan yayınların devrinin dünyada ve Türkiye'de, hem de uzunca bir dönemdir kapandığını düşünmek için çok neden var. Yaşamın her alanında bir yanda koşullar ağırlaşıyor, bir yanda olanaklar artıyor. Aynı olgu yayıncılık için de geçerli. Yayıncılık faaliyetiyle bir partinin ilişkisinin ne olabileceğini anlamak için kısıtlamaları ve olanakları birlikte değerlendirmek gerekiyor.

MEDYANIN ÇEŞİTLENMESİ

* Merkezi parti yayınları, sınırlı yazılı basından ibaret bir medya döneminde, partilerin kitlelere ulaşmalarının ve örgütlenmelerinin aracı olarak işlev gördüler.

* Medyanın çeşitlendiği sırada büyük kitle partileri her türlü kitle iletişim aracını etkinlikle kullanmayı tercih ederken, nüfuzları ve mali kaynakları nedeniyle bu imkanı bulabilirken, sol partiler (örgütler) karşılaştıkları tecrit politikasını kendi yayınlarına ağırlık vererek aşmayı denediler.

* Sol parti yayınlarının en büyük avantajı; güçlü, insanları gerçekten etkileyen fikir hareketlerini temsil etmeleri ve özgürlük eylemlerinin sözcülüğünü yapmalarıydı. Şimdi bu etkilerin azaldığını ve aşındığını biliyoruz.

* Sol örgüt yayınları giderek kendi özel konularının ve jargonunun dışına çıkmayan bir tür kapalı devre iletişim araçlarına dönüştüler.

* Kitle tabanlarının genişliği, fikir yaşamlarının zenginliği ve politik seçenek oluşturma, ya da gündemi belirleme imkanları oranında kapsamlı yayıncılık faaliyeti gerçekleştiren sol partiler de oldu. Fakat partilerin sözü geçen alanlarda yaşadığı daralma, yayınlarını da doğrudan ve olumsuz etkiledi.

* Kitle iletişim araçları genellikle büyük sermayenin ya da iktidar odaklarının denetiminde olmakla birlikte, çeşitlenme, çağdaş gelişmeler ve rekabet medyanın kimi alanlarını göreli olarak bağımsızlaştırdı.

* Kamuoyu yapıcısı sayılan kişiler ve hatta iletişim tekeli durumundaki şirketler bile kendilerine bağımsız, tarafsız kimlikler edinmeye başladılar.

* Reklamcılık medya üzerinde ve içinde ağırlığını artırırken, gücümüz dünyasının başlıca iletişim biçimlerinden biri olarak tanımlanmaya başladı.

* İletişim alanı, kendi içinde serpişmiş durumunda bulunan sayısız görece özerk birim tarafından belirlenmeye başladı.

ÖLÇEK EKONOMİSİ

* Yayıncılık teknolojisi yeni olanakların yanı sıra, yeni ekonomik ölçütler de getirdi. Yayıncılığı herhangi bir üretim faaliyeti gibi "ölçek ekonomisi" içinde düşünmek zorunlu hale geldi.

* Yayınlarda piyasada geçerli kalite, fiyat, dağıtım, prezantasyon (sunuş), promasyon,reklam düzeylerinin tutturulabilmesi, ancak büyük yatırımlarla, yüksek işçilik ücretleriyle ve diğer üretim maliyetleriyle mümkün oluyor. Bu arada aktüalitenin kendisi de, ya da haber ve güncel yorum da pahalı metalar haline gelmiş durumda.

* Az sayıda basılan, kimi özel alan ve çevrelere dönük işlev gören yayınlar, ancak özel koşulların ya da istemlerin varlığında yaşamlarını sürdürebiliyor.

POLİTİK ETKİSİZLİK

* Sol yayınlar genellikle piyasada geçerli değerlerinin çok üstünde fiyatlarla satılmak zorunda. Oysa beklenen okur özverisine karşılık gelecek güçlü nedenler bugün bulunmuyor.

* İnsanların günlük yaşamlarının, ihtiyaçlarının, kültürel düzeylerinin değişmesi, medyayla ilişkilerini yeni biçimlerde düzenleniyor.

* Politik merkezlerin etkilerinin azalması, bireylerin seçiciliğinin artması, politik tercihlerde kesin değil ağırlıklı tutumların güçlenmesi gibi nedenlerle, tek bir merkezin yayınları çekicilik sağlamıyor.

* Yayınların hazırlanmasında çalışması istenen kalifiye emek, kendini bir takım politik değerlere bağlı saysa da, yaratıcılığın ve verimliliğin ön koşulunu bağımsız ve özgür (en azından özerk) ortamlarda görüyor. Bu istem, sınırlı kaynaklarını doğrudan politika yapmak için ayırmayı hedefleyen, alışılmış parti bakış açısıyla çelişiyor.

* Türkiye'de herhangi bir sol örgütün periyodik yayınına karşı haklı nedenleri olan güçlü ön yargılar var: "Ne dediği önceden belli", "kalitesiz", "yaşamdan kopuk", "donuk ve kuru" gibi. İletişimciler böyle yayınları küçümsüyor, ciddiye almıyor. Politik kimliğe sahip yayınlar bu ön yargıları geçersiz kılmaktan henüz çok uzaklar.

B.SOL PARTİ YAYIN ÇIKARTAMAZ MI?

Yukarıda sıralananlar imkanları kıt bir sol parti için

oldukça dramatik tablolar çiziyor. Yoksa, "yayın" her koşulda çıkar. Sorun, yayını kendi için bir amaç haline getirmemektir."Tüm bu özveri, emek, ne işe yarıyor" sorusunu tekrar tekrar üretmemektir. Bu noktada, sol partinin medya değerlendirmesinde "yayın, hemen şimdi" gibi bir sloganın büyüsüne kapılmadan, sistematik bir yaklaşım gerekiyor:

1-İhtiyaçlar doğru belirlenmeli,

2-Kaynaklar en iyi şekilde değerlendirilmeli,

3-Kısa ve uzun dönemli ve seçenekli planlar geliştirilmeli,

4-Planların olabilirlik hesapları yapılarak birbirine bağlı yayın-medya değerlendirme projelerine sahip olunmalı,

5-Plan sınırları içinde kalan girişimler özendirilmeli,

6-Diğer özgür yayıncılık girişimleri duyarlılıkla izlenmeli, mümkünse destek olunmalı ve paylaşılmalı,

7-Sınırlı yayıncılık projeleriyle yetinmeyip tüm medyayı değerlendirme olanakları araştırılmalı ve geliştirilmeli.

C-İHTİYAÇLAR NELER?

Sol partilerin genellikle propaganda ve ajitasyon için yayınlara ihtiyaç duydukları varsayılır. Oysa kimseyi "ajite " etmeyen ajitasyonun, ya da kendi kendine yapılan propagandanın gerekli olduğunu savunmak mümkün değildir. Propaganda ve hatta ajitasyon artık aydınlatma, fikir tartışması ve imaj geliştirme kapsamında oldukça örtük ve dolaylı biçimde gerçekleşiyor. O yüzden, yayınların propaganda aracı olduğu ve bu nedenle ihtiyaç duyulduğu tezi anlamını yitirmiş durumdadır.

Öncelikle "partiler şunu istiyor","herkes, parti ne diyor, öğrenmek istiyor" gibi spekülatif ihtiyaçların esiri olmaktan kaçınmak gerekiyor. Çünkü böylesine ihtiyaçların varlığı gerçekte çok kuşkulu. Partilerin neyi istediğini kim tesbit etmiş? Hangi araştırmaya dayanarak? Bu konuda amatörce olmayan bir araştırma nasıl yapılır? Partilerin neyi istediğini araştıracaksak, şu anda mevcut az sayıdaki partiliyi mi kıstas alacağız , üye olma potansiyeli taşıyan daha kalabalık bir kitleyi mi? Profesyonelce bir araştırmanın bile, mevcut önyargılar nedeniyle yanlış sonuçlara götürmesi olası değil mi? Yayın-Medya konularında karara varmak için partililerin de küçük bir yüzde olarak içinde bulunduğu daha geniş bir kitlenin nabzını tutmak gerekmiyor mu? Fikirler, kişiler ve örgütsel bileşimler sürekli değiştiğine göre, birilerinin parti adına yazılar yazması ve birtakım yayınlara bu yazıların damga vurması doğru mu? Yoksa geniş kapsamlı bir kollektif çabayı , medyanın tüm alanlarında değerlendirmeye yönelmek daha geçerli bir tutum olmaz mı?

YAYINCILIĞIN UFKU

Sorular uzayıp gidebilir. Burada önemli olan sorulara verilecek iş bitirici yanıtlar değil, sorgulamanın kendisidir. Çünkü böyle bir sorgulama yapılmazsa aşırı ufuk daralması arızası ortadan kalkmaz.

Şimdi bir yana politika yapabilmek için ihtiyaç duyulan aracın boyutları konulmalıdır. Bu ihtiyaç kafalarımızda, bir kaç bin basan dergilerin, haftalık ve günlük yayınların ötesinde, örneğin bir TV istasyonu boyutlarında şekillenmelidir. En azından Türkiye'nin önemli köşelerine kamera gönderebilen, gerekli teknik altyapıya, geniş program yelpazesine ve muhabir ağına sahip bir TV istasyonu!

İhtiyaç ölçeğini böyle genişlettikten sonra diğer yana imkanlar yerleştirilmelidir. Aradaki uçurum ortadadır. Fakat imkansızlıklara teslim olunursa bu, kendini anlamsızca tekrarlamak ve sınırlı kaynakları çarçur etmek sonucuna varacaktır. Bunun yerine bitip tükenmeyen ve sürekli büyüyecek ihtiyaçları göz ardı etmeyen ve bunlara ulaşmak için basamak oluşturan bir yol tutturmak gerekiyor.

D-KAYNAKLAR NELER?

Belli ki burada maddi kaynakları hemen hemen hiç olmayan ve insan kaynakları daralmış "sosyalist" bir partinin yayıncılığa ayıracağı kaynaklardan söz edilmektedir. Sosyalist partide, tümüyle küçülen imkanlar hemen her şey için aynı anda kullanılmaya çalışılmaktadır: Varolmanın dayanılmaz masrafları, örgütlenme, propaganda, vb,gibi. Para eden fikir üretilmeyen bugünkü koşullarda, az sayıdaki insanın iman gücüne de fazla güvenmemek daha doğru olur. Aşırı zor her şeyi bozabilir.

Bir politik faaliyet yapılıyorsa; bir gelişme, yükselme beklentisi var demektir. Bu bağlamda sol partinin ilişki içinde olacağı yayıncılık faaliyetinin projeksiyonu, politik hareketliliğin kendi gelişme persfektifleriyle üst üste düşmektedir. Başka bir deyişle, partinin etkinliği ve onun yayıncılığı, eşzamanlı ve birbirini etkiliyerek gelişecektir.

Eğer politik hareketin gelişme perspektifinden anlaşılan, bir partinin kendi başına etkinliğinin artması ve büyümesiyse, mesele yoktur. Ancak muhtemelen gelişme bu şekilde, yani tekil ve doğrusal bir biçimde olmayacaktır. Bunun yerine, çeşitli çevrelerin birbirini karşılıklı etkiliyerek gelişmeleri ve içinde önemli farklılıklar taşıyan

bir özgürlük-sosyal adalet dalgası oluşturmaları daha olası görülmektedir. Ya da bir hesap yapılacaksa, böyle bir çeşitlilik ve etkileşim üzerine oturtulmalıdır. O zaman da kaynakların zamanla ve dinamiklerin ilişki zenginliği oranında birikebileceği umulabilir.

Söylenenlerin özeti aşağıdaki sıralamada bulunabilir.

1-Bugünkü verili durumda kaynaklar,

2-Somut ve kısa dönemli hedefler ortaya konularak geliştirilebilecek kaynaklar,

3-Yapılan "kaliteli", "olumlu", "yararlı" işlerin örneklemesiyle oluşturulacak kaynaklar,

4-Birlik perspektifinin gelişmesiyle, bu yönde atılan adımlarla yaratılabilecek kaynaklar,

5-Genel olarak sol, özgürlükçü hareketlerin artan politik etkisiyle sağlanacak kaynaklar,

6-Bugünden çeşitli "olumlu" girişimlere yapılacak yığınaklarla ileride kazanılacak dolaylı kaynaklar.

E-SOL PARTİ İÇİN BİR MEDYA PLANI YAKLAŞIMI

Aşağıdaki tabloda öne sürülenler, mutlak öneriler olarak değil, örnek bağlamında alınmalıdır. Ancak örnek üzerinden geliştirilebilecek bir projede, kilit nokta, partili-partisiz iletişimcilerin (reklamcı, gazeteci, akademisyen) katkısı alınarak oluşturulması gereken "basın-yayın ve halkla ilişkiler" birimleridir. Bu birimler,partinin tüm yüzeyine yayılmış, ama partinin biraz içinde, biraz dışında, imkan buldukça profesyonel bir faaliyetin unsuru haline gelebilecek şekilde tasarlanmalıdır.

PLANIN ÖTESİ

Bir plan çok esnek de olsa, çok sayıda dış ve kontrol edilemeyen parametreyi de içerse, yine de kimi konularda çok net ve kesin olmalıdır. Örneğin, en küçük masraflarla ve hemen devreye girebilecek parti haber bültenleri kesinlikle "iş olsun" diye çıkmamalıdır. Bültenin sağlayacağı fayda açık olmalıdır. (Bülteni hazırlayanın niyetinin açık olması yetmez, bu niyet yaşamda karşılığını buluyor mu, ona bakmak gerekir). Beklenen fayda karşılığında harcanacak emek, zaman ve para iyi hesaplanmalıdır. Masrafların bir bölümünün ya da tamamının bülteni edinmek isteyenler tarafından karşılanması düşünülmelidir. "Haber" olmayan haberin bülteni de olmaz, anlayışıyla hareket edilmelidir. Yani yapılan çalışma "değmelidir."(*)

Hiçbir plan bulunduğu-

YAYIN-MEDYA	GERÇEKLEŞTİRENLER	GERÇEKLEŞME SÜRESİ	AMAÇ
Haber Bülteni (merkezde ve örgütlerde)	Basın-yayın halkla ilişkiler birimleri (merkezde ve örgütlerde)	Hemen	Bilgilendirme
Aylık Dergi	Partililer	Hemen	Aydınlatma, politik tartışma, imaj geliştirme
3 Aylık teori dergisi	Partili, partisiz marksistlerin oluşturacağı bir teorik forum	Hemen	Araştırma, teorik tartışma, ideolojik restorasyon
Kültürel etkinlik ürünleri	Kültürel etkinlik düzenleyenler	3 ay- 1 sene	Kültürel etkinlikleri kalıcılaştırmak, yaygınlaştırmak
Kitap-Broşür yayıncılığı	Partililer- Diğer Yayınevleri	6 ay - 1 sene	Çok amaçlı
Teyp- Video kaset üretimi	Partililer	6 ay - 1 sene	Kültürel ve çok amaçlı
Haftalık dergi	Partili-partisiz gazeteciler	6 ay - 1,5 sene	Özgür habercilik, aktüel, kültürel yorumculuk
Günlük gazete	Geniş kapsamlı girişim	1 - 3 sene	Özgür habercilik, aktüel, kültürel yorumculuk
Radyo- Televizyon	Geniş kapsamlı girişimler, gelişen yeni olanakları değerlendiren profesyonel birimler, vb.	6 ay - 5 sene	Özgür habercilik, aktüel, kültürel yorumculuk

muz medya denizi içinde yapılabilecek işleri kapsayamaz. Burada farklı bir duyguya, farklı bir girişimciliğe ve beceriye ihtiyaç vardır. Belki de en önemlisi bunlardır. Bu özellikler ne kadar çok partilide artarsa, parti-yayıncılık ilişkileri o kadar boyutlanır. Bu bağlamda herkesin hemen ilk aklına gelen periyodiklerin yanısıra, çok sayıda mahalli gazeteyi, mesleki ve kültürel dergileri hatırlamak gerekir. Bunlarla her düzeyde insani ilişki, sürekliliği olan katkı alışverişi, partililerin (dolayısıyla partinin) yayıncılık dünyasını birden zenginleştirecektir. Herhalde partilerin varlığı, kendisine sempatiyle yaklaşan insanların durup dururken ya da kendi kendine yapmadığı, ihmal ettiği pozitif işleri özendirmek ve aktive etmekle anlam kazanır.

Aslında geneli ilgilendiren planlardan beklenen, bakış açılarına bir rafinelik ve globallik getirmesidir. İnce dokunmuş genel bakış açısı bir kez kazanıldıktan sonra, şu koskoca Türkiye'de ademi merkeziyetçi, özgür ya da özerk girişimlerin rolü çok büyüktür. Örneğin günlük gazete hazırlığı çeşitli bölgelerde masa üstü yayıncılık sistemleriyle hazırlanan, koordineli ya da koordinesiz, sabah ya da akşam çıkan sokak gazeteleri olarak da düşünülebilir. Teknoloji bu örnektekine benzer olanakları çeşitlendirmektir.

Radyo ve televizyon olayına da aynı şekilde yaklaşmak gerekiyor. Şimdi Türkiye'de büyük iletişim tekellerinin yanında, kimileri yerel olan mütevazi birimlere de fırsat doğuyor. Belediyeler, özel TV ve radyo hazırlıklarına girişti. Ayrıca başta TV ve radyo olmak üzere tüm medyaya servis veren ajans, yapım şirketi vb. şirketlerin hizmet perspektifleri de genişliyor. Hepsi birden, irili ufaklı yaratıcı girişimciliğe müthiş bir faaliyet alanı açıyor.

KATILIMIN ÖNEMİ

'Sol parti zor-kör bir yayın çıkarıyor, katılım adına verimlilik diye bir şey kalmıyor, emek, bilgi, beceri ve yaratıcılık yadsınıyor, üstelik katılım falan da sağlanmıyor.' Sosyalist bir partinin önce "yeni" etiketli bu basit senaryonun tekrarından kaçınması gerekiyor. Çünkü katılım, örneğin her gönderenin yazısının yayınlanması değildir. Yayına katkıda bulunmayan geniş yazı kurulları da katılım sayılmamalıdır. Amatör gönüllü muhabirlerin çokluğu da "katılım" sağlandığı anlamına gelmez.

Oysa katılım hiç kuşkusuz, sosyalist partinin yayıncılık alanındaki başlıca avantajı, deyim yerindeyse tutacak halkasıdır. Ama burada baştaki senaryonun tersine, katılımı verimlilikle; kalite duygusu, eğitim, bilgi, emek, beceri ve yaratıcılıkla kardeş bir kavram olarak yaşama geçirme zorunluluğu vardır. Bu anlamda katılım, bir işi birlikte başarma keyfi, çoğul bir çalışmanın gücü, paylaşmanın yarattığı coşku olmalıdır.

Yaptığımız soyutlamaların arkasında şu fikir yatıyor: Eğer partililer pek o kadar partili olmayanların da katılacağı ortamlar yaratabiliyor, onların gönüllü katkılarını alabiliyor ve kendileri başkalarının pozitif faaliyetlerine ikircimsiz katılabiliyorlarsa, katılımın anahtarını ele geçirmişler demektir. Zaten yukarıda örneklenen yayın planı da böyle bir fikre dayanıyor. Yoksa ehliyetli üç partilinin başarabileceği bir işi, otuz partilinin daha iyi yapacağı iddiası her zaman su götürür. Kaldı ki, eğer üç kişinin kendi başlarına çıkardıkları bir dergi, ya da her isteyenin yazı yazdığı bir yayın eğer tutuyorsa, her ikisi de desteklenmesi gereken girişimler olarak görülmelidir. Katılımdan bir olanak anlamında söz edilmektedir, zorunluluk değil. Yine hiç kuşkusuz, eğer sosyalist parti yayıncılık ufkunu bir-iki dergi ve bültenle sınırlı tutarsa, bu katılım konusu bir iç tartışma olarak daha çok sürer.

F-SONUÇ

Hayaller olmadan proje yapılamaz. Bu yazı da bir dizi hayalin uzantısıdır. Ne var ki, her hayal projelendirilemez. Kimileri tatlı düşler olarak kalır. Kimi zaman da örneğin, üç-beş bin basacağı önceden belli bir aylık derginin yurdun her köşesinde gönüllü muhabirleri olsun istenirse, hayal sukut-u hayale dönüşür. Sol partilerde çok rastlanan "nasıl bir yayın" tartışmaları da genellikle benzer sonuçlar yaratır. Çünkü dünyayı fethetmenin tüm sorumluluğu tek bir yayına yüklenmektedir.

Oysa artık ok ve yayla dünyayı fethedemeyiz. Ayrıca belki de dünyayı fethetmemiz hiç gerekmiyor. Dünyada en az bizim kadar "iyi" daha çok sayıda insan var ve daha güzel bir dünyayı onlarla birlikte yaratabiliriz. Fakat öncelikle bizler iyi bir düzey tutturmalıyız. ■

(*) Birlik dergisi için basit bir model önerisi:
1. Dağıtım ve satış komisyonlarını en aza indirmek için aboneye dayanmak,
2. Bu şekilde net bir gelir gider planı (fizibilite) oluşturmak,
3. İlgi duyan abonelerin bir tür informel genel kurulla dergi yönetimini, yayın ilkelerini ve yazı kurulunu belirlemeleri, olabilir.

Sıtkı Coşkun

Alternatif Politikalar ve Teorik Yenilenme

Ne İçin, Neye Karşı

Körfez savaşı sırasında ve sonrasında ki dış politika adımları, terörle mücadele Yasası'nın çıkarılması ve izleyerek anayasa değişikliği konusunda, ANAP'ın ve fiili liderinin ard arda izlediği politikalar, varolan dünya ve ülke koşullarında, onların alternatif politikalırının uygulanması olarak biçimlendi

Baykal'ın deyimiyle bunların karşısında "muhalefetin beli kırıldı"mı ? Ya da kırılmadıysa bile, zorlukların nedeni nedir? Hepimizin bilinen yanıtı; alternatif politika yokluğu, ya da politika üretme kısırlığı, yada muhalefetin perspektifini, amaçlarını doğru ve net bir biçimde belirliyememesi vb. 'mi?

Peki alternatif politika nedir? ABD'nin dediği, ANAP'ın ve fiili liderinin yaptığı ve söylediklerinin karşıtını yapmak, ya da ona alternatif bir şeyler mi önermek? Tanrı beni Özal, Bush ve de ABD düşmanlığından korusun! Tabiiki bu değil. Peki ne? Özal öncelikle ve yalnızca solun, komünistlerin, demokratikmuhalefetpartilerinin, söylediklerine göre bir şey mi söylüyor? Kanımca, herhalde daha farklı bir şey.

Özal durum muhakemesi yapıyor. Bunu kendi sınıfsal ve politik konumunu hiç mi hiç yitirmeden yapıyor. Ve bu açıdan, dünya ve Türkiye'nin sorunları karşısında, kendi alternatif çözüm önerisiniyapıyor.

Kıssadan hisse ne? Bence şu; alternatif politika belirli bir ortamda, iddiası olan politik-sosyal gücün, kendi değerlendirmesini yapıp bu çerçevede dünyanın ve ülkenin sorunların ilişkin olan kendiönerisiniyapmasıdır.

Bu öneriler öncelikle bir şeylere karşı değil, bir şeyler **için** yapılmalıdır. Yapılırken bu amaçlanan bir şeylere, bugünden karşı olan ya da, çıkarları gereği karşı çıkabilecek güçler varsa, onların karşıtlığını da hesaba katmak, alternatif politika üretmenin gereğidir.

1985-86'lar politikanın neye karşı olduğundan önce, antilerinden önce, yapıcı karekter açısından neyi önerdiğiyle, ne içiniyle formüle edilmesi gerektiğini tartıştığımız yıllardır. O yıllarda İngiltere'deki Troçkist gruplardan birinin afişini görmüştüm. Sağ köşesinde "ne için", sol köşesinde ise "neye ya da kime karşı" diye yazıyordu. Bu afiş bende politikaların üretiminde antilerden, ne içinlere vurguyu toplarken, karşıtlıkları belli olmayan, iyi temennilerdilekçelerine dönüşen politikaların da zayıflığını düşündürmüştü. Ya da iyi bir alternatif politikada önerilen şeyin ne için olduğunu da, neye karşı olduğunu da dengeli, anlaşılır bir biçimde bütünlenmişolmasıgereğinidüşündürmüştü.

Yoksa bunda hata mı yapmaktayım? Mutabakatları gözeten politikada karşıtlık, hele hele, neüzübillah "düşmanlık" olabilir mi? Yoksa mutabakatta sözkonusu olankarşıtlıklarınortadankalkması mı? Yoksa, en başta karşıtlıkların varolduğunun kabul edilmesi midir?

Galiba ve de bence ikincisi. Dolayısıyla mutabakatın sözünün edildiği yerde, demekki karşıtlık var. Ve bunun için de mutabakat aranıyor zahir.

Dahası ben, İtalyan yoldaşların tarihsel uzlaşma politikasını sessiz sedasız ve de gerekçe açıklamasız, özeleştirisiz terk edip, sol blok politikasını kabul edişlerinde ne gibi nedenler var diye düşünüyorum. Yoksa bu mutabakat her ipin değil, bazı bazı ipin bağlanabileceği, ya da İtalyan deneyiminde olduğu gibi istenmesine rağmen hiç de bağlanamayabileceği bir şeymidir?

Denizden Ne Çıkarsa Makbul müdür?

Alternatif politikanın yenilikçi olması, bunun içinde statükoda bir şeyler değiştirmesi gerektiği açıktır diye düşünüyorum. Zaten ANAP'ın fiili lideri de "yeni" şeyler yapıp, "statükoda" bir şeyler değiştirmiyor mu? Dolayısıyla bu "yenilikçilik" ve "statüko" karşıtlığı bizi sınıfsal ve politik karşıtımız olan "devlet büyüğümüzle" birleştirmiyor mu? Belki de kimi zaman ve kimi konularda evet mi? Yoksa her gördüğümüz sakallı, paşa dedemiz olmayabilir mi? Görüp duymadığımız her şey, eski ağızda gördüğümüz her yeni taam, her yeni gerçekten yeni ya da en azından işçilere, emekçilere, doğaya, topluma ve barışa yararlı olan bir yeni, olmayabilir mi? Statükodaki her değişiklik statükoyu ileriye doğru değiştirmiyor olabilir mi?

Bizim Osmanlıdan beri deneyli, merkezi bürokratik devlet tahtının asırlık payidarı burjuvazimiz, hiç aklımıza gelmeyen "yeni" bir şeyle, kırk yıllık eskisini, mesela, devletini, dünkü statükoyu bozarak güçlendirmek isterse, bunun için mesela güçlü hükümeti ve icrasını boş verip, dolayısıyla kendi statükosunu bozarak, Cumhurreisliği makamını, makamısaltanat yetkileriyle donatıp, hali hazır devletini bu biçimde şiddetle "yeni" tarzda güçlendirip merkezleştirirse, bu çok şık bir "statüko" karşıtı "yenilikçilik" olur mu? Olur. Lakin, bu varolan statükoyu güçlendiren çok eski bir yeni olur. Ya da cedid bir nizam ve intizamcılık ya da statükoculuk olur.

Bu nedenlerle ben alternatif politikanın üretilmesinde, yenilik ve statüko karşıtlığı gibi unsurlarda hangi yeni, kimin, hangi sınıfın yenisi, ne için ve de nasıl yeni, kim için yeni sorularının önemli olduğuna inanıyorum. Aynı şey statüko karşıtlığı için de geçerlidir. Yoksa denizden ne çıkarsa iyidir gibi değil.

Devleti bugün gerektiği, rejimin burjuvazinin ihtiyacı oldugu gibi, güçlendiren, burjuvazinin ve devletin böyle bir yenisi, bizim yenimiz olabilir mi? Eskisi gibi gidemeyendevletin, devletedebilmek için "yenilenmesi" statüko karşıtlığıadınaolumlanabilirmi?

Ülkenin dış politikada başta ABD olmak üzere büyük emperyalist devletlerin doğrudan çıkarları için sözde aktifleşmesi varolan statüko dışı yeni bir şey diye olumlanabilir mi? Bu, yetmiş yıl eskiye, büyük devletlerden uygununun elinde maşa edilen Osmanlıya, onun Düvel-i Muazzamacılığına dönüş olmaz mı? Tek farkı klasik İngiliz kolonyalistlerin yerini ABD "çağdaş" sömürgeciliğinin almış olması olmaz mı? Ve bu gerçekten, statüko karşıtı bir iş değil, tam tersine dünyaya oturtulmak istenen bugünkü statükoya uygun yeni bir emperyalist statükoculukolmazmı?

Emekçilerden Yana ve Sosyalizm Perspektifli Politika

Bizim alternatif politikamız,

bugünkü sorunların çözümü için, değişim ve yeniden yapılanma ihtiyacına ülkemizin, işçi sınıfımızın, emekçi halklarımızın çıkarları açısından, demokrasi ve sosyalizm perspektifi ile verilmesi gereken yanıtları, uygulanması gereken alternatifleri ifade etmelidir. Bireyin, toplumun ve doğanın çıkarları ve gereksinimlerinin uyumlaştırılmasını somutlayabilmelidir.

Durumu şimdiden iyileştirmeye başlayabilme imkanını taşıyabilmelidir. Bugün gerçekleştirdikleriyle yarına, toplumun gelecek projesine temel hazırlayabilme özelliğine sahip olabilmelidir. İnsanın, toplumun ve doğanın bugününü, yarın için feda etmemelidir. Bugün daha iyi yaşamasına, verimli olmasına , korunmasına imkan sağlıyabilmesi kadar, bugünkü sorunların çözümü için onların rezervlerini, yarınki imkanlarını ya da geleceklerini tüketmemeyi gözetebilmelidir. Bu açıdan neokonservatiflerin, ANAP'ın bugünkü kapitalizm için elli milyar dolarlık dış borç ve yaklaşık yetmiş trilyon iç borçlanma ile bugünkü kapitalist ekonomiyi yaşatması, toplumumuzun geleceğini köklü bir tarzda tüketmek değil midir?

Tek tek değişik konulara ilişkin alternatif politikalar genel bir alternatif politikada bütünleşebil melidir. Alternatif politika bütünsel olmalıdır. Yoksa her somut durumda açıklanmış, perakende tutumlar ya da başka güçlerin tutumları üzerine açıklanacak onay ya da itirazlar, alternatif politika olabilir mi? Bütünsel bir alternatif politikadan yoksun olan, böylesi tutumlar, karşıt sınıf ya da politik gücün politikasının rüzgarında sürüklenmek olmaz mı?

Bu bağlamda öncelikle ANAP ve fiili liderinin politikasını nasıl tanımlamak gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu politikanın bütünsel karakteri, amacı ve ana yöneliminin ne olduğunun tesbitinde, net bir mutabakata varabilirsek, bu politikanın tek tek kimi yanları ve unsurları hakkında, daha rahat ve açık hükümlere varmak ve tutum almak kolaylaşacaktır diye düşünüyorum.

"ANAP'ın ve devlet büyüğümüzün" politikasının amacı Türkiye'nin, büyük emperyalist devletlerin bugünkü gereksinimlerine uygun bir biçimde, yeniden yapılandırılmasıdır. Somut olarak bu politika emperyalizmin konumlarını, yerli tekellerin ve onların elindeki 12 Eylül ile güçlendirimiş merkezi devlet aygıtını ve bu yolla kendi iktidarını güçlendirmenin politikasıdır. Bir bütün olarak Türkiye'deki kapitalist sistemi bugünün gerektirdiği gibi güçlendirmektir.

Bu politikada anti-terör yasası, anayasa değişikliği, ABD emperyalizmine endeksli dış politika, yeni bir silahlanma kampanyasına yönelme, kimi demokratik ve insan haklarına ilişkin unsurları hesaba katmayı kapsamına alma durumunda kalış ve diğerleri bir bütündür. Bu bütünsel politika bir demokratikleşmemidir?

Bu bağlamda demokratiklik, Bu politikanın bütünsel niteliği ya da amacı değil, toplumsal ve politik muhalefetin mücadelesi sonucu dikkate almak durumunda kaldığı kimi önlemlerin, değişikliklerin kimi kısmi özellikleridir. Özal'ın buradaki tutumu demokratik değil pragmatiktir. Ama çarpıtılmak da istense bizim paketimizden ödünç alınmış konulara neden müzmin muhalefet konumundan yaklaşalım ki? Burada bizim bütünsel alternatif politikamızla karşıtımızın alternatif politikasının böyle bir kesişme noktasında, eleştirerek ve kesişme konusunun bizim paketimizde ve ANAP'ın paketindeki farklı amaçlara bağlı anlamlarını belirterek tutum alamaz mıyız? Sorun, böylesi durumlarda yiğidi öldürüp hakkını da yemek midir? Yoksa tam da yiğidi öldürüp (eleştiriyi de yapıp) hakkını da vermek midir?

Alternatif politika yalnızca teknik bir çözüm önerisi olmaktan daha çok, belli bir somut durumda ve dönemde ülkenin ve toplumun sorunlarına ya da bir sorununa, bütünsel bir proje ya da perspektif ile de ilişkili olarak, farklı sınıfsal, politik gereksinimlerle bağlı olarak düşünülüp verilmiş bir yanıt ya da yanıtlar bütünüdür. Benzer bir durumda ayrı sınıfsal ve politik güçlerin ayrı projeleri, farklı alternatif çözümleri önermesinin ya da önerilerinin taşıdıkları özelliklerietkileyen şeylerin önemlilerinden biri de bu yönü değil midir? Yöneldiği temel amaç, bağlı olduğu proje ve hedef, alternatif politikayı köklü bir biçimde etkilemez mi? Bu nedenle yeni sağın kapitalizmi korumak ve güçlendirmek amacına yönelik alternatif politikalarıyla, sosyalizm amacına yönelik alternatif politikaların farklılaşması da doğal ve zorunlu değil midir?

Başkasının Trenine Binmek

Bir bütün halinde ANAP'ın ve fiili liderinin politikası mevcut duruma emperyalist ve yerli tekeller açısından müdahaledir. Türkiye kapitalizminin sağlık ve selameti için değişim ve yeniden yapılanmanın neokonservatif varyantıdır. Bu politika bizim, işçi ve emekçi sınıflardan yana, sosylalizm perspektifli olması gereken demokratik yeniden yapılanma alternatifimizle akraba olabilir mi? Hele hele, bu politikanın içeriği doğru ve sadece bizim kendi renklerimizi katmamız gereken "yeni" olabilir mi?

Bizim kendi alternatif politikamızı ortaya koyan ve uygulamaya yönelen girişimlerimiz olmadan yalnızca rejimin, ANAP'ın ya da TÜSİAD vb. egemen sınıf örgütlerinin, kendi yeniden yapılanma politikalarına bağlı adımları üzerine konuşarak yapmamız önerilen şey, politika yapmak değil, uygulanan bir başka politikaya efkâr-ı umumiye faslından katılmak, pratik olarak bu politikalarda garnitür durumuna düşmek olmaz mı? Bu tip tutumların partilerin kişiliğini en iyi tarzda ortaya koyduğunu öne sürmek ise esasta politik kişilik kaybı ve erozyonununu ilerletme sonucunu doğurmaz mı?

Karşıtlarımızın politikaları üzerinde ancak kendi alternatif politikamızın bütünlüğü bağlamında, alacağımız tutumlar aktif politik tutum olarak gerçekten işlevli olmaz mı? Politikamızın kimliği ve kişiliği, esas olarak onun kendi varlığı ve önerileriyle belirginleşmez mi?

Dünkü Hırsızı Kovma Adına, Bugünkü Hırsızı İçeri Alalım mı?

Alternatif politikalar toplumun halihazır durumunu ve geleceğini bugünden belirleyecek en temel sorunlarının çözümüne yöneldikleri oranda etkili olabilirler. Bağlı olarak, toplumun ileriye doğru gidişinin önündeki karşıt politik ve sosyal güçler açısından da dikkatini öncelikle içinde bulunulan aşamada öne çıkan ve sonraki etaplarda gelişmeleri etkileyebilecek olan, **bugünkü** güçlere, bunların düşünce tutum ve çözüm önerilerine verebilmelidir. **Bugünkü,** aktüel tutucu gücün girişimlerinin, politikalarının karşılanması dikkat merkezinde olmalıdır. Gelişmeye karşı duran, geçmiş dönemlerden gelen başka tutucu güçler, onların düşünce ve tutumlarının karşılanması bunun

önünegeçmemelidir.

Bu açıdan somutlarsak; Türkiye'de içinde bulunduğumuz durumda bugün emperyalizme bağımlılığı, yerli tekellerin konumlarını daha da güçlendirmenin, devleti güçlendirmenin, militarizmi, silahlanmayı, askersel girişimleri tırmandırmanın esas belirleyici politik gücü kimdir? Ya da günümüzdeki "çağdaş" tutucular, günümüzdeki "çağdaş" militaristler kimlerdir? ANAP ve fahri lideri mi? Yoksa kemalistler mi? Bugün yürürlükteki esas etkili resmi ideoloji 1980 başlarında en yetkili asker-sivil karması heyetlerden geçerek onaylanan Türk-İslam sentezi mi? Yoksa kemalizm mi?

Cumhurbaşkanlığı kurumu üzerinden bugünkü devleti ve merkezi yapılanmayı güçlendirenler; 1983'lerden beri Türkiye'nin tüm silah alım-satımlarının komisyonculuğunu yapanlar; "devleti küçültüyoruz" diye KİT'leri özel ve güzel bir biçimde hallederken, parlamentonun, hatta bir bütün olarak hükümetin bile, denetimi dışında kalan ve bütçenin yarısından çok paranın toplandığı fonları oluşturarak ve de devlet bankalarını da merkezleştirip tek destede "devlet büyüğümüzün" eline vererek, bu yolla ekonominin üstünde tekelci devletin Türkiye tarihindeki en sert merkezi sistemini kuranlar acaba kemalistler mi, yoksa ANAP ve fahri lideri mi?

Hal böyleyse, kemalizmle mücadele gereğini ANAP ve fahri liderinin ideolojisiyle mücadelenin önüne koyarak, sürekli bir biçimde kemalizmin tozunu atmak işine kahramanca bir vurgu yapmak, bugünkü tutuculuğun ideolojik temeli ve somutlaması olan Türk-İslam sentezi ve kozmopolitizme ilişmemek, hatta böyle bir politik ideolojik ödevden söz bile etmemek, nasıl bir feraset örneği olabilir?

Pratikte **bugünkü** devletçi, **bugünkü** işbirlikçi, **bugünkü** silahlanma kışkırtıcısı militaristin ideolojik ve politik olarak rahatlamasına yol açan bir feraset olmaz mı? Oysa marifet içinde bulunulan aşamanın tutuculuğunu öncelikle geriletmek değil midir?

O halde, halen tutucu işlevler gören, devletçi ve milliyetçi ideolojilerden başta gelen biri olarak, kemalizmle kopuşmanın gereklerini yaparken, eleştiri "asasını" Türk-İslam sentezi ve kozmopolitizmin, Friedmancılığın, yeni sağcılığın işbitiriciliği fikriyatı ya da ideolojisinin ve sahiplerinin zeka kaynağından eksik etmemek, bizim boynumuzun borcu ve alternatif politikamızın gereği değil midir?

Bize Her Ne Pahasına Olursa Olsun Sonuç mu Gerek?

Alternatif politikalar sonuç almak için önerilir ve uygulanır. Bizim ülkemizde, aşağıdan aksiyonla, muhalefet konumlarından ve muhalefet güçlerine dayanarak sonuç almanın olanakları daha sınırlıdır. Çünkü hak ve özgürlükler kısıtlıdır. Sivil toplum kurumları, yerel iktidar olanakları zayıftır. Dolayısıyla aşağıdan aksiyonla çoğunlukla daha uzun zamanda sonuç alınabileceği düşünülür. Ama kitleler acil sonuç bekliyor. Öyleyse çabuk sonuç almayan muhalefet güçleri açısından alternatif politikalarından sonuç alabilmek için bu makas nasıl kapatılabilir?

Bu noktada karşıtın çıkarlarını, gücünü ve politikalarını görmek ve hesaba katmak, mutabakatların olanağını aramak önemlidir. Bu olabilir de olmayabilir de. Ama mutlaka sonuç almış görünme gereksinimi, "işbitiricilik" ya da birşeyler yapmış, sonuç almış olarak görünme psikolojisi ağır basarsa, olmayan mutabakatı oldurmanın yolu bulunabilir.

Ya doğrusu yapılır, gerçekten etkili politik çalışma ile diğer muhalefet güçlerinin baskı ve istemiyle karşıt kabule mutabakata böylece ikna edilir. Ve gerçekten sonuç alınır. Ya da karşıtla "mutabakat" için, yapılması gerekenler de, istemler de "gerçekçi" kısıtlamalara gidilir. Ödün verilir.

Ödün verilmez mi? Verilir! Ama sorun karşılıklı çıkarların dengelenmesi temelinde karşılıklı ödünler değil, elini verirken kolunu kaptırmak sorunudur. Ya da kolunu da gövdesini de "gönüllü" olarak verir duruma düşmektir. Sonra da, ne olursa olsun bir şey yapıldığını göstermek için, çıkan sonucu olumludan sunmak, yaldızlamak tutumu ortaya çıkabilir.

Hele hele kendine ve muhalefet güçlerine güvensizlik ağır basıyorsa. Dahası iktidardaki gücün kendi "reformlarını" 24 saatte yaptığı görülüp, bu hızdan biz niye yararlanmayalım deniyorsa. İktidardaki karşıt politik gücün yaptığı da "reform" ve de "yeni" bizimki de. Ha Ali Veli, Ha Veli Ali. İçeriği geri itersiniz, reform, yeni ve statüko karşıtlığı "ortak paydasını" öne çıkarırsınız. Bu da yetmezse, karşıtın "reformunu" açıkça savunmak, durumu sizin başarınıza katmaya yetmezse, sözlü olarak yakın çevrede Terörle Mücadele Yasası'nın faziletlerini anlatırsınız.

Politikanın Sunuluşuda, Politikadır

Alternatif politikaların içeriği kadar uygulanışındaki biçim, stil de önemlidir. Sonuçta, alternatif politikanın yönelimini, niteliğini köklü bir biçimde etkileyebilir.

Alternatif politika uygulamada karşıt ve yandaş güçleriyle ilişkiye girer. Burada alternatif politika, karşıtla sürekli mutabakat ya da karşıtın aynı konudaki tutumu üzerine konuşarak veya ondan kalkarak uygulanamaz, seslendirilemez.

Çünkü karşıt sosyal-politik gücün kendi alternatif politikası da, amacı, perspektifi ve biçimi açısından bizim alternatif politikamızdan farklılıklar taşımasına karşın, aynı ortam ve çoğu zaman benzer sorunlarla ilgilidir. Bu nedenle bizim politikalarımızın sınıfsal ve politik karakteri, amacı, ayırdedici yanlarıyla da işlenmelidir. Uygulamada vurgu sürekli karşıtın aynı konuyla ilgili konumlarına ya da onunla partnerliğe yapılmamalıdır. Böyle yapılırsa alternatif politikamız uygulamada kendi amaç ve güçlerinden koparak karşıt gücün politikalarına de facto eklenerek etkisizleşmez mi?

Karşıtın gücünü de değerlendirmek doğrudur. Ama bir politikanın önce kendi temel güçlerine, yandaşlarına seslenip onları açığa çıkarıp, onlara bağlanması gerekmez mi? Bu başarılmadan karşıtın gücü değerlendirilebilir mi? Bu olmazsa, ona tabi olma, karşıtın etkisi altına girme ve böylece öne konmuş amaca, çözüme ulaşamama riski artmaz mı?

Alternatif politikalar yalnızca çevre, barış, kadın sorunu gibi sorunlarla sınırlı değilse ve bunlarda bile, hele toplumsal ilerlemenin sorunlarında, yalnızca ya da ağırlıkla, karşıtla mutabakatlar yoluyla ilerlemek ne kadar mümkündür? Ya da, sınıf işbirliğine veya ulusal sorunun çözümünde, egemen ulusun devletiyle barışıklığa sürüklenmeden ilerlemek mümkün olabilir mi?

Bu açıdan son aylarda sendikal mücadelede uzlaşma fikrine yapılmaya çalışılan vurguyu nasıl anlamalı? Sendikalar "yenilenme" faaliyetimizden önce sanki uzlaş-

ma, sözleşme değil, "ihtilal" mi yapıyorlardı? Ve de bu arada komünist sendikacılar da iyi sözleşmeler değil, sürekli devrim mi yapıyorlardı? Burada Süleyman Demirel'in 24 Ocak'la serbest piyasa ekonomisine geçtik diyenlere "12 Eylül'den evvel bu memlekette, serbest piyasa ekonomisi değil de komünizm mi vardı" deyişini hatırlıyorum.

ANAP'la ve Demokratik Muhalefet Partileriyle Eşit Mesafelerde Olabilirmiyiz?

Karşıt politik sınıfsal gücün olumsuzunu abartmamak; olumlusuna vurgu yapmak ve de alternatif politikanın yandaşı olması gereken diğer muhalefet güçlerine de karşıt kadar, hatta ondan daha fazla mesafeli davranmak; dahası karşıt gücü mutabakata çekme adına, muhalefet güçlerine ortak karşıta yönelik tutumları nedeniyle eleştiriyi öne almak, böylesi bir uygulama stilinin kendisi yeni bir politikayaratır.

Somutlarsak böyle bir politika uygulaması, örneğin bizim partimizi ANAP'a yakınlaştırıp marksist soldan HEP, SHP, DSP, DYP ve RP gibi sol ve demokratik muhalefet partilerinden uzaklaştırmaz mı? Alternaitf politikalarımızdaki önerilerimizi ANAP ve demokratik muhalefet partilerine eşit bir mesafeyle yapmak mümkün müdür? Öncelikle Marksist sol, en geniş sol ve merkez sağ demokratik muhalefet partileri adım adım bize ANAP'tan çok daha yakın değiller midir? Bir tarafta biz, öte yanda eşit mesafede iktidar ve tüm muhalefet partileri; "El bende, gönlüm herkeste" olabilir mi? Hayatın içinde bu partilerin hepsiyle eşit mesafeler içinde miyiz?

Ya da bugünün Türkiye'sinde olanaklı mutabakatların sağlanmasıyla birlikte, marksist solun ve tüm sol partilerin birlikteliğinin yeni biçimlerini bulmak, solun birliğine hakettiği önemi vermek ve bu konuda sonuç elde etmek hayati derecede önemli hale gelmemiş midir? Daha somut olarak sayın Abdullah Baştürk'ün önerisini daha kapsamlı bir biçimde ele almak tartışmak, geliştirmek ve sonuca vardırmak gerekmiyor mu?

Böyle somutlanacak bir politika bugünkü emperyalizmin, bugünkü kapitalizmin, bugünkü devletin güçlenmesinde esas rol oynuyan ANAP'ın lehine, dolayısıyla bunlarında güçlenmesinin yararına olmaz mı? Böylesi bir sonuç Türkiye işçi sınıfı, emekçi halkın ve kürtlerin, ülkenin çıkarlarına uygun olur mu?

Politika, Yenilenme ve Kapitalizme Karşı Tutum

Tam bu noktada sorun, teorik yenilenme sürecindeki tartışmalarda, bugün geldiğimiz yerde, bizim politik konumlanma açısından pozisyonumuzu, köklü bir biçimde etkileyebileceği bir duruma gelmektedir.

Bu kapitalizme karşı tutum sorunu ile başladığımız noktadır.

TBKP program tartışmaları öncesinde, 1983'ten 1988'e uzanan tartışma sürecinde, kapitalizm varken işe girişme, reformların önemi sorunuyla bağlı olrak, stratejik yönelimin hemen bugünden duruma müdahale ve değiştirmeye başlama gereği ile birlikte belirlinmesinin altı çizilmişti. Bugünden, daha kapitalizm çerçevesindeyken, onu değiştirmeye başlamak açısından, "daha bugünden, kapitalizm çerçevesinde" diye başlayarak stratejik yönelim sorunu ele alınmıştı. Bu, kapitalizmi daha köklü ve kalıcı bir biçimde aşabilmek ve sosyalizme yönelmek açısından ya da etkisiz kalan ve işçi hareketini politika dışı, bu nedenle de pasif bırakan sekter yaklaşım yerine, bugünden sürece müdahaleyle, aktif bir politikaya olanak vermek açısından önemli ve devrimciydi.

Ancak zaman içinde ele alış ve konumlanma fiilen içerik olarak farklılaşma yoluna girmiştir. Kapitalizm çerçevesinde işi ele alış bir eğilimin görüşlerinde, kapitalizm çerçevesinde kalmaya ya da onu aşmayan "gerçekçi" politikaya, reel politikerliğe varma yoluna girdi.

Oysa kapitalizmi içinden başlayarak değiştirmeye, aşmaya girişmek fikri ile ifade edilmek istenen şey bu değildi. "Kapitalizm çerçevesinde" kalmak değildi. Aşamalar Treninden hemen bugün sosyalizm fikrine yönelmek, kapitalizmi aşmaya yönelmekti. Onun bir çerçeve olarak kabulüyle içine girmek ona razı olmak değildi. Bu nedenle de realist ve devrimci bir çıkış noktasıydı.

"Kapitalizm çerçevesinde" diye ifadelendirilen "yeni", SBP Kuruluş Kurultayında partinin Marksist niteliğini izale etme çabasıyla birlikte, bağlayıcı metin olarak Tüzükte amacın sosyalizm olarak belirtilmemesi gerektiği tutumuyla bütünlenmişti. Daha sonra politika yapma ve alternatif politika sorununa bağlı tartışmalarda (bu açıdan SBP GYK'nın son iki toplantısının tutanaklarına bakmak yararlı olur) bence yeni sağın Türkiye'dekine okonservatif alternatif politikalarının SHP içindeki gruplardan birinde ipuçları ortaya çıkan varyantının yanısıra, bizim hareketimizin içinde de "sol"dan seslendirilmesi olarak, böyle bir "yeni" olarak biçimlendi. Zülfü Dicleli'nin Marksizimden kurtuluş yazısı ise bu "yeni" sağ politikanın, soldaki sahiplerinin, Marksizmle teorik ilişkilerini kesmelerinin yazılı, açıklaması oldu.

Evet şimdi tartışma teorik sürtre gerisinden, teorinin gri siperinden çıkıp güncel politikaya oturmuştur.

Artık sorun Marksizmi terk ya da tersi olmanın ötesindedir. Kapitalizme, emperyalizme ve neokonservatizme karşı tutum açısından, devrimci konumlarda ya da sonuçta neokonservatif politikaya, onu soldan seslendirerek, reel politikerin yolundan, kendi rengi ile ona katılmak konumlarında olmak sorunudur.

Hile-i Şeriyye ve Takiyyecilik

Hile-i Şeriyye ve takiyye oryantal politikanın ve devlet yaşamının aşina olduğu şeylerdir.

Hile-i Şeriyye değişimin kendini dayattığı yerde, Osmanlının durumu değişir gibi gösterip, değiştirmeden idare etmesinin, geleneksel devletin üstünden değişim rüzgarını aşırtmasının da yöntemidir.

12 Eylül sonrasında ise neokonservatif burjuvazinin ve ANAP'ın da yoğun bir biçimde uyguladığı yöntemlerden biri oldu. 12 Eylül'ü geriye iten değişime zorlayan gelişmelerin ve demokratik muhalefetin basıncını üstten aşırtıp, durumu eskisi gibi korumak açısından yeni sağın en temel yöntemi oldu. Terörle Mücadele Yasası bunun uygulamadaki tipik ve en son örneklerinden biri oldu. Her şey bir yana rejimin hile-i şeriyye yoluna sapmak zorunda kalması bile demokratik muhalefetin, elli küsür yıldır 141-142'nin kalkmasını söyleyen komünistlerin belli bir sonuç aldığını

da gösterir. Ama hile-i şeriyyeyi açığa çıkarmamak, durumun değiştirilmiş gibi gösterilip, temelde 12 Eylül kurumlarının korunmasına boyun eğmek olur. Ve bu ANAP'ın sözde reformları ile 12 Eylül anayasasının temelleriyle kesin hesaplaşıp onu yerine Cumhuriyeti demokratik temellerde yeniden yapılandıran bir anayasa yaulaşmadan demokrasiye geçilemeyeceğinin bilinciyle mücadele etme sorunudur.

Bu nedenle hile-i şeriyye denilen şer yönteminin politik yaşamımızdan tasfiyesi için mücadele bugünkü politik yaşamımızın sağlığı bakımından ve etkili alternatif politikalar uygulayabilmek için de zorunluluktur. Yeni sağın sözde demokratik politikalarının karşısına demokratik yeniden yapılanma alternatifimizle çıkıp çıkmamak sorunudur.

Hile-i şeriyyecilik ile, takiyyecilik akrabadır. Bizim son yıllardaki tartışmalarımızda da takiyyeciliği; gerçek düşüncesini zamanı gelene kadar gizlemek yöntemini izlemek mümkün oldu. Bir şey düşünüp, başka bir şey söyleyip, daha başka bir şeyide yaparak tartışma biçiminide görmek mümkün oldu. Burada da kalmadı, takiyyecilik zorunlu eklentileri olarak hilaf-ı hakikat beyanı ve tartışmada ilizyona başvurmayıda beraberinde getirdi.

Takiyyecilik, Marksizm yenilenebilir ve de yenilenmelidir diyerek yola çıktı. Adını koymadan Marksizmi tüketmek gereğine geçti. Ve padişahın çok sevdiği atının ölümünü alıştıra alıştıra, ölüm sözcüğünü kullanmadan tarif ederek, anlatan veziri gibi, Marksizmin teorisinin de, yönteminin de iflas ettiğini izah ile, Marksizmin reddine geçti. Bağlı olarak SBP'nin Marksist bir parti olmaması gereğini öne sürdü. Daha sonra böyle bir şey demediği gibi Marksizmin tükendiğini söylemediğini de belirtti. Böylece takiyyecilik ile hilaf-ı hakikat beyan içiçe geçti. Yalnızca Marksizmin eleştirilir olup olmadığını tartıştığını belirterek devam etti. Sonra da asla, Marksizm yenilenebilir diyerek Marksist teorinin tartışılamayacağını söyledi. Ama aynı zamanda Marksizmin yenileneceğine ilişkin kararlara da katıldı.

Tartışmaya Marksizmden kurtuluş yazısı ile gelen en son katkı ise abes ile iştigal etmekte olduğumuzdur. Çünkü meğer üstünde tartıştığımız Marksizmin aslında bütünsel bir teori olarak hiçbir zaman olmamışmış. O bir yanılsama yani bir mistifikasyonmuş.

Evet alternatif politikaların başarılı olarak üretilebilmesi, teorik yenilenme sürecimizin, politik yaşamımızın takiyyecilik yönteminden de kurtulmasını zorunlu kılıyor. Ya da amasız, fakatsız açıklık.

Partimizin Geleceği Devrimci Politikalardadır

Bugün politik açıdan Türkiye solu yeni sağ politikaların kendi içinde; SHP'de kimi Baykalcı olarak bilinen politikacıların eliyle, bizim hareketimizde ise takiyyeciliğin tutumundaki somutlamayla dayatılmakta olması ile karşı karşıyadır. Bu günümüzde tüm politik yaşamda ortaya çıkan karmaşıklık ve yoğun etkilenmenin çapı dikkate alındığında analiz edilebilir ama sonuçta, kabul edilebilir bir durum değildir.

Çünkü, neokonservatizm ilk başarılarından sonra, karşıtları üzerinde de önemli etkiler yaratmış bir akım olarak, 1970'lerin sonu 1980'lerin başındaki insiyatifini yitirmektedir. Reagan ve Thatcer'ın sonu, Federal Almanya'da Kohl ve CDU-CSU'nun konumlarındaki gerilemenin başlangıcı bunun sonuçlarıdır. Türkiye'de ise neokonservatizm inişe geçmiştir. Türkiye insanının tercihi 12 Eylül tırpanına rağmen 1989 seçimlerinden bu yana yoğun bir biçimde 12 Eylül karşıtlığı ve daha yoğun olarak sol'a yönelmektedir. Büyük şehirler seçmeninin tercihinin %80 çoğunluğunun 12 Eylül ve ANAP karşıtlığına ve neredeyse yarısından çoğunun da sol partilere yöneldiğini son kamuoyu araştırmaları açıkça ortaya koydu. Türkiye insanı merkeze ve merkez sağ çözümlere değil sola ve köklü demokratik dönüşümlere doğru tercihini biçimlendirmektedir. Bu ise radikal, devrimci politikaları talep eden bir durumdur. Sosyalist Birlik Partisi olarak bizim politik şansımız ve olanağımız buradadır. Sol'la birliktelikte dir.

Bunun için marksizmi kurtarmaktan marksizmden kurtuluş konumlarına geçen eski marksistler de içinde, bana göre halen insanlığın, işçi sınıfının en büyük düşünsel olanaklarından biri olan marksizm üzerine tartışmayı sürdürürken, güncel politikada sınıf işbirliği konumlarına düşüp düşmeme, yeni sağ politikaların etkisi altında kalıp kalmama ya da devrimci alternatif politikaların, emekçi ağırlıklı ve sosyalizm perspektifli politikaların üretilmesini, uygulanmasını ve bunların sorunlarını daha çok tartışmaya gereksinimimiz var. Çünkü Türkiye politik yaşamının sosyalist partimizin aktif, ses getirici politik katkılarına ve eylemine şiddetle ihtiyacı verdır ■

AZİZ ÇELİK

Zor Bir Dönemeçte İşçi-sendika Hareketinin Panoraması

Zamanımızın meydan okuyan değişimleri ve belirsizlikleri arasında ülkemiz işçi-sendika hareketi de zorlu bir dönemeçte. Uzunca bir dönemin birikimli sorunları yüzeye çıkıyor. Çözüm için kendini dayatıyor, ancak, bu birikimli sorunlar çözümlerinin yeterince olgunlaşmadığı bir dönemde dışa vuruyor. Durumu anlatmak için kriz en uygun deyim olacak. Kriz varolanın yetmediği, eski yöntemlerin çözümleyici olmadığı fakat yeni olanın, çözümün ortaya çıkmadığı bir ara dönemi, belirsiz bir dönemi anlatıyor: Bir tıkanıklığı ifade ediyor. İşçi hareketi ne naif beklentilere uygun mucizeler yaratıyor, ne de onun miadını doldurduğuna inananlara uyarak tarih sahnesini terkediyor. İşçi hareketi - özellikle de ülkemizde - politika yapacak olanlara bütün kompleks sorunlara rağmen hala ciddiye almaları gereken bir toplumsal güç, bir toplumsal dinamik olduğunu hatırlatıyor.

Sendikal Harekette Kriz: Nedenleri ve Göstergeleri

İşçi hareketinin yaşadığı krizin ve olası gelişme yollarının anlaşılabilmesi için krizin nedenlerine ilişkin panoramik bir hatırlatmaya gerek var. İşçi sendika hareketinin yaşadığı sorunların bir kısmı dışsal nedenlerden: rejimden, onun anayasal - yasal çerçevesinden ve ekonomik politikalardan, bir kısmı ise içsel faktörlerden: sendikaların yapılanmaları, politikaları ve yöntemlerinden kaynaklanıyor.

Ekonomik çerçevenin etkisi: Son on yıldır uygulanan ucuz işgücü politikasına dayalı sermaye birikimi modeli denizi tüketmiştir. Bir dönemin uluslararası alanda karşılaştırmalı üstünlüğü olan ucuz işgücü politikası bugün endüstri ilişkileri alanında ciddi bir kriz nedenidir. Bu model TÜSİAD'in son raporunda da itiraf ettiği gibi reel ücretlerin düşmesine, gelir dağılımındaki bozukluğun sürmesine, çalışanların harcanabilir gelirinde kesintiler aracılığıyla düşüşlere yol açmıştır. Enflasyonun da bir gelir aktarımı aracı olarak kullanılması sonucu sermayeye büyük çapta kaynak aktarımı sağlamıştır. Siyasal zora dayalı olarak uygulanan bu modelin birikimli sosyal sonuçları - işçi ve sendika hareketinde yaygın direniş, eylem ve grev dalgası - giderek daha yoğun bir biçimde ortaya çıkmaktadır. **"Sosyal patlama"** işverenler için de ciddi bir kaygı durumundadır. Son dönemlerde gerçek ücretlere ilişkin aşınmaların TİSK, TÜSİAD ve İSO tarafından açıkça dile getirilmesi raslantı değildir. İşverenler bu gerginlikten mümkün olduğunca kaçınmak için muhatap olarak hükümetin öne çıkmasını istemektedirler. Nitekim 3 Ocak eylemine karşı TİSK'in takındığı **ılımlı** tutum bunun bir göstergesidir.

Yasal - Siyasal Çerçeve: Uygulanmakta olan ucuz işgücü politikasına uygun olarak hazırlanan Anayasal - yasal çerçeve, toplumsal mutabakatı dışlayan sermaye tahakkümünü öngören karakteriyle ciddi bir kriz kaynağıdır. Tepkisel ve sosyal intikamcı bir mantıkla hazırlanan çalışma mevzuatının **fiili** olarak aşılması sürecini yaşıyoruz. Bugün diğer toplumsal alanlarda olduğu gibi sendikal alanda da yasallık - meşruluk makası iyice açılmıştır. Sendikal hareket **fiili durumlar yaratarak** ilerlemekte, hak almaktadır.

Siyasal iktidar öncekilerden farklı olarak **sosyal devlet** yaklaşımından ve sosyal korumacı eğilimlerden uzaktır. Sosyal politikasından yoksun bir iktisat politikasına sahiptir. Devletin etki alanı çalışanların aleyhine daraltılmakta, devlet hızla sosyal yükümlülüklerden sıyrılmakta, işverenlerin lehine ise devletin etki alanı genişletilmekte; gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmekte ve buna uygun politikalar izlenmektedir. Para ve maliye politikaları bu konudaki tercihlerin ve karışmacılığın açık göstergeleridir. Çalışanların lehine olan alanlarda devlet **küçülürken** işçi sendika hareketine müdahale sözkonusu olduğunda devlet eski **ceberrut** devlettir. Hükümet bir yandan politikalarıyla endüstri ilişkilerinin müsebbibi bir yandan da bunlara sendikalar aleyhine müdahale eden konumundadır.

Ekonomik ve yasal-siyasal çerçevenin yeni bir toplumsal mutabakata, muhatapların kendilerini ortaya koyabilecekleri koşullarda bir mutabakata dayalı olarak yenilenmesi krizin aşılmasında temel çözüm olacaktır.

İşveren örgütleri: Bugün işveren örgütlerinin 1980'lerin güvenli ortamında kazandıkları konumsal üstünlükler sendikal alanda yaşanan krizin bir diğer nedenidir. İşveren örgütleri 1980 yıllarında anayasal-yasal düzenlemelerde tam anlamıyla birer baskı grubu olarak etki-

li olmuşlar, **en çok gözetilen örgütler** konumuna gelmişlerdir. TİSK'in çatısı altında bütünleşen işveren sendikaları, sendikaların susturulduğu koşullarda **ilke kararlarını** oluşturmuş ve YHK eliyle uygulatmaya başlamışlardır. TİSK ilke kararları **"ikinci bir çalışma mevzuatı"** gibidir.

TİSK 1980'li yıllarda yeni bir toplu sözleşme sistemi için gerekli hazırlıkları tamamlamış, işçi sendikalarının uzunca bir süre karşı çıktığı (gerekli ataklığı gösterip hazırlanamadığı konularda) grup sözleşmeleri ve iş değerlendirmesi sistemini oturtmuştur.

Ulusal ve sektörel bazda birliklerini sağlayan işverenler çalışma mevzuatının değişmesi konusunda ciddi bir direniş göstermektedirler. Bu anlaşılır bir direniştir zira (TÜSİAD'ın son raporunda da belirtildiği gibi) seçilmiş faktörler açısından Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü olumsuz en az etkileyen faktör iş yasalarıdır. Diğer bir deyimle iş yasaları uluslararası rekabette bir avantajdır. İşgücü maliyetindeki düşüklük ise birinci derece bir avantaj olarak sayılmaktadır.

Sendikalar: Sendikalaşma oranı düşüktür. 7 milyon ücretliden sadece 1.6 milyonu sendikalıdır (İşkolu istatistiklerinde bu sayı 2 milyon üzerinde görümesine rağmen toplu sözleşmeden yararlanan işçi sayısı 1.6 milyondur). Sendikalı işçi sayısında düşüklük 1980 sonrası bir azalmanın ürünü değildir (Bu konuda özellikle 1980 öncesi sendikalı işçi sayısını 5 milyon gösteren istatistikler abartılı ve hatalı istatistiki bilgilerdir). Sendikalaşma oranındaki düşüklüğün nedenleri: Kamu çalışanlarının sendikasız oluşu, kaçak işçi çalıştırılması ve iş güvencesini ortadan kaldıran yasa hükümlerinin caydırıcılığı olarak sayılabilir. Ülkemizde 1475 sayılı yasanın çeşitli maddelerini fiilen (sınırlandırılmış içeriğine rağmen) Sendikalar Yasasının ve Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt yasasının uygulanmasını engeller niteliktedir. Düşük sendikalaşma oranı ve sendikalaşmanın sağladığı görece yüksek ücretin yarattığı rekabet koşulları sözleşme sonrası işçi çıkarmaları yoğunlaştırmaktadır. Yasadışı işçi çalıştırmaların sağladığı avantajlar yüzünden işverenler sendikal işçileri **mutlu azınlık** olarak ilan etmektedir. Yeni tutucu eğilim en belirgin özelliği olan **sendikasızlaştırma** özlemi bu deyimde de kendini açığa vurmaktadır.

Düşük oranda sendikalaşabilmiş olan işçiler sendikal birliklerini de sağlayabilmiş değillerdir. Sendikal hareket içinde politik, dinsel, yöresel ve kişisel faktörler hala ciddi ayrışma nedenleridir.

Sendikaların bir diğer açmazı ise bugüne kadar sürdürülen geleneksel sendikal yaklaşımlar ve buna uygun oluşturulmuş sendikal yapılanmalardır. Bu durumun en çarpıcı ifadesi kendini üye-sendika bağındaki zayıflıkta göstermektedir. Bugün sendikal harekette ciddi bir güven sorunu vardır. Sendikaların etkinliğinin artması için geleneksel yaklaşım olan **davavekili** sendika konumundan **bir toplumsal örgüt olarak sendikaya** geçişe gerek vardır. Geleneksel sendikal yaklaşım siyasal iktidarla iyi geçinip hak almayı temel yaklaşım olarak seçmişti. ANAP'la birlikte bu olanaksızlaştı. Artık örgütlü güce dayanmak, sorunlara uygun politikalar üretmek gerekiyor. Örgütlü güce dayanarak mücadele etmek ise geleneksel sendikacılığın zayıf karnıydı. Üyenın istemleriyle çakışmayan bir radikalizmin ise yeşerme şansı yok gibi. Bugün Ülkemizde sendikal hareketin bulunduğu eşik bir aracı kurumdan bir hak arama, koruma ve geliştirme örgütüne geçiş, geleneksel teslimiyetçilik ve geleneksel radikalizmden bugünün ve yarının sorunlarını birlikte göğüsleyebilen kör döğüşünden ama kayıkçı döğüşünden de uzak demokratik bir mücadele anlayışına geçiş eşiğidir. Bu eşik geçilemezse sendikaların geleceği konusunda (ki sendika tipi örgütlere oldukça uzun bir süre daha ihtiyaç olacak diye düşünüyorum) yeni tutucular haklı çıkabilirler.

İşçi sınıfının yapısı : İşçi sınıfının yapısı ve bileşimi hızla değişmektedir. Geleneksel sanayii işçisi yerini **ücretlilerden** oluşan çağdaş bir sınıfa bırakmaktadır. Geleneksel sanayii işçisinin türdeş (homojen) yapısının yerini türdeş olmayan (heterojen) bir yapı almaktadır. Ücretliler bugün bir çok sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkede aktif nüfüsun ezici çoğunluğunu oluşturmaktadır. Yeni zamanların işçi sınıfı tanımı böylesi bir bileşimi içeren bir tanım olmak zorundadır. Bu noktada işçi sınıfına ilişkin dar yaklaşımı terk etmek gerekecektir çünkü, bizzat bu yaklaşımın kendisi işçi sınıfının toplumsal bir azınlık olduğu sonucuna varır. Oysa bugün tam tersine ücretlilerin toplumsal etkileri ve rolleri artmıştır. İşçi sınıfının toplumsal bir azınlık olduğu, onun toplumsal rolünün gerilediği savı geleneksel dar sınıf bakış açısına tekabül etmekte, işçi sınıfının yeni bileşiminin sağladığı olanaklara göz yummaktır. Bu durum sendikalara yeni görevler yüklemektedir. Geleneksel sanayi işçisini örgütleyen sendikalar bu yeni gelişime uyum sağlıyamazlarsa daralacaklardır. Toplu sözleşme, ücret ve sosyal alanlarda üc-

retlileri kavrayacak politikalar geliştirilemezse sendikalar giderek kalifiye olmayan işgücünün örgütü durumuna gelebilirler.

İşçi sınıfının sektörel etkisi ve dağılımında da değişimler olmaktadır. Hizmet sektörünün etkisi ve bu alanda çalışanların payında büyük artışlar olmakta, sendikal mücadelede hizmet sektörü kilit bir önem kazanmakta, bu sektördeki yöntemlerin sonuç alıcılığı artmaktadır.

Endüstri İlişkileri: Bunalımın en somut göstergeleri endüstri ilişkileri alanında yaşamaktadır. Ucuz işgücü politikasına karşı yoğunlaşan tepkiler kendini zengin ve yaratıcı direniş biçimleriyle, grev dışı eylemler ve grevlerle ortaya koymaktadır. Ucuz işgücü politikasındaki ayak direme, hükümetin izlediği **burun sürtme** politikası endüstri ilişkilerini iyice germektedir. Bunun sonucunda ise 1963 yılından bu yana en yoğun grevlerin yaşandığı yıl 1990 yılı oldu. 1990 greve katılan işçi sayısı ve grevde kaybolan işgünü açısından bir rekor oldu. Grev dışı eylem biçimlerinin yaygınlığı açısından ise 1989 ve 1990 yılları tepe noktalarını oluşturuyor. Ancak klasik biçimiyle grev ülkemizde sonuç alıcı olmaktan uzaktır. Çünkü fiilen yaptırım gücü yoktur. Hatta zaman zaman bir bumerang olmaktadır. Grevler özellikle kamu grevleri uzun sürmekte, ithalat ya da özel sektör üretimiyle ekonomik etkisi kırılmaktadır. Grevler sonrası imzalanan toplu sözleşmeler -grevdeki kayıp göz önüne alınırsa- yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden işçiler, sendikalar klasik greve başvurmadan grev dışı mücadele biçimlerine ağırlık vermektedirler. Bu mücadele biçimlerinin daha sonuç alıcı olduğunun görülmesinin ardından önümüzdeki dönem bu mücadele biçimleri yaygınlaşacaktır. Endüstri ilişkilerinde kaotik bir durumun oluşması işçilerin de sendikaların da tercihi değildir. Ancak endüstri ilişkilerinde demokratikleşme sağlanamazsa sorunlar daha da karmaşıklaşacaktır. İşverenler bu günlerde sorunların çözümü için sıkça mutabakattan, istikrardan söz etmektedirler. Evet, endüstri ilişkilerinin çözümü için bir mutabakata ihtiyaç vardır, dayatmadan uzak, demokratik, tarafların, muhatapların eşit haklı olarak yer alacakları demokratik bir mutabakata ihtiyaç vardır. Statükonun devamından yana bir mutabakat isteği ise krizi derinleştirecektir.

Olası Gelişme Eğilimleri

Sendikal hareket son günlerde yaygınlaşan tensikat ve grev ertelemeleri karşısında bir durgunluk, atalet yaşamaktadır. Bunun son yansıması ise hükümetçe hazırlanan Anayasa değişiklikleri taslağında sendikal haklarla ilgili hiçbir değişiklik önerisine yer verilmemesidir.

Sendikal hareketin son günlerde çizdiği zikzaklar işçi-sendika bağının güçlenme sürecine ve öz güveninin gelişimine bağlı olarak bir süre daha devam edecektir.

3 Ocak eylemi, Zonguldak grevi ve yürüyüşü, grev dışı eylemler ve ardından gelen eylemler son aylarda toplumsal muhalefette ciddi bir yükselme yaratmış ve önemli politik ve sosyal psikolojik sonuçlar doğurmuşlardır. Bu süreç mutabakatın da yolunu göstermiştir; mücadele ile ulaşılan bir mutabakat.

Önümüzdeki günlerde özellikle kamuda yaygın işçi eylemleri beklenmelidir. Öte yandan bütçede şimdiden alarm veren açık yüzünden temmuz katsayısı öncesi memurlarda da bir dalgalanma gündeme gelecektir. Fiili engellemelere karşın memur sendikacılığında atılan adımlar önümüzdeki günlerde sendikalaşma oranında bir yükselmeyi de beraberinde getirecektir, sendikaların toplumsal etkisini arttıracaktır.

İş güvencesi ve istihdam sorunu diğer faktörlerin yanında teknoloji transferinin yarattığı daralmalarla daha da ön plana çıkacaktır.

DİSK davasının düşmesi sonucu ortaya çıkan yeni durum özenli bir yaklaşımı gerektiriyor. Bu kazanımı sendikal hareketin birliğine katkıda bulunacak bir tarzda değerlendirmek ve sorunun karmaşık yönlerini bir arada değerlendiren, fevri olmayan soğukkanlı bir yaklaşım geliştirmek zorunludur.

Önümüzdeki günlere ilişkin sosyalist sol açısından şu söylenebilir: Çağdaş bileşimi ile işçi hareketi ülkemizin potansiyel olarak en güçlü toplumsal dinamiğidir. İşçi hareketinin içinde bulunduğu karmaşık sorunların aşılması ve önününün açılması için işçi -sendika dinamiği sosyalist solun dikkat merkezinde

FİKRİ SARIKAYA

Sendikal Sorunlar ve Çözüm Yolları

1961 Anayasası ile birlikte Türkiye işçi sınıfının sendikal hareketi yeni bir gelişme dönemine girdi. Bu süreçte sendikalar, işçi sınıfının ve emekçilerin arasındaki yerini alabilmek için, yoğun uğraşlar içinde oldular. Sınavını kötü verenlerde oldu. Bu gelişmeye 1967 yılından sonra damgasını vuran DİSK önderliğinde birçok mücadeleler verildi.

Sendikal haklar giderek genişledi.

1970'li yılların ortasında dünya'da ve ülkemizde yaşanan ekonomik bunalım sonucu uluslararası tekeller bu bunalımı azgelişmiş ülkelere ve bu ülkelerdeki emekçilere yıkma girişimlerini artırdılar.Sendikalara karşı büyük bir saldırı başlatıldı. Ülkemizde de sendikal hareket bu saldırılarla yüz yüze geldi. Sendikaların mücadeleleri yasal ve yasa dışı girişimlerle batırılmaya çalışıldı. 1977 1 Mayıs'ı bu saldırının hangi boyutlara vardığının en acımasız örneği oldu. Ancak, bütün bunlar sendikaların mücadelesini ve gelişmesini durdurmaya yetmedi. 1980 darbesiyle birlikte DİSK'in faaliyetlerine yasak getirildi, yöneticileri ve çok sayıda sendikal aktivist tutuklanarak cezaevlerine kondu. Yıllarca sendikacılar hapiste tutuldu. Diğer yandan Türk-İş'in çalışmalarına çeşitli sınırlamalar getirildi. İletişim araçları yoluyla sendikalar aleyhine yoğun bir propaganda geliştirildi. 1980 öncesinin terör suçu işçi sınıfının ve sendikaların üzerine yıkılmaya çalışıldı. Bütün bu karşı propagandalara rağmen, yıllarca süren yargılamalar sendikaların terörle hiç bir bağlantılarının olmadığını da kesinlikle ortaya koydu. 1982 Anayasası ve ona bağlı sendikalar yasasıyla yıllardır mücadele edilerek kazanılan haklar bir çırpıda yok edildi. Sendikaların çalışma alanları alabildiğine sınırlandırıldı. Bu da yetmiyormuş gibi yoğun bir sendikasızlaştırma politikası başlatıldı. Taşaron işçileri sözleşmeli personel gibi sendikalaşmayan işçiler çoğaltılarak sendikalar giderek üye kaybetmeye başladılar. Bu dönemde işçiler büyük bir ekonomik bunalım yaşadılar, giderek ekmekleri küçülmeye başladı. İşçilerin yarattığı katma değer 1982'ye oranla imalat sanayinde 1989'da % 52 oranında artarken, 12 Eylül döneminde gerçek ücretler 1980 itibariyle % 40 gerilemiş durumdadır.

1985'lerde çoğu sendikacıların bu yasalarla grev yapılmaz dediği günlerde işçiler yer yer grevleri gündeme getirdiler ve yapılabileceğini ortaya koydular. 1987'de Petrol-İş grevleri yaklaşık 10 bin işçiyle ve 67 işyerinde birden başladı ve başarıyla sonuçlandı. Yaygın grevlerin önü açıldı. Dayanışma ve sempati istenen başarıyı elde etmeye yetmedi.

Bugün sendikaların çözmesi gereken en önemli sorunlardan bir tanesi de işten atılmalar. Artık işten atılmalara hayır demekle ve tek tek işyerlerinde verilen mücadelelerle bu sorunu çözmek mümkün değil. Bir kere işten atılmaların gerçek nedenlerini ortaya koymak ve bu nedenlere göre çözüm yolları üretmek gerekiyor. İşten atılmaların nedenlerini üç ana başlıkta toplayabiliriz. Birincisi uygulanan ekonomik politikalar, ikincisi kapitalizmin doğası gereği, üçüncü olarak da teknolojik gelişmelerin olumsuz sonuçlarıdır.

İşten atılmaları teknolojiye karşı çıkarak ortadan kaldıramayız. Çünkü teknolojiye karşı çıkmak çağdaş gelişmeye karşı çıkmaktır. Teknolojinin getireceği işsizliği uygun istihdam politikaları ile çözmek gerekir. Bu politikaları üretmek en başta sendikaların görevi olmalıdır. Ucuz işçi çalıştırmaya gelince bu işverenlerin daha çok kar etme hırsından kaynaklanan ve sıkça başvurulan bir yoldur. Özellikle sözleşmelerden sonra yoğun işten çıkarmalar bu nedenle yaşanmakta ve yapılan toplu sözleşmelerin beklenen, hedeflenen yararı olmamaktadır. Peki, ne yapmak gerekiyor? Öncelikle sözleşmelere kimi önleyici maddeler getirerek 13. maddeyi işlevsiz hale getirmenin yolları aranabilir. Bunun için ihbar tazminatları arttırılabilir. Asgari ücretle işbaşı yapma ortadan kaldırılabilir, veya asgari ücret normal ücret düzeyine çıkartılabilir. Yine bu anlamda "İşçi işe alındığı bölümde çalışan işçilerin ücret ortalamasının %75 ile işbaşı yapar" maddesini toplu iş sözleşmesine koyarak ücretleri yükselen işçiyi koruyup böylece yeni giren işçinin de yüksek ücretle iş başı yapması sağlanabilir.

Ekonomik nedenlerle işçi çıkarmaya gelince, mevcut ekonomik model ve politikalar sürdüğü sürece, daralmak zorunda kalan işyerlerinde bu sorun giderek çok daha yoğun biçimde yaşanacağa benziyor. Sendikaların alternatif ekonomik çözümler önermesi büyük bir önem taşımaktadır.

Bütün bu sorunların yanı sıra işçi sınıfının ihtiyaçları giderek çeşitleniyor. Artık işçi sınıfının bugünkü sorunlarına geçmiş klasik anlayışlarla çözüm bulmak güçleşi-

yor. Sendikalar kendilerini yenilemek, çevre sorunlarından kültürel faaliyetlere kadar değişik ihtiyaçlara cevap vererek kurumsallaşmayı sağlamak zorundadır. Örneğin sendikalar bir günlük gazeteyi çok rahatlıkla çıkaracak ekonomik güce sahipler. Yine sendikalar çok rahatlıkla tiyatro, sinema, müzik, folklor gibi çalışmaları yapabilirler. Yalnızca sözleşme yapmakla değişen ve gelişen dünyada sendikacılık yapılmaz. Kuşkusuz iyi bir toplu iş sözleşmesi yapmak önemlidir, ancak yukarıda belirttiklerimde.

Sonuç olarak, bugün iktidarın ve sermayenin sendikaları işlevsiz hale getirme, tabandan koparma girişimlerini ortadan kaldırma görevi sendikaların önünde duruyor. Eğer bu görev yerine getirilmezse, gelecek günler işçi sınıfı ve sendikalar açısından bu günkünden daha kötü olabilir.

Ancak, bu varsayımı en olumsuz olarak görüyoruz, çünkü, son yıllarda yaşadıklarımız sendika üyelerinin bilinç düzeylerinin önemli ölçüde yükseldiğini, sendikalarına daha ciddi sahip çıktıklarını ortaya koyar biçimdedir. İşten çıkarılmaların sendika üyelerinde açtığı yara en büyüktür. Bu sorun çözüldükçe, en azından sendika üyeleri sayısı bugünkü düzeyinde dahi tutulabildikçe, geleceğe umutla bakmaktan yanayım. 3 Ocak genel eylemi açıkça ortaya koyduki, ülkemizde sendikalaşabilen işçi sayısı toplam istihdama göre % 10'dan düşük az bir oranda olmasına rağmen iktidar üzerinde etkin bir güç oluşturabilmiştir.

Dünyadaki diğer gelişmeler gibi sendikalarda gelişmeye açıktırlar. Kendilerini yenilemek durumundadırlar ve yenileyeceklerdir. Gelişmeler hangi boyutta ve ne durumda olursa olsun, asla sendikasız bir toplum olamaz. Teknoloji üst yoğunluklarda yenilenmesini sürdürse bile, bu gelişme sendikasızlığı getirmeyecek aksine çok daha bilinçli etkin, tüm organlarıyla işlevsel bir sendikacılığı getirecektir. Kısa bir ifadeyle, ücretliler olduğu sürece, işçi sınıfı tarihte yerini aldığı sürece sendikalarda olacaktır.

Kimse işçilerin haklarını aramaktan vazgeçeceklerini veya bir başkalarının onlar adına hak arayacağını iddia edemez. Tarihin en eski kuralı geçerlidir, "hak verilmez alınır".

Teknolojiler mal ve hizmet üretiminde ne denli ilerlerse ilerlesin hak ve çıkar arama eylemleri hiç bir zaman yok olmayacaktır. Tekrar vurgulayım, aksine, kendi içinde belli gelişmeler gösteren kapitalizm koşullarında hak ve çıkar arama eylemleri çok daha ciddi olarak kendini hissettirmektedir. Bu aktiviteyi de yerine getirecek örgüt sendikalardır.

Çağdaş anlamda sendikaların üyelerine karşı yalnızca işyeri çerçevesi içinde değil, toplumun her alanında birlikte olması gerektiğini ayrıca vurgulamak isterim. Öyleyse hedef açıktır. Gelecek ilkeli politikalar üretebilen çağdaş sendikacılığın katkılarıyla şekillenecektir. ■

Aslan Başer Kafaoğlu

Körfez Savaşının Verdiği Dersler

1

"Le Monde Diplomatique" dergisinin son sayısında, "Savaş Sonrasını Düşünmek" başlıklı yazı şöyle başlıyor:

"Kuveyt'in yeniden inşası aşağı yukarı 100 ve Irak'ın ki ise 200 milyar dolara mal olacak. Bu masalsı sayılar - ki dünyada sermaye piyasasını tanıtacaktır - bu bölgeyi, bir kez daha, dünyada "yüzyılın şantiyesi" haline getirecektir. Bu inşaat bir kısım koalisyon güçleri için körfez savaşının dağıtılmış karlarını oluşturacaktır. Özellikle Birleşik Amerika bunu firmaları için bir nimet ve ekonomik duraklamalara bir çare olarak almak durumuna girmiştir."

Aslında dergi Amerika Birleşik Devletlerinin Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında girdiği ve yanında en aktif olarak Birleşik Krallığı sürüklediği savaşın altında yatan en önemli nedene işaret etmiştir. Amerikan Cumhurbaşkanı George Bush, Turgut Özal ile görüşürken ve görüşmelerden sonra yapılan toplantıda, "ABD'nin de bir takım ekonomik problemleri var," derken bazıları bunu borç yada yardım vermemek için bir neden,bir özür gibi görmek istiyorlarsa yanılıyorlar.ABD gerçekten büyük ekonomik güçlükler içindedir.Aşağıdaki 1 no'lu tabloda Amerika'da gelişme hızının yıldan yıla yatırım,verimlilik ve istihdam olanaklarının nasıl düştüğünü göreceksiniz. Amerikan ekonomisinin en önemli derdi işsizliktir.Ekonomi yılda 2 milyon'dan fazla "Job=İş" yaratamıyor.Yıllık verimlilik artışı nerede ise %1.2'ye düşmüştür. Ülke 1960'larda dünya otomobil isteminin yüzde 35'ini, kendi iç pazarının yüzde 82'sini karşılardı.Bugün kendi pazarında bile istemin yüzde 30'unu karşılayamıyor. Üstelik büyük ölçüde Japon ve Avrupa rekabeti ile karşı karşıyadır.(bak: Tablo 1)

Amerika Birleşik Devletleri kapitalist ülkeler arasında hem borcu en çok artandır. Ekonomik büyümede ise sadece Birleşik Krallık (İngiltere) bir yana bırakılırsa en yavaş kalandır. (bak:Tablo 2 ve 3)

Amerikan endüstrisindeki çöküş en açık biçimde otomobil üretim alanında görülmektedir. 1990'da Amerikan otomobil üretimi yüzde 11 düşmüştür, 1991'de yeni üretim kısıntıları programlanıyor. Aynı dönemde Japon Nippon ve Toyota firmaları ise kapasitelerini iki kata çıkarmışlardır. Amerikan firmalarının oto üretimi %11 azalırken, Amerika'daki Japon firmalarının üretimi %16,4 artmıştır. Bu firmalar 1989'da Amerika içi üretimdeki payları %17 iken, bunu 1990'da % 22'ye çıkarmışlardır. Amerika'lılar sadece bu alanda değil, her alanda keskin Japon ve Avrupa (özellikle Alman) yarışması ile umutsuz durumlara düşmüştür. Bazı Amerikan iş adamları ve bu arada ünlü iş adamı,

Chrysler oto tekelinin başı, Lee Iacocca, "bizim çocuklarımız onlara, kan döküp petrol yollarını açarken, onların bizim iç pazarımızı çalmalarına izin vermemeliyiz" diyor.

2

Körfez savaşından çıkartılacak ilk sonuç, yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, kapitalizmin siyasal hegomonyaya sahip olsa bile kendi pazarını yaratamadığı, pazarını yaratmak için savaşlara başvurma zorunluluğunda bulunduğudur. Almanya'da Nazilerden kaçıp

Türkiye'de Hukuk Fakültelerinde yıllarca hocalık yapan büyük hukukçu HIRSCH, "Hitler yahudi sorunu olmasa icadederdi" diyor. ABD de böyle bir kriz olmazsa icadederdi. Bu savaş ABD için olmalıydı...Petrol, herkesin sandığı gibi birinci neden değil, ikincil olarak stratejik bir madde olması dolayısıyla bazı olayları ve gelişmeleri çabuklaştırmıştır. O kadardır rolü... Şuradan belli ki, bugün ne Kuveyt ve ne de Irak petrolleri kullanılıyor. Bir petrol bunalımı da yok. Bu merak edilebilir, acaba neden diye...

Oysa neden basit... Aslında dünya petrol üretimi, tüketimin üzerinde...

OPEC ülkeleri aralarında sınırlamalar koyarak -kotalar ayırarak talebi paylaşıyorlar, böylece fiyatların daha fazla düşmesini önlüyorlar. Körfezden ihraç edilen Irak ve Kuveyt petrol kotalarını şimdi İran ile Suudi Arabistan üstlendi. Amerika ve Birleşik Krallık yanında savaştan en çok yararlanan iki ülke bunlar oldu. Daha önemlisi, petrol sanıldığı gibi kısa vadede gelişmelerin temel nedeni değil. Temel neden

Amerikan ekonomisinin (ve uydusu Birleşik Krallık - İngiltere-) sıkışmasıdır. ABD'nin kara savaşını illa başlatmak istemesi de buradandır.

ABD bu savaşla birçok ekonomik fayda elde etti. Kuşkusuz bu yararlardan en önemlisi Amerikan endüstrisinin bu savaş sayesinde toparlanmasıdır. ABD artık modası geçmiş, günü dolmuş gibi görünen silahlanma için yeni bir dönem açmıştır. Körfez savaşı kapitalizm varoldukça, emperyalizmin ve emperyalizmin körüklediği savaşların sonu gelmeyeceğini göstermiştir. Bu da ikinci ders olmuştur. Emperyalizmin sonu geldiği gibi ham hayaller bir yana, silahın son sözü söyleyen olmadığı, artık önemi de azaldığı yolunda ki illüzyon-

larda tarihe gömülmüştür. Dünyada kapitalizm ve onun son aşaması olan emperyalizm bütün çirkinliği ile kanlı çehresini , doğal ki kulaklarını ve gözlerini gerçeklere kapatanlar dışında herkese göstermiştir.

Amerika'nın ikinci daha önemli kazancı, dünyada tek süper güç olduğu yolundaki kanıyı, dünya kamuoyuna yaymasıdır. Şubat'ın son haftasında yayınlanan İngiliz The Economist dergisinde başyazıda belirtildiği gibi, körfez harekatı süper devlet olmak için sadece bazı ekonomik kategorilerde üstünlüğün yetmediği, güçlü bir silahlı kuvvetlere sahip olmanın önemi de artık anlaşılmıştır dünyada... Sovyetlerin piyasa ekonomisine geçme fantezisi ile girişikleri yeni politika, kapitalizmin bu tek patronunun gücüne güç katmıştır. Bundan sonra uzun bir süre ABD'nin istemediği şeylerin hele Ortadoğu'da olması mümkün değildir.

Bunlar yanında ABD'nin maddi kazançlarına biraz daha göz atalım yakından... Körfez savaşının Amerika'ya maliyeti 80 milyar dolardır. Bunun 64 milyar dolarını Almanya, Japonya, Kuveyt ve Suudi Arabistan ödemeyi taahhüt etmişlerdir. 46,5 milyar dolar, ABD'ye fiilen ödenmiştir. Ödenmeyen 15,5 milyar doların 4 milyar doları Japonya'nın yüklenimidir. Japonya 9 milyar dolar ödemiş, kalan 4 milyar dolar için Japon yasama meclisi DİET'te kıyamet kopmuştur. İktidardaki Japon Liberal Demokrat Partinin lideri ve Başbakan Kaifu, bu ödenmezse ABD'nin Japon ihraç ürünlerine, özellikle Japon fabrikalarının ABD topraklarındaki üretimine kısıntı getirebileceğini açık açık beyan etmiştir. Bu beyanlara karşı ana muhalefet Sosyal Demokrat Parti lideri Bayan TATAKO DOİ ise, Amerikan elitlerinin satın alınmasıyla Japon Amerikan ilişkilerinin düzenlenemeyeceği kanısındadır. Bayan liderin çevresinde toplanan Komünist, Budist ve Sosyalist muhalefetin sorduğu sorular, geleceğe ışık tutma açısından son derece de önemlidir.

"Amerikalılar bu 13 milyar dolar ile doyacaklar mı? Daha fazlasını istemelerine kim engel olacak? Savaş bitince bizim elimize ne geçecek? Bu bir Güney-Kuzey savaşıdır. İçinde ırksal, kültürel,dinsel öğeler vardır ve biz Bush'u tutarsak,yenilenlerden olacağız.Bu Waşington'un dediği "yeni düzen" nedir ve bedelini kim ödeyecek?" Bayan DOİ, savaşı finanse ederek, Başbakanın anayasanın barışçı ilkelerini ihlal ettiğini de söz ve eleştirilerine ekliyor.

3

Peki insanlık lehine, barış lehine hiç mi gelişme olmadı? Kuşkusuz oldu. Birinci oluş, Birleşmiş Milletler ve özellikle Güvenlik Konseyindeki anti-demokratik birleşime itirazlar başladı. İtirazların başında Japonya ve Almanya geliyor. Bu fikir ilerde sonuçlar verebilir.

İkincisi, kimseyi hoşnut etmeyen sözde "Yeni Düzen" -ki Hitler de yeni düzen derdi- barışçıların haklı olduklarını gün geçtikçe daha yoğun bir biçimde beyinlere yerleştiriyor. ■

TABLO I
ABD'de Büyüme Sayıları (Yüzdelerle)

Yıllık Büyüme	60'lı yıllar	70'li yıllar	80'li yıllar
Gayri Safi Milli Hasıla	%4.1	%2.8	%2.6
Verimlilik	%2.9	%1.4	%1.2
Net Özel Yatırım	Yüzde 3 ile yüzde 3.5 arasında		
Sivil İstihdam	Yılda 1,5 milyon	Yılda 2 milyon	Yılda 2 milyon

TABLO II
Genel Bir Borçlanma Tablosu
(Amerikan Dış Borçları- Cari Dolar Değeriyle)

		1980	1990
Kamu Borçlanması	Federal Borç	914	3.200
	Diğer	336	850
Firma Borçları		829	2.100
Tüketicilerin Borçları		1.300	3.000*
Toplam		3.400	9.150*
Gayrı Safi Milli Hasıla		2.732	5.300*
Dış Borçlar		+181	- 800
Federal Bütçenin Borç Servisi Yükü		%12.7	%20.1
Hanehalkının tasarrufları		%7.1	%4.1

* Rakamlar yuvarlak olarak alınmıştır. Federal Bütçenin 1980 yılındaki açığı 52 milyar dolardı, 1990 yılı açığı ise 220 milyar dolardır.

TABLO III
Endüstriyel Gelişme : Büyüyen Uçurum (1985 = 100 alınmıştır)

	1989 Kasım	1990 Kasım	Yıllık Gelişme
Japonya	121	129	+%6.8
Almanya	113	120	+%5.6
İtalya	120	116	-%3.4
ABD	115	113	-%0.3
Fransa	111	110	-%0.8
İngiltere	110	107	-%2.8

Kaynak: Her ülkenin kendi milli muhasebe kayıtları

Süleyman Bulut

Uluslar Dar Boğazında...

1. Öncelikle ve tekrar tekrar belirtilmesi gereken şey: tam bir uluslar yangının, uluslar boğazlaşmasının ortasında olduğumuz gerçeğidir.

Kafkasya'da, geçtiğimiz yıl yaşananlar, şimdilik ertelenmiş gibi... ama olaylara yol açan sebepler varlığını olduğu gibi korumakta...

Balkanlarda uluslar gözlerini birbirlerine dikmiş durumda...

Kıbrıs'ta, iki toplumun bir arada yaşaması bir türlü gerçekleştirilemiyor...

Ortadoğu'da Arap-Arap, Arap-Şii, Arap-İsrail çatışmalarına Arap-Kürt katliamı eklendi...

2. İkinci olarak belirtilmesi gereken şey, sanırım, her ulusun ulusal ve demokratik mücadelelerinin tartışılmaz haklılığıdır. Ulusları boğaz boğaza getiren bu haklılık mı? Bu sorunun cevabını aramadan önce Kürt trajedisine bakmak istiyorum. Hangi politikalar, Kürtlerin ulusal ve demokratik haklarını böyle bir trajediye dönüştürdü?

3. Amerika ve Özal açısından olaya bakıldığında (Özal diyorum, çünkü TC'nin son Kürt politikasını nerdeyse tek başına Özal oluşturdu ve yürürlüğü koydu), bu noktaya geliş çok açık. Amerika ve Özal, Saddam'a karşı Kürtleri bir koz olarak kullanmak istediler (Onların Kürtleri bir koz olarak kullanmak isteyişleri Kürtleri bağlamaz. Yani burada Kürtlerin konumunu yalnızca Amerika'nın ya da Özal'ın niyetlerine göre belirleyemeyiz.). Ama daha sonraki gelişmeler, özellikle araya Şii faktörünün girmesi İsrail'i tedirgin etti. Saddam'ın yenilmesiyle araplar yenilmişti ama İsrail'in amansız bir başka düşmanı İran ayaktaydı. Irak'ta Şiilerin güçlenmesi, İsrail için Saddam'dan daha tehlikeli gelişmelere yol açabilecekti. Pek çok Arap ülkesi, "İsrail'i yoketme" politikasından vazgeçip, yan yana yaşama anlayışını benimseme yoluna girmişti ama İran ve Şiiler için böyle bir şey sözkonusu bile değildi. İsrail'in bu kaygıları, Amerika'yı ikna edince,

Amerika Irak'tan havalanan uçakları düşürmekten vazgeçti. Bush'tan daha çok Bush olmak sevdasındaki Özal'da, söylediklerini yutmak zorunda kaldı. Bu noktada Amerika ya da Özal politikalarının samimiyetini ya da yanar-dönerliğini tartışmak abestir.

Amerika ve Özal'ın tavırları, reel politikanın çok tutarlı örnekleri bence.

4. Kürtler açısından bakılırsa...daha önce defalarca denenmiş bir politikanın yeniden denendiğini söylemek zorundayız.

Kürtler bilindiği gibi dört ayrı ülkeye bölünmüş durumdalar. Irak'la ilk büyük çatışmaların Kasım'ın 1958 Temmuz'unda başlattığı isyanı desteklemeleriyle başladığını söyleyebiliriz.. Ama Kasım işbaşına geldikten sonra, Kürtlerin isteklerine cevap vermediği gibi, toprak reformu uygulamasıyla, yoğun feodal ilişkiler içindeki Kürtlerin isyanına yol açtı. Kürdistan Demokratik Partisi, bu isyana karşı çıktı.

İsyanı emperyalistlerin bir oyunu olarak gördü ama sonuç değişmedi. Irak'ta, 1963'te Baas düşüncesi işbaşına gelince Kürtlerle görüşmeler yapıldı. Ama Kürtlerin özerklik isteklerine, Baascılar daha merkezi bir anlayışla karşılık verince çatışmalar yeniden başladı. Daha sonraki gelişmelerde, Kürtler, dört "ulusal devlet" tarafından birbirine karşı baskı unsuru olarak kullanılmaya başlandı. Hatta değişen koşullara göre Irak Kürtleri İran, İran Kürtleri Irak Kürtlerine karşı savaşa girdi.

Bu arada İran'da oluşturulan Mahabad cumhuriyetini hatırlamak gerekiyor. Sovyetlerin İranla anlaşması ve desteğini geri çekmesi üzerine İran tarafından yokedildi. En son 1975'te İran Şahı ile o zaman Irak Başkan Yardımcısı olan Saddam Hüseyin, Cezayir'de anlaşmaya varınca, iki ülkedeki Kürt hareketleri ezildi. Barzani Amerika'ya sığındı.

Özetle, Kürtler her seferinde -yakın ya da uzak- bir başka devletin desteğinde "özerklik atılımında bulundular. Ama her seferinde de destek veren devletlerle, ulusal devletlerin -şu ya da bu koşullarda- anlaşmaları sonucu ezildiler.

5. Soruna Irak açısından bakarsak...öncelikle, Körfez krizinin petrol savaşı değil, Arapların uluslaşma mücadelesinin bir sonucu oldugunu söylemek gerekir. Petrol, olayın görünen kısmı daha çok. Öte yandan kriz hiç bir zaman Saddam'ın kahramanlığı, inatçılığı, akıllığı ya da körlüğü ile açıklanamaz. Saddam Arapların uluslaşma mücadelelerinin Nasır'dan sonra çıkardığı ikinci adaydı. Arapların kendi iç mücadeleleri temelde iki kanal üzerinde yürüyor: bir yanda petrol gelirlerinin çoğunu elinde tutan islami krallıklar, öbür yanda laik - milliyetçi - "sosyalist" bir çizgi izlemeye çalışan Nasır, Esad, Saddam çizgisi. Nasır 1973 Arap-İsrail savaşını kaybedince laik-milliyetçi çizgi de İslami krallıklar karşısında geri çekilmek zorunda kalmıştı. Saddam, bu çizgiyi yeniden toparlama görevini üstlendi. İran savaşının bir işlevi de, bu politikaya ulusal bir zafer armağan etmekti. Arapların tarihte en çok savaştıkları devletlerden biri de eski iran olduğu için, Saddam, İran-Irak savaşını Arap-Pers savaşı olarak niteledi. Bu savaşta Irak, İran'ı yenememişti ama yenilmemişti de. Bu savaşın Saddam'a kazandırdı-

ğı en önemli şey: diğer Arap halklarının desteğiydi. Saddam artık sadece Irak devlet başkanı değildi. Buradan aldığı güçle Saddam, savaşın yönünü islami krallıklara doğru çevirerek Kuveyt'i işgal etti. Bu işgal Arapların kendi mücadelelerinde, laik-milliyetçi çizgiye hem güç kazandıracak hem de "İsrail'i yoketme" politikasında önemli bir atlama noktası olacaktı. Amerika'yı asıl telaşlandıran ve savaş politikası izlemeye yönelten temel sebep de bu olmalıydı.

6. Bir toplumsal yasa daha, yaşanan son trajedi doğrulamış oldu: Her ulusal "devlet", başka ulusları sindirme yada yoketme politikaları izler ya da izlenmesine göz yumar. İşin içinde "devlet" politikası olduktan sonra "devlet"in kapitalist, sosyalist olması; ulusun ezen ya da ezilen ulus olması sonucu değiştirmiyor. "Devlet" politikasının olmazsa olmaz bir sonucu gibi bu gerçek, yine Kürtlerle ilgili olduğu için örneklemek istiyorum: Kürtlerin İran'da kurdukları Mahabad Cumhuriyetine Sovyetler destek vermişti. Yine aynı Sovyetler, İran'la petrol karşılığı anlaştıktan sonra desteklerini çekmiş ve Mahabad Cumhuriyetinin İran tarafından ezilmesine göz yummuşlardı.

7. Hal böyleyken, sosyalistler bu uluslar boğazlaşmasına nasıl bir perspektif önermeli?

Öncelikle, ulusal politikalar "reel" sınırlardan, kurtarılmalı. Yoksa ABD ve müttefikleri Irak'ı bombalarken, "savaşa hayır" diyenler; Irak, Kürtleri katlederken "Amerika Saddam'a niye bir şey yapmıyor" gibi mantıklarla olayların ardından sürüklenmek durumunda kalabilirler...

Eskiden "ulusların kaderlerini tayin hakkı" teoride, kayıtsız şartsız savunulur ama pratikte gayetle de "kayıtlı şartlı" uygulanırdı. Bu kayıt şartı belirleyen de yine ulusal "devlet" politikalarıydı

Bugün sosyalistlerin önündeki soru sanırım şu: "ulusların kaderlerini tayin hakkını", eskiden olduğu gibi, "ulusal devlet" politikaları çerçevesinde mi savunacağız; yoksa ulusal özelliklerin özenle korunmasına dayalı, daha geniş perspektifler mi önereceğiz. ■

Günlük Gazete

Girişimciliğini Aziz Nesin ve bir grup aydının yaptığı günlük gazete çalışmalarının geniş bir ortak kampanyası başlatılacak noktaya geldiği bildirildi.

ONBİNLER A.Ş. Firmasının kurulmasıyla önemli bir aşama katedden gazete girişimi , çok ortaklı olmasıyla dikkati çekiyor.

Aziz nesin'in yaptığı açıklamalara göre her ortağın asgari 200.000,-TL'lik hisseye sahip olacağı şirket ilk etapta 1500 kişilik bir ortak kitlesini hedefliyor. Bu amaçla yurt içi ve yurt dışında yapılan toplantılardan, bu rakama kolay ulaşılabileceği belirtilirken, daha sonraki evrelerde ise toplam 55.000 kişilik bir ortak sayısı amaçlanıyor.

Bu çalışmaların yürütülmesi için Ankara'da bir büro açıldığı ve ortaklara verilmek üzere pay senetlerinin hazırlandığı belirtiliyor.

İlk etapta sağlanacak sermaye ile uygun arazi alınması ve bina yapımının planlandığı belirtilen çalışmaların iki yıllık bir süre içinde sonuçlandırılarak, kendi arazisi, binası ve matbaasıyla geniş bir ortak temeline dayalı günlük gazetenin yayın hayatına girmesi düşünülüyor.

Aziz Nesin "Türkiye sol yelpazesindeki bütün kanatların gözü, kulağı, ağzı olmak" diyerek, gazetenin bir amacını açıklarken, "böyle bir gazeteye salt solcuların değil, bütün Türkiye'nin gereksinmesi vardır" diyor.

Aziz Nesin yaptığı açıklamada "Türkiye sol tarihinin en büyük ve önemli girişiminde yer almalıyız" diyerek, herkese bu gazeteye ortak olma çağrısı yapıyor.

Günlük Gazete için irtibat adresi şöyle:

ONBİNLER A.Ş.
Büklüm Sokak 75/2
Gaziosmanpaşa-ANKARA
Tlf. 127 50 70

Hesap No: **Gazete Girişimi Hesabı**
T.İş Bankası Kızılay Şubesi **668561**

R.Yasin Gülseven

Bireysel Yaratıcılık ve Toplumsal Dayanışma, Örgütlülük

Bugün kimi kavramları, olguları bir ölçüde de olsa açmak, bulanıklıktan kurtarmak gerektiği düşüncesindiyim. Bunun için de kendi düşüncelerimi ortaya koymak istiyorum. Bu bağlamda "bireysel yaratıcılık"la, "bireyselliğin", karıştırılması, bunun sonucu ise "bireysel yaratıcılık"la, toplumsal dayanışma ve örgütlülüğün uzlaşmaz iki karşıt olarak görülmesi ve değerlendirilmesi, günümüzde üzerinde kavram karışıklığı yaratılan konulardan yalnızca biridir.

Günümüzde baskıcı, insan hak ve özgürlüklerini temel almayan yönetim biçimlerinin özünde; özgür düşüncenin, özgür politik yaşamın filizlenip yeşermesine olanak tanımayan ve bunun sonucunda da toplumun çeşitli gruplara ayrılarak bölünmesine karşı olduğu düşüncesindeyim. Belki bu saptama kimilerinde hemen şu sorunun doğmasına neden olacaktır. "İyi ama biz hep, baskıcı yönetimlerin temel yönteminin toplumu bölüp, parçalayarak yutmak olduğunu söyledik ve bu şekilde düşünüyoruz!" Bu düşüncede de belli ölçülerde haklılık payı olabilir, ama birde konuya şu açıdan bakalım:

Özellikle son on yıllık dönemde yaşadıklarımızı bir düşünelim. Bireyler ve çeşitli çevreler olarak sistemin bütünü ve bunun çeşitli yansımaları olan yönetimlerin karşısında kendimizi yapayalnız hissetmedik mi? Sistemli olarak düşüncelerimizi özgürce açıklayamayacağımız bilincimize işlenmeye çalışılmadı mı? Tek başına kalmış, güvensiz, çekingen, yılgın, özgürce düşüncelerini açıklayamayan bireylerin oluşturduğu bir toplum modeli oluşturulmaya çılışılmadı mı? Bunun için yoğun ve sistemli olarak baskı ve depolitizasyon politikaları izlenmedi mi? Sürekli "milli birlik ve bütünlük"ten bahsedilmedi mi?

Yönetimler belli ölçüde de olsa bu hedeflerine ulaştılar. Çünkü uyguladıkları bu politikaları için uygun ortam bir ölçüde de olsa 80 öncesindeki dönemlerde yaratılmıştı. O dönemlerde ki örgütlenmelerin çoğunda "emir komuta" ilişkisi egemendi. Toplumsal dayanışma, örgütlülük adına "bireysel yaratıcılık" bir anlamda ortadan kaldırılmış, "küçük burjuva" yaklaşım olarak değerlendirilmişti. Bu bağlamda demokratik örgüt ve kuruluşlar pek de "demokratik olmayan" yöntemlerle yürümeye çalışıyorlardı. Yani demokrasi isteyen örgütler, kendi içlerinde demokrasiyi "uygulayamıyorlardı"!

Bugün yaşadığımız dönemde çok açık olarak görülen ve tanık olduğumuz olaylar bize şu gerçekleri göstermiştir:

Halkların, en geniş kitlelerin kendi geleceklerini, kaderlirini belirlemek için insiyatifi kendi ellerine alma, yönetime etkin katılma istemleri, insanların demokrasi için, insan hak ve özgürlükleri için, daha fazla maddi refah için ayağa kalkmaları. Demokrasinin, insan hak ve özgürlüklerinin yaşamsal ve sistemler üstü önemi ve gerçeği, "günlük yaşamımız"da kanıtlanmaktadır.

Ama bu hareketlerin ve ayağa kalkmanın temel taşları ise bilincin paylaşılması, ortak güven ve çeşitli toplumsal grup ve çevreler arasında varılan uzlaşmalardı. Bu uzlaşmaların çekim merkezlerini ise ulusal yapılar ile aydın ve gençlerin birlikteliği oluşturmaktadır.

Bugün bir anlamda bireysel yaratıcılık temelinde gerçek bir toplumsal dayanışma ve örgütlüüğün neler yapabileceğini hep birlikte gördük. Böylesi bir süreç için gösterilecek uğraş, yalnızca dayanışma bilincinin oluşmasına yardım etmekle kalmayacak, aynı zamanda sistemlerin, yönetimlerin hatalarının daha belirgin olarak görülmesine de neden olacaktır. Bu da ***kamuoyu hareketinin*** ve ***"alttan"*** tepki ve denetim mekanizmalarının işlemesinin bir aracı ve yöntemi olacaktır.

Böylelikle toplumsal grup ve katmanların en geniş, ama özellikle de en aktif kesimlerinin birlikteliği, bir araya getirilebilmelerinin koşulları oluşturulabilir.

Burada bir noktanın altını önemle çizmek istiyorum. Vurgulamaya çalıştığım bu birliktelikler, ülke çapında şu veya bu partinin veya örgütün çatısı altında oluşturulacak birliktelikler değildir. Elbette böylesi oluşumlarda gereklidir. Ne ki benim altını çizmek istediğim oluşumlar yerel, bir analamda aynı istek ve ilgileri paylaşan kişilerin oluşturduğu, "küçük", bağımsız, gerçek anlamda demokratik birlikteliklerdir. Böylelikle bir yandan küçük bir toplumsal grup oluşturarak ilgi ve istekleri yönünde bir iş yapılırken, diğer yandan da bilinçli, çağına ve tüm insanlığa karşı sorumluluklarını yerine getirmeye uğraşan kişiler olarak, bireysel yaratıcılıklarını geliştirmeye, zenginleştirmeye çalışabilirler.

Bireysel yaratıcılıkla, toplumsal dayanışma ve örgütlülük bir madalyonun iki yüzü gibidir.

Bireysel yaratıcılık, bilincin paylaşılması, ortak güven ve grup dayanışması! Sanırım bireysel bencilliğin panzehiri budur!

SBP Kartal İlçesinde "Emperyalizm ve Körfez Krizi" Tartışıldı.

3 Mart Cumartesi günü, SBP Kartal ilçesinde "Emperyalizm ve Körfez Krizi" başlıklı bir panel gerçekleştirildi. Panele konuşmacı olarak A. Başer Kafaoğlu, Yüzyıl dergisi yazı işleri müdürü Serhan Bolluk, Sosyalizm dergisinden Muhittin Kargın, A. Zeki Okçuoğlu, Ömer Ağın ve İskender Savaşır katıldı.

3.5 saat süren panel, ilgiyle izlendi. Panelde konuşmacılar, özetle şu görüşleri ifade ettiler:

A. Başer Kafaoğlu: "Emperyalizm eski emperyalizmdir, yumuşadı vs. gibi düşünceler gayet yanlıştır. Kapitalist dünya savaşsız yaşayamaz. Irak Kuveyt'i işgal etti, buna karşıyız evet ama, bu işgal için askeri gücü ona kim sağladı? Amerika sağladı, Sovyetler sağladı, Fransa, İngiltere sağladı. Bu devletler önce silah verip, sonra Irak'a savaş açtılar.. Irak'ı eleştirirken bunu hiç gözden kaçırmamak gerekir," dedi.

Serhan Bolluk: "Körfez savaşı da tam bir medyalar illizyonu oldu. Benzeri olayları daha önce sözgelimi Romanya olayında yaşamıştık. Tameşver'de binlerce diye iddia edilen ölü sayısının gerçeklerle hiçbir ilgisi olmadığı ortaya çıktı. Saddam, anti-emperyalist bir konumda idi. Emperyalistler Irak'la da yetinmeyecekler. Sıra Suriye'ye geliyor. Türkiye sosyalistleri, bu olay karşısında seyirci kaldı. Daha önce Zonguldak grevinde, Nevroz'da seyinci kaldıkları gibi. Türkiye sosyalistleri öncü olmak durumundadır, öncülük görevini yapmak zorundadır."

Muhittin Kargın: "Türkiye sosyalistleri yalnız anti-emperyalist duyarlığını değil entarnasyonalist duyarlığını da yitirdi. Bugün dünya, karşı devrimci bir kampla karşı karşıyadır. Irak'ın tavrını onaylamıyoruz ama Irak halkının yanında yer almalıydık. Irak halkının yerinde yer almak Saddam'ı desteklemek anlamına gelmez. Daha önce sözgelimi Afganistan işgalinde, Afganistan halkının yanında yer aldık; bu hiç bir zaman Afganistan hükümetini desteklediğimiz anlamına gelmedi. Ya da Vietnam Kamboçya'yı işgal ettiği zaman Kamboçya'nın yanında yeraldık. Bu kamboçya hükümetini desteklediğimiz anlamına gelmezdi. Türkiye sosyalistleri Irak olayı karşısında tam anlamıyla seyirci oldular.

Ahmet Zeki Okçuoğlu: "Ben körfez krizine özellikle Kürt sorunu açısından bakmak istiyorum. Geçen dönemde "ulusların kaderlerini tayin hakkı" özellikle Rus ulusçuluğu ile çakıştırıldı ya da çakıştı.Ulusal hareketlere destek,Rus yayılmacılığı çerçevesi icinde yapıldı.Çin de aynısını yaptı,başkaları da Saddam,eşine az rastlanır bir katildi.Sadece Kürtleri değil kendi halkını da katletti.Savaşa hayır diyen sosyalistler,Kürt katliamına karşı sessiz kaldılar.Biz herhangi bir ideolojiye bağlı değiliz,olmak da istemiyoruz. İdeolojiler ölmüştür.Komünistler şimdiye kadar bize yardım etmek şöyle dursun,bir tür ayak bağı oldular.Şeyh Sait isyanını, " Kemalistler feodalizmi tasfiye ediyor " diye açıkladılar.Biz bugün görüşmeler yapmaktan yanayız.Özal'la da görüşürüz,başkasıyla da Görüşmelerle ulusal haklarımızı almak istiyoruz."

Ömer Ağın: "Ben gereğinden fazla anti-emperyalist olduğumuzu ama iç sorunlarımızı hiç düşünmediğimizi düşünüyorum.Klasik anti-emperyalist tavırlarımız ve ulusal sorun anlayışımız bugün için eksik kalıyor.Marksizm'de ulus tanımının sadece proleteryaya bağlanması eksikliktı.Proleterya hiçbir toplumda çoğunluk değildir.Olmayacak da .Bu eksikliği gidermeliyiz.Bana göre de Kürt sorunu mutabakatlarla,görüşmelerle çözülebilecektir."

İskender Savaşır: "Kapitalizmin ilk döneminde ulusal hareketlere geniş destekler verildi.Çünkü,o dönemde ulusal hareketler aynı zamanda kapitalizmi geliştiren bir olguydu.Ama bugün,dünya ağırlıklı olarak paylaşıldığı için emperyalizm yeni ulusal hareketler istemiyor. Bugün dünyanın üç süper gücü var : ABD,Japonya,Avrupa. Özellikle Avrupa ve Japonya'nın gelişme hızları ve etkinlik yükseltmeleri Amerika'yı, tedirgin etti. Buna bir de Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi eklenince Amerika, kendini gösterme gereğini duydu. ABD, Irak'a karşı savaşıyla bir taraftan üçüncü dünya ülkelerine ders vermeye çalışırken bir taraftan diğer ortaklarına, özellikle Avrupa ve Japonya'ya, güç gösterisi yaparak, "en büyük"ün kendisi olduğunu bir kere daha hatırlatmış oldu. Bana göre bundan sonra "ulusal söylem"li hareketler başarısız kalacaktır."